

75.691

KARÁCSONY SÁNDOR

75691

A

SICCKI-BANDA

EXODUS KIADÁS.

A SICCKI-BANDA

A BARÁTKERESÉS REGÉNYE

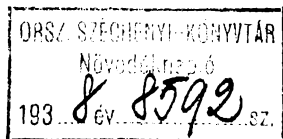
IRTA
KARÁCSONY SÁNDOR

EXODUS KIADÁS
BUDAPEST, 1938.

A címlapot Haranghy Jenő rajzolta.

75691

20238 Bethánia-nyomda, Budapest, VIII., Gyulai Pál utca 9

Felölös: Horváth János

ELSŐ RÉSZ.

I.

A folyosó-őr vigyorogva dugta be az arcát a félignyitott ajtón.

— A koca jön — ujságolta gúnyosan s megvetésének jeléül irtózatoss grimaszokat vágott.

A második á osztályt felvillanyozta ez a hír, a Siccki bandát meg egyenesen harcias hangulatra paprikázta.

— Hát csak jöjjön, ha mer — jelentette ki Mike Miska sötéten.

A koca szegény jött is engedelmesen, parancs értelmében. Vadalma képpel jött, nem nagyon szerette, ha helyettesíteni küldték. Nem tudott tekintélyt tartani, a gyerekek szemébe kacagtak, ha megfenyegette őket. Ha meg elővette a noteszt és „jegyzett“, olyankor egyenesen hemperegtek a nevetéstől, különösen a felsőbb osztályosok. Nagyon jól tudták, hogy úgy se számít, házszármokat ír szegény feje, mit erőlködik.

Nem szeretett a koca, mondom, helyettesíteni sehol, de a második ától meg egyenesen irtózott, mert ez az osztály volt az egész kassai realban a kikiáltottan legrakoncátlanabb. Öreg hatvannyolc esztendőös bácsi volt az osztályfőnökük, akinek már régesrégén nyugdíjba kellett volna

mennie, csak a háború miatt maradt a helyén és tanított tovább rendületlenül. Már a lépcsőn felfeljövet hallani lehetett a zsinatolásuk falrengető lármáját. Legokosabb volna megszökni a mulatság elől, de hát hogy legyen az ember okos, ha Igazgató úr emígy rendelkezett?!... Istennek ajánlotta lelkét és belépett.

— Vigyázz — kiáltotta el magát Kertscher Feri, aki tavaly Kőszegen kezdte mint katonaiskolás paszuj s azt állította, hogy ott náluk mindig elkiáltotta magát az, aki a belépő tanárt legelőször észrevette. De persze itt csak haszontalankodásból kiabált és kizárólag csupán olyankor, ha a koca helyettesített. Tudta jól, hogy pokoli bruhaházás jutalmazza a kiabálását.

Azt nevelték a fiúk, hogy a koca szentül meg van győződve Kertscher Feri önkényes eljárásának törvényes voltáról. Ő rendes körülmények között egész délelőtt aktákat gépelt vagy Igazgató urat kísérgette az óráira, önállóan nem tanított sehol, nem ismerte a dörgést s azt hitte, Osztályfőnök úr szoktatta a fiúkat ilyen katonás rendhez.

Folytatásképen tudniillik kómikusan komoly arccal elébe járult Kertscher Feri s feszes haptákban harsány hangon darálni kezdett:

— Irnok úrnak tisztelettel jelentek ötvenhat növendéket. Négyen hiányoznak, egy szükségre kéredzett, egy a szivacsot nedvesíti.

A koca önkéntelenül maga is vigyázz-állást vett fel, mire némelyik fiú az öklét volt kénytelen harapni nevetetnékjében. Sokan nyerítve, üvöltve röhögtek, ismét mások a pad alá bújtak s ott rázta őket a viharos jókedv.

— Köszönöm, — intett a koca Kertscher Ferinek — helyremehetsz. Az osztálynak meg azt mondta fenyegető hangsúllyal:

— Majd mindjárt nem lesz ennyi kedvetek hahotázni. Német dolgozatírást tartunk. Karacs Laci, oszd szét hamar a dolgozati füzeteket.

Karacs Laci volt a legjobb tanuló a második ában. Azok a tanár urak is ismerték, akik nem tanították. Ismerte Igazgató úr is név szerint, sőt még — amint íme kiderült — a koca is ismerte.

Szelíd, udvarias, jólnevelt kisfiú volt Karacs Laci, aki még a koca felszólítására is elpirult s ugyanolyan hiszteletteljesen fogadott szót neki, mintha maga az Igazgató úr volna. Elannyira, hogy az osztály már nem is hitte, hogy nem tréfából olyan szörnyűséges komoly. Ahogy tehát ott babrált-szöszmötölt a padok között a füzetekkel, a fiúk jókedvét újabb meg újabb kitérőkre ingerelte.

Annyival is inkább félremagyarázhatták a fiúk ezt a szinte már természetellenes, mondhatnám emberfeletti komolyságot, mert hiszen Karacs Laci épúgy tagja volt a Siccki bandának, akárcsak Kertscher Feri vagy Mike Miska. Már pedig a legtöbb borsot mindig a Siccki-banda szokta szegény koca orra alá törni.

Nem azért, mintha a Siccki-banda tagjai elvetemült gazemberek lettek volna, ó, világért sem, hanem csak azért, mert egymás társasága sugalmazta, bátorította és lelkesítette őket. Nem is volt más „banda“ az osztályban rajtuk kívül. Hogy verődtek így össze, maguk sem tudnák megmondani ma már. Talán arra sem emlékeznek, hogy keresztelődtek erre a furcsa névre.

Nehogy az összehasonlító nyelvtudomány sokáig vagy hiába törje rajta a fejét, elárulom mind a két titkot. Egyfelé laktak a banda tagjai, egycsomóban kerekedtek haza minden délben, így szoktak össze apródonként elválaszthatatlan-

nokká. Idén szeptember óta már délutáni csavargásaikat is egymás társaságában bonyolítgatják le. Mivelhogy pedig a Klobusicky-körút felé csapva váltak el a többitől, elébb Klobusicky-bandának neveztették őket osztálytársaik, később Siccki-bandára rövidültek ők magunk olyan alaposan, hogy eredeti nevükre immáron senki sem emlékszik.

Karacs Laci mostanában csöppent közibük, mert hát az idén neki is a Klobusicky-körúton fogadott szállást az édesapja. Július végén meghalt a nagynénje, akinél tavaly lakott s sürgősen keresni kellett valami megfelelő másik nénit, lehetőleg rokont, az elköltözött helyett. Egyelőre inkább csak tiszteletbeli tagként viselkedett Laci a bandában s olyanul is kezelték. De azért, mi tagadás, módfelett hízelgett neki most, hogy — ha tévedésből is — tizenhárompróbás Sicckinek tekinti az osztály s színjeles létére feltételezi róla, hogy kibabrál a kocával.

A végén már csakugyan komédiázott füzetosztás közben. Ez viszont a Siccki-bandának hízelgett, akik szörnyű megtiszteltetésnek vették, hogy az úrfiú-tanárokkedvence, ha csak a koca óráján is egyelőre, de mégis egészen biztató kezdetként leereszkedik hozzájuk és saját magos személyében rakoncátlankodni méltóztatik. Összevillant a szemük s valóságos véd- és dacszövetség perzselt ki belőle a szerencsétlen koca ellen.

— Kezdjük — mondta az mitsem sejtve s egy kis darab cédulát kerített elő valahonnan, amelyről gondosan, szavankint diktálni kezdte a dolgozat szövegét.

— Kezdjük — mondta Mike Miska is, mestereleg utánozva a koca különös hanghordozását. A Siccki-banda jeladásnak tekintette ezt az általános támadás megindítására.

— Nem igazi tanár, csak gramofon — jelentette ki hátrafordulva ajkbiggyesztés közt Szovátai Marci. Tehette, akkora láрма volt, hogy fel sem tűnt benne egy-egy hangosabb kijelentés.

— Csend ma, kunér iz, ne ugu! — ordította Szilágyi Dani, látszat szerint azért, hogy elhallgattassa a lármázókat, igazándiban maga sem akarva egyebet még nagyobb lármánál.

— Tanár úr kérem, egy légy akadt a tolamra, vastagot fog, mit csináljak — siránczott farizeus pofával Jaszensák, de megjárta, mert valaki nagyot döfött belé hátulról.

— Nem tanár úr, te jószág, hanem koca úr — mondta neki a döfőlődő. A hangjáról ismerte meg, hogy Balogh Pista volt. Hirtelen hátra-döfött a fejével ő is s szerencsésen állon érte vele — persze nem Balogot, hanem a szomszédját, Szalay Jóskát.

— Jajajaj, ütnek, Irnok úr kérem, — ordított fel Szalay Jóska háromszor olyan hangosan, mintha a fájdalom parancsolta volna.

A koca tehetetlenül tekintgetett arrafelé.

— Rendesen viselkedjete ott — mondta, hogy mondjon valamit, de maga lett volna legjobban meglepve, ha csudaképen hajtának a szavára a fiúk.

— Tessék diktálni, mert nem lesz idő a fordításra — sürgette Reichmann Matyi rendreutasító hangon, mire a koca ijedten diktált tovább, bocsánatkérő zavart mosolygással az arcán. — Azért, — mondta Matyi elégtülten és visszanezett, nevetnek-e elegenden rajta a nagy szigorúságért.

Kertscher Feri nevetett, még elismerően bólogatott is.

— Hangosabban! — kiáltott oda a maga részéről a kocának. — Nem lehet hallani semmit!

— Csend legyen — próbálkozott a koca gyá-

ván, közben felemelte a hangját, hogy panasz ne lehessen a diktálása ellen.

Kertscher Feri vérszemet kapott.

— Irnok úr, kérem — mondta felállva, tette-tett tisztelettel, — én nem vállalom a felelősséget a fordításomért, mert azt se tudom, mit íram le ebben a pokoli lármában.

— Olvasd fel, mit írtál — rendelkezett a koca szorongva.

A lármát azonban — úgy látszott — már nem lehet többé lecsendesíteni.

Három erélyes koppanás hallatszott most az ajtón.

— Bújj be — rikkantotta el valaki magát — vékony hangjáról ítélve, alighanem bé Varga Pista — de torkán akadt a szó, mikor az illető szót fogadott és „bebújt“. Igazgató úr volt.

— A szomszéd teremben van órám — jelentette ki vérfagyasztó nyugodt hangon. — Ha ennél hangosabban merészkednek az óra hátralévő részében viselkedni, vasárnap templom után déli harangszóig csöndtréninget tartatok az osztállyal.

Ennél hangosabban? — Igazgató úr belépése óta mindenkibe beléfagyott még a szusz is, olyan komor csend ülte meg a termet.

— Karacs László — intette ki Igazgató úr egyetlen kézmozdulattal az eminenszt. Magát fölmentem a dolgozatírás kötelezettsége alól, mert Irnok úr nem ismeri a fiúkat személy szerint. Aki feltátja a száját, írja fel, fiacskám, azonnal a nagytáblára. — Azzal kiment Igazgató úr halk léptekkel, mint valami nappali kísértet.

Karacs Laci haragosan fikszirozta a kocát a nagytábla mellől. Mindig kétségbeesett, valahányszor az osztálya ellen állították s úgy érezte, hogy

jelenlegi gyűlöletes szerepét a koca élhétetlenségének köszönheti.

— No megállj koca! — dühöngött rá eleinte csupán testetlen bosszúvágygal. De aztán ragyogó ötlete támadt.

— K-é-r-d-e-z-z-é-t-e-k — csucsorította a száját néma kiáltásra a Siccki-banda tagjai felé. Egy darabig senki senki sem tudta leolvasni a szájáról, mit akar, végre az eleveneszű Mike Miska értette.

— Irnok úr kérem, — állott fel tiszteletteljesen — nem jut eszembe, habennel jár-e a gehen vagy werdennel? — kérdezte kajánul.

A koca földrajzszakos volt s hirtelen elpi-
rult. Egy darabig törte a fejét, aztán táncolni kezdett a kényelmetlen két tojás között. Kényszeredemén. — Ül le — mondta a tőle telhető legelszántabb energiával. Ne zavard a többit! Különben is azt már tudni kell!

— Ahán! — villant fel a diadalmas öröm Karacs Laci arcán — nem tud a koca németül! T-o-v-á-b-b, r-a-j-t-a! — kommandirozta izgatottan. — Irnok úr, kérem — állott fel most meg Reichmann Matyi sunyi alázatossággal, csak azt az egyet tessék szíves lenni megmondani, der Ankunft-e helyesen, vagy das Ankunft.

— Der — segített a koca szemrebbenés nélkül abban a naív hiszemben, hogy hiszen ezek még kisgyerekek.

— Die Ankunft — javította ki Kertscher Feri kihívóan, farkasszemet nézve a lassankint dühbeguruló kocával mereven.

— Hogy mersz te engem kijavítani? — kiáltott rá a koca elvörösödve, az osztály pedig kórusban adta meg a szükséges felvilágosítást — persze csak diszkrét zsongás formájában, hogy Igazgató úr a szomszéd teremben meg ne hallja:

— Cipszer . . . cipszer . . .

— N-e-h-e-z-e-b-b-e-t — görbült a Laci szája újabb rendelkezésre.

— Irnok úr kérem — hazudta Kertscher ismételten felemelkedve helyéről álnokul — nálunk Szepes megyében a géhen gyenge ige. Szabad az irodalmi nyelvben is úgy használni?

— Látnod? — kapta be a boldogtalan koca a horgot — így jár a legtöbb ember, aki elbízza magát, mert úgyahogy beszél valami dialektust. — No, Karacs Laci, mondd meg neki hamar, szabad-e vagy sem.

— Szabad — mondta Karacs Laci és kacintott Kertscherre, hogy nyugodjon bele.

Egész belepirult Karacs Laci életének első orcátlankodásába. Különösen, hogy látta a jobb németek orrahegyén a leplezetlen kárörömet, amely persze csak növekedett a koca újabb megszólalásakor:

— Ugy-e, bikfic, — ütött ugyanis a fejével Kertscher Feri felé a koca — hogy szabad? Cipszer létedre annyit sem tudsz. Ül le és szégyeld magad.

Karacs Laci maga sem értette, mi ütött hozzá. Mintha pajkos manó költözött volna belé és csiklandozná, hogy folytassa tovább a bolondozást.

— Irnok úr kérem — jelentkezett nyomban ártatlan képet vágva — ne tessék haragudni, az imént nem jól mondtam. Nem szeretném, ha Kertscher rossz dolgozatot írna miattam.

— Mi az, mi az? — hebegett a koca riadtan.

— A gehen sohasem lehet gyenge ige — folytatta Laci rendületlenül. Az imént tévedésből elcsúszott szám.

A második á osztály mintegy vezényszóra kuncogni kezdett. A koca arca olyan veres lett, mint a huszárok ünneplő nadrágja.

— Nem tudsz vigyázni? — dohogta kedvetlenül, mert azt meg sem álmodta, hogy Karacs Laci is ingerkedik vele.

A Siccki-banda hálás büszkeséggel ujjongott a legfrissebb „jó pofa“ felé. És mikor végre valahára megberrent az ajtó fölött a csengő s megkínzott áldozatuk német irkákkal a hóna alatt faképnél hagyta őket, teljes számmal kitódultak valamennyien a nagytáblához gratulálni Lacinak, vagy legalább a ruháját megsimogatni szeretettel.

— Nem mertünk eddig magunkkal hívni délutánonkint, — mondta neki Marci sugárzó arccal — de ha ilyen remek blatt vagy, akkor ezután viszünk, mégha nem akarod is.

Lacinak melegedni kezdett a szíve téja.

— Naccerü — nevetett boldogan. — Ma is megyünk?

— Naná, nem — csattant fel valahol hátul a Reishman Matyi hangja.

— Hová? — kíváncsiskodott Laci tovább, hajtva márcsak az ujság ingerétől is, nagyon.

— Legyen pontosan félháromkor a katonai réal bejárójával szemben a villamosmegállónál — majd meg tudja a többit — mondta neki Szilágyi Dani titokzatosan.

Már jól a közepetáján jártak a Klobusicky-körútnak, mikor Szilágyi Dani megegyeszer oda-sodródott Laci közelébe. Láta a kisfiú komoly arcán a kielégítetlen, gyötrő kíváncsiságot. Megsajnálta.

— A Csermelybe megyünk — súgta a fülébe jólelkűen. — Szokott fára mászni?

— Ajaj — legyintett Laci felsőbbbségesen. — Tanyasi fiú vagyok én.

— Jaszencsák tud egy nagyon nehéz fészket — pletykált Dani tovább nagylelkűen. — Megpróbáljuk leszedni ma délután. Szovátai Marciék azt határozták, hogy a mai heccért jutalmul maga is benevezhet rá, hogyha kedve tartja. Akarja?

Laci úgy érezte, mintha csak ma délelőtt avatták volna a többiek igazán diákká.

— Hát persze, hogy akarom, — kiáltotta tele torkából és beszaladt széles jókedvvel a kapujukon.

II.

Kertscher Ferkó jószerint félig sem jutott. Felnézett, lenézett, elirtózott a feladattól, hát visszamászott inkább; szédülő fejjel, kóválygó gyomorral és zölden huppant a földre. Egyébként, egypár horzsolást nem tekintve, minden komoly baleset nélkül. Kinevették persze, mit ugrál, ha olyan hamar beleszalad a madzag nála.

Másodiknak Reichmann Matyi próbálkozott és kicsi hijján el is érte a zsákmányt. Túlságosan vékony volt azonban a fészekig nyúló gally. A felfelé bámulók közül szinte hallani vélték egynéhányan, hogy beléreccsent, mikor Matyi végighasalt rajta. Reccsent, nem reccsent, én azt nem tudom, de himbálózni igenis veszedelmesen himbálózott az olyan igazán nem nagy lendületű megmoccanásra is, ahogy egy második realista reszketve kinyújtja hol az egyik, hol a másik kezét a semmibe. Denikve Matyi is abbahagyta az erőlködést, igaz, hogy rajta már nem nevettek annyian.

Matyi után Lacira került a sor. Nyomban induláskor valami érthetetlen kellemetlenség fogta el. Van így az ember néha. Okát se tudná adni, mi bántja, csak éppen hogy sikertelen a dolga. Nem akaródzik egész egyszerűen. Hiába erőlködik, hiába hajtogatja, hogy amit vállal az

ember, törik-szakad, csinálja meg. Még az előre elképzelt kinevetés fájdalmas szégyene is hiába. Bizony dolgvágezetlen szégyenkezett le László, de halljátok csudát, még csak meg se mosolyogta senki. Megérezték a fiúk, hogy komoly ellenfelük a fa.

Balog Pista nagy lendülettel indult, annál furcsábban hatott, hogy a lombok között egyszerűen elvesztette a fejét és se fel, se le nem mert mozdulni tovább. Először azt gondolták, tréfiál. Kómikus kétségbeeséssel lovagolta meg az egyik vastag ágat, behúnyta a szemét, görcsösen markolászta, ami éppen a kezeügyébe került. A gyerekeket kitűnően elmulattatta ez a színészkedés. Csak egy kicsit túlsokáig tartott és kevés változatosság mutatkozott benne.

Mike Miska példának okáért már únta is.

— Elég, Balog, — bömbölte haragosan. — Vagy fel, vagy le, mert telik az idő.

Artikulátlan nyöszörgés felelt neki onnét felülről. Még az aludtfejvérű Danit is megdühítette ez az érthetetlen makacskodás.

— Le onnét, hej — morogta basszusnak is beillő althangon — mert osztán bajok lesznek idelenn.

De bizony Pista még erre se mozdult. Illetőleg mozdult ő, szegény feje, de olyan megdöbentő gesztussal, hogy a pusztá láttára megállott az ütő mindenikben. Le is rúgott magáról Dani egyszerűen cipőt, harisnyát, minden felesleges cók mókot és lódult felfelé, mint akit a bika kerget. Úgy hozta le magával szegény Pistát féláljában, a hóna alatt meg a hátán, hogy jórészt nem is lehetett tudni a végén, hogy melyik sodorta le a másikat, ugrották-e, vagy esték az útjuk utolsó fertilityát.

Dani később egyedül is megrohamozta a nagy fát, de hát azt előre meg lehetett volna mondani, hogy hiába. Az a gally, amely Matyi alatt is hajladozik, nem bírhatja meg Danit. Kár, hogy ezt Dani csak a helyszínen hitte el, mikor óvatosságból nagyot rázott rajta.

Kár először is azért, mert erre a légsúlyú bé Varga Pista elbátortalanodott s visszalépett. És kár azért is, mert a fészek Szalay Jóska szerint meglódult, ki tudja miféle új bonyodalom látható jeleképen.

Jaszencsák, aki Buzitáról került Kassára és madárugyekben feltétlenül szaktekintélyszámba ment, egész megfelhőzött Szalay kijelentésére.

— Ha már így esett, góráljuk le inkább azt a fészket, de itt ne hagyjuk — jelentette ki csöndes-fázós hangon.

A fiúk visszahőköltek.

— Hiszen akkor eltörnek a tojások.

— Vagy megdöglik a sok pocos fiók.

— Vagy ... igazán, Jaszencsák, mit izgatod a többieket? ...

Jaszencsák nem jött ki a flegmájából, de nem is ágított.

— Én nem izgatok senkit, ti izgatjátok a fészek gazdáját. Akarom mondani Dani. Mit rázza azt a fát, nincs azon cseresznye.

Ez olyan rossz viccnek hatott most, a zsvajgó Sicckik kellős közepén, hogy Dani nem hagyhatta megjegyzés nélkül.

— Csend, kunér iz, mert rögtön megruházlak.

Tudta jól Jaszencsák, hogy „megruházni“ a Dani saját külön szóhasználatában verést jelent, de nem sokat adott rá.

— Az én malacom is öt centi, akar a tied, — felelte nagyon szelíden és rögvest be is görbítette

a karját, amelyen természetesen csak úgy feszült a rokk posztója.

Dani farkasszemet nézett vele. Már vetette is lefele a kiskabátját, miközben — úgy a foga közt — fölényesen odadörmögte:

— Nézzem hát na!

A Siccki-banda azonban ezúttal más véleményen volt. Jaszencsák megérezte ezt és nem gombolta kijebbe a kabátját, mint ahogy hasonló esetben dukált volna. Még a hangja sem csattant feljebb.

— Arról van szó, hogy ha csakugyan megoldult a fészek, akkor a tojások vagy a pockok magokra maradnak. Az öreg madár rögtön észreveszi, hogy máskép van, mint ahogy ő otthagytá és nem megy bele többéstöbbit.

Félő, hogy a madarakat tanulmányozó tudósok, az úgynevezett ornithológusok ezt egy kicsit máskép tudják, a Sicckik azonban még úgy sem ismerték Madárországban a dörgést, mint a bazi-tai parasztfiú. Ennélfogva dévankozni kezdtek, mint minden olyan embercsoport, amely hirtelenében nem tudja, mitévő legyen.

Lacinak ellenben megdobbant a szíve.

Majd megismerjük még Lacit közelebbről. Addig is higgyétek el, eddigi életében semmi sem indokolta ezt a szívdobbanást. Makkegészséges gyerek volt és nem szokott a szíve dobogni. De meg mi is az, néhány madártojás, vagy pláne egy-pár pocos madárfiók? Azon kezdem, nem is rajongott valami túlságosan a nyers tojásért. Aztán meg gyanúsak is már ilyenkor ezek a tojások. A pocos madárfiókokkal sincs valami nagyon mit kezdeni, ha valakit nem elégít ki annyi, hogy földhöz lehet szegényeket paskolni egyiket a másik után.

A szíve azonban nagyot dobbant mégis.

Hirtelenében okát se tudnám adni, hogy miért. Talán észrevette, amint Matyi egy göröngyöt morzsol apródonként szét a kezében, mert hogy azonsmód megfogadta Jaszensák jótanácsát s máris bombázni akarta a szerencsétlen fészket. Bajosan ezért, hiszen az csak nyilvánvaló, hogy a tojásoknak is, a pockoknak is édes mindegy, mi következik. Megmenteni se így, se úgy nem lehet már az istenteremtettéket. A dicsóséggel meg leszámolt még az imént. Különben is a fészekügy körül támadt csetepaté elsodorta mindnyájuk lelkéből az eredeti szándékot réges-régen.

Nem tudom, hát nem tudom, hogy és mint támadt egyszercsak benne ez az érzés mégis. Mindegy. Megvolt, engedelmeskednie kellett neki vonakodás nélkül. Megint levette minden felesleges ruháját, mint negyedórával ezelőtt és nagy elszántsággal mászni kezdett felfelé. A többiek észre se vették, már ott nyulkált a kiálló vékony gally körül.

Bezzeg észrevették azonban ekkor. És méltatlankodás, gúny, aggodalom, lelkesedés, minden, amit eddig beléjük fagyasztott a sorozatos kudarc, hangos kurjantások formájában ágált felé, cibálni vissza, vagy megtaszigálni közelebb a célhoz.

A jó szó jól esett neki, a többit eleresztette a füle mellett. Már a kérdéses ág himbálózott vele. Minden korábbi rossz érzése megszűnt és ez csodálatosan könnyűvé tette azt a harmincegy kiló negyven dekát, amit belőle élsúlyban el is lehetett volna adni holmi mesébe illő embervásáron csuhegyes papírsüvegű Mikulás-kupeczek közt. A mozdulatai is lágyan úsztak a levegőben, a vékony ág alig vette tudomásul, hogy ilyesmik esnek meg rajta sűrű egymásután.

Nem is történt volna semmi baj, csak az eszöket ne volna muszáj jártatniok az ilyen tűzről pattant kis kölyköknek még ilyenkor is. De muszáj és száz baj szokott belőle lenni, hogy muszáj.

Az jutott eszébe: szinte nevetséges, milyen könnyű. Mintha csak a Hernádban feküdnék hanyatt a hullámokon s néha-néha mozdítna egyet hol a lábán, hol a kezén, hogy be ne lepje merevül a víz. Odalent szörnyűlködik a többi, idefent nevetőgörcsöt kap az ember a szörnyűlködéstől.

Mint valami kényszerképzet tért vissza minduntalan az agyába, hogy vékony az ág és ő sokkal könnyebb ezért, mint egyébkor. Nem furcsa?

Archimedes törvényére gondolt.

— Minden test, vízbe merítve — recitálta „a könyv szavai szerint“, aztán gondolatban rázni kezdte rá a fejét — nem, így nem jól van. Én most nem vagyok vízbe merítve, mégis elveszítettem a súlyomat.

Odalentről felhallatszott bé Varga Pista aggodalmaskodó gyerekes szopránja:

— Gyere le inkább, Lacikám, le ne ess . . .

— Jól van, jól, — akarta mondani — nem erről van szó. Minden test madárfészek után mászva . . . igen, igen, ez igaz, de így meg a törvény nem gilt.

Varga Pista hangja reszketősen rimáncodott:

— Jaj, fordulj vissza addig, míg lehet . . .

— Hogy fél ez a kis gyerek — mosolyodott el a Laci lelke hirtelen — megvan! Minden test halálos veszedelembé merítve annyit veszít súlyából . . . Istenem, vajjon mennyit?

Most egy másik hang vágódott a dobhártyájába egész brutálisan:

— Te Laci, ne egyen már a fekély tovább...

Ezt Marci mondta, a hajdúsági fiú, akinek az apját nemrég helyezték ide át a törvényszéktől a táblához. Tréfásan akart hangzani a kiáltása, de nagyon hideglelősre sikeredett. Laci egy új ötletet csiholt belőle azonmód.

— Annyit veszít a súlyából, amennyit a feladat által kiszorított félelem nyom. Hurrá!

Elnevette magát, megreccsent a gally. Minden átmenet nélkül irtózatosszerű félelem rohanta meg: megképzett előtte élesen, hova került.

A lent álló fiúk persze nem tudhattak ebből semmit. Ők csak azt látták egy szempillantás múlva, hogy letörik az ág és Laci magával jöttehetetlen darabfa módjára zuhan lefelé a szédítő magasból.

Ki behúnyta, ki eltakarta a szemét és rohantak ahányan annyifelé. Minden mindegynek látott előttük, csak a véres test közelében ne éri őket a következő percek.

Mikor Laci tompa puffanással szétterült a földön, nem volt mellette egy árva lélek nem sok, annyi sem. Varga Pista teszem azt, úgy loholt: szembehúnyva, hogy látnia ne kelljen, két tenyere a fülén, hogy még az esés lármáját se legyen kénytelen tudomásul venni. És mikor egy alattomos gyökér gáncsot vetett neki, sírni kezdett a fájdalomtól, de térdét meg sem tisztogatva, behúnyt szemmel ügetett tovább...

III.

Végrevalahára ocsudni kezdett az ájult fiú a nagy fa alatt.

Eleinte csak rémlett neki, mintha volna valaki mellette és szólongatná. Később már látottformán is valakit, olyan gyerekvalakit, mint jómaga. Fölébe-fölébe hajolt ez a valaki és mozgott is a szája, de hogy mit mond, semmiképen

sem bírta megérteni. Estendet — annak a valakinek egy örökkévalóságszámba mehettek a közben eltelt órák és percek — napszállat után mondom, mintha nagyon messziről jönne és igen-igen halkan muzsikálna, hangot is vélt hallani nagy sokára:

— Fel tud kelni, vagy szekérért szaladjak?

Szekérért? Kihez? Hogyan? Laci fejében ijedten cikáztak ide s tova a gondolatok.

Jaj, csak azt ne! Idegen felnőttek keverednének bele a történetbe, kérdegetnék, felelnie kellene, csóválják a fejüket; egyformán utálatos, ha résztvevően vagy ha rosszalólag. Holnap délelőttig az igazgató úr is értesülne a történetekről, aztán az iskolában jönnének neki nagy hercehurcával, vallatás lenne belőle, tanácskozás, osztálykönyvbekerülés, vagy nemkerülés. Inkább itt most haljon meg, de megpróbál a lábára állni.

Hát nehezen ment, meg kell adni. Az a valaki — közben megismerte, hogy Dani az a valaki — majd belé szakadt, mégis háromszor vissza kellett, hogy engedje a földre.

És hogy nyilallott mind a három izben! Sőt az igazat megvallva, hogy fájt minden apró kis megmoccanásra! Már-már elhallgatott a kifogása az ellen, hogy Dani hadd szaladjon szekérért, olyan nagyon ordíthatnékja volt az ismétlődő kintől. Hanem mielőtt széterőszakolta volna keményen összeszorított fogait, szerencsére eszébe jutott, hogy akkor Nick Carter, a természetrajztanár úr is értesülni fog az esetről s legközelebb már azt fogja neki mondani, no nem rossz indulatból, ellenkezőleg, de mégis minden bizonynyal, hogy:

— Fára mászni, nyakadat szegni, azt tudod, úgy-e? De a kérődzők fogazata, az persze más lapra tartozik!...

És ... nem sikerült. Vissza kellett feküdnie negyedszer is.

Valamire azonban jó volt ez az utolsó kudarc mégis. Most már egész határozottan tudta, hogy nem marad itt, meg hogy nem engedi Danit szekérért szaladni semmi szín alatt. Érdekes volt, milyen biztosan tudta ezt, pedig milyen kevés oka volt kínjai közt ilyenfajta képzelődésekre.

Közben erősen beesteledett. Igyekezniök kellett valamerre mozdítani mindkettőjük ügyét.

— Fordíts meg, Danikám, talán akkor jobban a kezedre esem.

Még nevetett is ezen a tréfán. Szúrta, ha nevetett, inkább abbahagyta.

Dani, a türelmes Dani rálett erre, ha nem is örömet. Tudta, mi következik. Csúnya szokat fakasztott fel a sebesültben a hirtelen új éberségre kényszerített fájdalom. Különösen attól tartott Dani, hogy belső sérülései támadtak a cimborájának s nagyon nyugtalanzkodott benne a felelősség, hogy talán mégis legeslegjobb volna nem is szekérért, hanem doktorért szaladnia.

Hiába, no. Már késő. Sziszegve és szitkozódva, de feltápáskodott Laci, belefogózott egyetlenegy jókomájába jó erősen.

Ő mondta így. Maga sem adhatott volna számot magának, hogy szaladt ki egyszercsak a száján:

— Egyetlenegy édes egy komám.

Az egyetlenegy édes egy koma ugyanekkor azt hitte, rögtön összeroskad s úgy terülnek el mindaketten egymás mellett a gyepen, mint két kifáradt kutya. Szerencsére öt-hat lépés múlva kiderült, hogy, ha Laci valahogy másképp kapaszkodik belé s útközben háromszor-négyszer megállnak szusszantani, eltámogathatja szegény alig-

vánszorgót szükség esetén egészen a kvartély aajtájáig.

Laci is szemlátomást vidult. Erősen húzta ugyan a ballábát, de már feleannyira sem nehezedett úgy a kísérőjére rá, mint eleinte. A megszólításából is melegség áradt Dani felé és erő:

— Egyetlenegy édes egy komám . . .

Nem mondta ezt még Laci sohase neki. Neki se, másnak se. Úgy érezte Dániel, hogy ez a boldogság nem is tarthat sokáig.

Ha nem lett volna olyan sötét, láthatta volna Laci, hogy a másik fiúnak bíborvörös az arca a belső izgalomtól. Hogyisne! Öreg gyerek volt ebben az osztályban, úgy bukott le közéjük szeptemberben ismétlőnek. És most Laci, a színjeles azt mondja neki, édes egy komám.

Nagyot sóhajtott és szégyenlősen törte meg a csendet.

— Ne mondja azt nékem maga, hogy a komája vagyok, mert a lába kapcájának sem volnék való. Épen olyan piszok fráter vagyok, mint a többi. Mikor esett lefelé, elszaladtam én is.

Laci gyöngéden megcirógatta Dániel kabátjának a szövetjét a szabadon maradt kezével, úgy felelt:

— Te meg azt ne mondd nekem, hogy maga, mert nem az a fő, hogy elszaladtál, hanem az, hogy visszajöttél.

Dani megszorította egy kicsit azt a karját Lacinak, amelyik ott pihent a hóna alatt és örömében észre sem vette, hogy a megtisztelt a fogát szívja kínjában erre a nagy barátkozásra.

— Hát jól van, nékem is egyetlenegy édes egy komám, László, ha egy ilyen utolsó, kettőből-rótt, négybőlintett senki lehet a te igaz barátod, hát áldjon meg az Isten érte, köszönöm szépen. Bizony nem gondoltam, mikor visszanéztem és

ott feküdtél, hogy valaha még, akárhogy is megszólítjuk egymást ebben az életben.

Laciban ébredezni kezdett a kíváncsi gyerek.

— Sokáig nem voltam eszemnél az esés után?

— Én meg nem mondom, hogy meddig, mert nem gondoltam az időre. Egy darabig hozzád sem mertem nyulni, nehogy két bajt csináljak egyből. Sokáig azt hittem, ott halsz meg a pockok közt és most sem tudom, hogy eshetett ilyen szerencsésen.

— Félrebeszéltem?

— Nem mondtad te édes egy komám azt se, hogy papucs. Hiszen épen az volt a rettenetes, hogy még a lélekzeted is elállott, legalábbis nekem olyan voltál, akarcsak a Bálint bátyámat láttam vóna tavaly tavaszon kinyújtóztatva. Mikor már hozzád mertem nyulni, megfogtam a kezedet, hogy kitapogassam, milyen a pulzusod, de nem találtam, megvallva az igazat...

Laci elmosolyodott, tudta, hogy ez különösen rosszul eshetik Dánielnek.

— Látod, ennyit ér a cserkésztudomány, mikor szükség volna rá.

Dani ilyen sértést még egyetlen édes egy komájától se dughatott zsebre csak úgy, minden helyreigazító kijelentés nélkül.

— Nem a cserkésztudomány tehet róla, László, hanem én magam. Se holt, se eleven nem voltam az ijedtségtől. Már pedig a cserkészítörvény épen az ellenkezőjét parancsolja, hiszen a cserkész vidám és meggondolt. Vezet azt nem mondom, hoztam, de hiába locsoltam rád, feküdtél rendületlenül csukott szemmel, nyitott szájjal, hogy a szíve elfacsarodott belé az embernek, valahányszor az arcodra nézett.

Nagyon keserves látvány lehetett ez csakugyan, hiszen „az embernek“ még most is megcsuklott basszusba hajló komoly alt hangja, pusztá visszaemlékezésre. Laci megérezte ezt, közelebb bújtt Danihoz és siettetni kezdte a befejezést:

— No, semmi az, most már. Ha nem csalódom, a végén mégis csak magamhoz tértem, ügyebár?

S amennyire ereje engedte, szaporábban emelgette a lábát.

IV.

Nem adná egy vaklóért, hogy, ha nehezen és sokára is, egyedül maradhatott. A szobájában ugyan alig fért el az ágya, ez azonban csupán irigyeinek a szemében volt fontos, neki az tetszett benne, hogy úgy, ahogy az övé lehetett ez a kis lyuk. Otthon a tanyán akkora termekben laktak, mint egy-egy hodály — külön zuga ellenben senkinek sem volt, nem hogy neki.

Túláradó örömmel nyujtózkodott ki az ágyában, aztán fél kézzel kinyult a paplan alól és eloltotta a lámpát.

Alig, hogy a sötétség ráborult, úrrá lett rajta kéi nagy érzés, ami csak ma délután óta ébredett benne, azelőtt híre se volt.

Az egyik akkor született, mikor megérezte, hogy eltört alatta az ág, a másik abban a pillanatban, mikor magához térőben ráéismélt, hogy Dani vele van és teli aggodalommal sürgölődik körülötte.

Egyszer már forgott az élete kockán. Elkapta a Hernád sodra és a fürdő fiúk közül senkise vette észre. Kiáltani szeretett volna, de nem bírt és nem is valami túlságosan nagyon akart. Jókedvű vagy lóvátevő kiáltozásnak vették volna,

nem szólva arról, hogy helyzetének a komolyságát maga is csak akkorára látta be, mikor már meglehetősen mindegy volt, mit csinál. Elsötétült szeme előtt a világ, rúgkapált-e vagy sem, nem emlékszik semmire. Mire felébredt, odakint heverészett a parton és minden tagja fájt.

Akkor is érezte, de csak futólag, ami ezen a délután esés közben egy egész életre szólóan beletnyillalott, mondhatatlan boldogságot árasztva széjjel egész valójában. Azt, hogy sok ember hálós veszedelembé kerül, de nem mindenki vész ott. Némelyek — kevesen — addig eszkapálnak, míg egyszercsak partot ér a lábuk, vagy úgy esnek, hogy csontjuk sem törik.

Vajjon miért?

Bizonyosan dolguk van még az innenső világon. „Küldetésük“ van, ahogy az egyik tanár út szokta mondani a magyarázat hevében. Laci forró hálát érzett iránta, hogy adta néki mostanra ezt a drága szót.

Megérezte, hogy küldetése van.

Megérezte azt is, hogy nem hiába zuhant akkorát ma délután. Nem az eszével tudta, az idegeiben rakódott le valahogy, hogy furcsa, különös lesz a sorsa, érthetetlen, de neki mégsem szabad soha többé sem megijednie, sem tágítania.

A pockokra gondolt most, amelyek ott hevernek — kettő közülük agyonnyomva — a nagy fa körül. Semmi értelme sincs látszólag, hogy értük mászott. De kellett, érzi, mégis, hogy egy titkos erő felküldhesse értük, arra volt való az egész fészekalja. Értük másznia meg azért kellett, hogy lezuhanhasson s most itt az ágyban, a szerencsés esés után, a kényelmes derékaljon, életében először ezek a gondolatok megkavarodhasanak benne, az alja felülre, mint a fordított ká-

sának. A másik érzés szelídebb volt és nem kevésbé boldogító.

Milyen jó, hogy az ember nincsen egymagában.

Az édesanyja úgy szoktatta, hogy elalvás előtt imádkoznia illik. Összetette a kezét, elmondta prózában azt is, amit ilyenkor a maga fejétől mondani szokott. Legeslegvégül azonban új mondatot fűzött a régi, majdnem mindig egyforma szöveg után:

— Köszönöm neked, jó Istenem, az én egyetlen édes egy komámat!...

MÁSODIK RÉSZ.

I.

Másnap, talán már ki is találtátok, nem történt semmi lényeges. Harmadnap sem. És még azután jó darabig soha-soha semmi.

Lacinak meg kellett tanulnia, hogy a felsőbb hatalom, aki elküldi az emberizinkeket fontos vagy kevésbé fontos feladatokra, kitudhatatlan a maga terveiben. Hol véletlenül lepi meg a mitsem sejtőket, hol irgalmatlanul megvárakoztatja azokat, akik jegyben-gyűrűben várják titkos utasításait.

Laci mindezt meg is tanulta petrezselyem-árulás közben szépen, annak rendje és módja szerint.

Egyszer aztán, mikor nem is álmodta, egyetlen szörnyű napon fejére szakadt minden. Az övére, meg a Daniéra. Mert viselkedett eddig, ahogy viselkedett velük szemben a részvétlen külvilág, egyetlenegy édes egy komája amaz emlékezetes délután óta hűségesen kitartott mellette. És ő sem másította meg akkornap adott szavát. Kéz a kézben érte őket az a furcsa, sorsfordító délelőtt.

Mert elkezdődött a baj még jó reggelen. Viccesen kezdődött, de előrelátható volt, hogy nem

lesz valami nagyon jó vége az egész keserves kutyakomédiának. Ólomszürke, havatígérő téli napra virradt a fejedelem városa, a Laci szobájában még hét órakor is olyan nagy volt a sötétség, hogy lámpát kellett ellene gyújtani. Csak azért említem ezt meg, mert némely lélekelemző tudós egyenes következtetést szokott vonni az időjárás és az emberiség lelkiállapota között.

Talán ez a magyarázata, hogy Laci is, a „Meredek Tanyi“ is ballábbal keltek ezen a napon.

A Meredith Tanyi háziasszonya volt Lacinak, sőt szegről-végről atyjafia is. Magyar sógora, ahogy mondani szokták. Az anyai nagynénje mostoha bátyjának a második unokatestvére, ahogy viszont lódítni szokták. Szokták, szokták, de mégis tartják. Laci például azért lakott a Meredith Tanyinál, mert az édesanyja nem bírta volna elviselni, ha szíve alatt hordozott drága fia idegen helyre kerül.

A vér mindazonáltal sohasem válik vízzé, ennek következtében Laci egy csöpp respektust sem érzett a Meredith Tanyi iránt. Olyasvalamit sugott neki a vére, hogy semmi, de semmi köze a tiszteletreméltó asszonyság ereiben csörgedező „különös veres folyadék“-hoz. Ezért nevezte Meredith Tanyinak is. Kassán nem szokás a kvártélyos asszonyokat Tanyinak nevezni. Ezt az elnevezést a Laci tavalyi lakótársa hozta magával Késmárkról, ahol megelőzőleg diákoskodott. A Meredith jelzőt azonban teljestökéletesen Laci adományozta saját külön idei Tanyijának. Magos volt a néni, mint egy égi meszelő és lapos, mint a koporsódeszka.

Még alig pitymallott, már hallatszott a kis szobába, ahogy Meredith az elsején jött kiscselédet korpazza kegyetlenül.

— Jaj, egyelek meg, hát te csak nem akarsz megváltozni, az ördög akárhova tegyen, leeeee! Már megint úgy bepergeltél a fiatalúr kályhájába, hogy azóta bizonyosan csepeg a zsír a hátából a boldogtalannak a nagy melegtől.

Laci nem tiltakozott rögtön. Először a levegőbe lehelt egyet-kettőt, meglátszott jól. Aztán kimeászott az ágyból, kinyitotta a kályhaajtót. Pusztá kézzel meg lehetett fogni a zárját, már nem is csodálkozott azon, ami szeme elé tárult: két nyomorult hasábfá viaskodott benne az elmúlással. A harmadik, egyik felén feketén megszenesedve, a pernyetartóban. Rémllett neki, hogy bentjárt a Meredek Tantyí, kiragadta a harmadik darab fát a kályhából és a vízvezeték csapja alá tartotta, míg el nem aludt. De akkor azt hitte, álmodja az egészet.

A kárpálás ezalatt sehogysem akart odakint csihadni. Lacit hirtelen megszállotta az ellenmondás ördöge. Kikiabált:

— Tévedni tetszik, néni kérem! Nem csepeg az én hátamból semmiféle zsír, hiszen ha csepegne, már itt is volna néni kérem egy tányérral és tartaná alá, hogy pocsékba ne menjen.

Valljuk meg, ez bizony szemtelenség volt Lacitól, még pedig a javából. Lett is belőle hadd-elhadd, héthatárra szóló. Berontott a Meredek Tantyí, bevágta maga után az ajtót, hogy csak úgy hullott a vakolat a nyakába. Folyt belőle a szó, mint az áradat.

Laci azonban kemény maradt, akár a békasó. Homályos érzés lázadozott benne, hogy a Meredek Tantyinak nincs igaza és ő nem tűr többé maga körül semmiféle formájú hazudozást.

Derült kedéllyel húzni kezdte a harisnyáját. Azután a cipője után nyult és kibogozta a fűzőjét, mert este úgy szokta hagyni görcsrekötve. Vé-

gül odavitte a lavórt a csaphoz s eresztette belé a hideg vizet, mintha nem is volna Meredek Tantyi a világon.

Mikor aztán az öreg asszony mindennek ellenére, vagy talán éppen ezért még magosabb céből folytatta a kitanítást, elúnta a dolgot László s erélyesebb eszközhöz folyamodott.

— Olyan jó káposztaszagot tetszett magával hozni, néni kérem — mondta angyali arcot vágva. Talán bizony az lesz ebédre?

A Meredek Tantyi erre se szó, se beszéd, bevágta az ajtót még egyszer jó erősen. Ezúttal azonban kívül maradt. Laci pedig borus sejtelmekkel indult az iskolába.

A ház előtt már ott járkált Dani. Várta, mint ama délután óta minden reggel. Karonfogták egymást és úgy bandukoltak a sikos járdán, földreszegezett fejjel. Gondosan vigyáztak, hogy ahol az elemisták fényesre iszánkodták a fagyos havat, ők is mindenütt kanyargatva menjenek. Keményen tartotta magát köztük az a hiedelem, hogy annyiszor szólítják fel őket délelőtt, ahány ilyen alkalmas jégpályát iskolábamenet elszalajtanak. Már pedig ők lehetőleg egyetlenegyszer sem szerettek volna felelni, még Laci sem, hiába színejes.

Laci különben ma reggel teljesen ráhagyta magát Dani éberségére. Nem bírt odafigyelni a lába alá, belülről még mindig rágt a lelkét a tantyi-affér. Nem is fért benne sokáig a szó. Dani résztvevően hallgatta, de mindenféle elkeseredés idegen volt az ő konok, kibillenthetetlen. óriási flegmájának.

— Könyves Kálmán az oka — bólongatott a történet végén — minek szólt bele a dologba? Tudták a régi öregek, mit miért csinálnak. Az ilyen ártalmas vénasszonyokat én még ma is ki-

hordatnám a gyepszélre és borsószalmán perzselném meg könnyörület nélkül.

Lacit először bosszantotta, hogy barátja nem érti az ő nagy nyugtalanságát.

— Szamár vagy Dani és nem gondoltál a nagyanyádra.

— Nem azt mondom én, hogy minden öregasszonyt égessenek meg, aki a hatvan esztendő betöltötte — mentegetőzött a jó barát. — De igenis, állítom, hogy vannak boszorkányok és azoktól legjobb volna szépszerével megszabadítani a világot. Különben is öregasszony és vénasszony nem ugyanaz. Az én nagyanyám, az Isten tartsa meg sokáig, egy drága, aranyos kis fíketős öregasszony és sohasem lesz vénasszony belőle, lefogadom.

Daninak egyszeribe hazaszállott a lelke és sokáig némán rugdosott maga előtt egy jégdarabot. Laci hálásan baktatott mellette, jól esett neki, hogy már nem kell emésztődnie a Tantyj miatt. Benne csak gúny élt, a Dani humora olyan hűsítőleg hatott a lelke sebeire, mint valami jófélefü. Danit egyébként még mindig fogvatartotta az előbbi gondolat.

— Akkor csak a kis öreg, mint egy nagyocska darab tepertő — mondta lelkesen s kiült az orcájára a mélységes nagy hűség. — Úgy szeretem, hogy ha hazamegyek, beleteszem a zsebembe és hamm! Volt nanám, nincs nanám. Egy befaló falást se hagyok meg belőle.

Ez már túlságos nagy öröm volt, alig lehetett elviselni. Felkapta hát Dani a jégdarabot és megcélzott vele egy kékszalagos úri macskát valamelyik nyitott ablakban, ahol épen most szellőztettek. Nevetni kellett és szaladni s Lacinak elmúlt még az a kis maradék rosszkedve is,

ami egyébkor egy idő óta állandó lakó volt már a szíve egyik rejtettebb zugában.

II.

Az osztályban épen „Öreg-Szabót játszottak“ a fiúk.

Olyasféle játék volt ez, mint a Mátyás király mesebeli juhászé, mikor azt kellett volna szegénynek bevallania, hogy odaadta az arany-szőrű bárányt a burkus királykisasszonynak egyetlenegy szép szaváért. Tudvalevőleg megállott a bajbakerült legény minden ürgelyuknál, beledugta botját, a botjára ráakasztotta a cifra-szűrét, tetejébe a kalapot és mintha csak Mátyás király előtt állana, próbálgatta, mit lesz legokosabb vallania. De bizony nagyon sok ürgelyuknál hiába próbálkozott.

No, szakasztott ilyen ürgelyukak voltak a fiúk számára azok a negyedórák, amelyek reggelenkint adtak a számukra kapunyitástól csengetésig. Legfeljebb szerencsésebbek voltak a juhásznál, lévén Öreg Szabó osztályfőnök úr kevésbé válogatós, mint Mátyás király. Ami a főpróbán megállapított, az játszódot le legtöbbször az első órán, mégpedig csaknem kivétel nélkül nagy erkölcsi és anyagi siker mellett mindig. Erkölcsi sikernek számított, ha Öreg Szabó tanár csak felveresedett, anyaginak, ha feleltetés helyett belement a csapdába és magyarázni vagy prédikálni kezdett.

Tegnapelőtt például bigézni tanították Öreg Szabót. Valamelyik fiú megfigyelte, hogy mindennap egyetlen erélyes mozdulattal szokta kinyitni az osztálykönyvet úgy, hogy a kemény felső fedéllap nagyot koppan a tanári asztalon. Egy másik pihent eszű gyerek viszont rájött,

hogy ha a tollszár vége nagyon kiáll a tintatartó szélén s a tintatartó elég messze van az osztálykönyvtől, meglehetősen nagy a valószínűség, hogy a vastag osztálykönyvfedél magasra fölrepíti a tollszárat, mint valami bigét.

A két megfigyelést aztán már gyerekjáték volt összekombinálni. Nem kellett egyéb hozzá, mint a tárgyak gondos és szakszerű elhelyezése a katedraasztalon. Sőt a kísérlet még remekebbül sikerült, mint előre kitervelték, mert a toll befűródött a plafonba s teljes tíz percet nyertek, míg a rend úgy ahogy helyreállott. Tetejébe Öreg Szabó még néhány zavart szót motyogott is a saját ügyetlenségéről. Ezt azonban visszavonta csakhamar, mikor négy túlbuzgó fiú becipelt valahonnan egy szobafestő létrát, hogy levegyék a még mindig odafent meredező hosszú, vékony tollszárat a falról.

Laci is közte volt a négynek. Nem mondom, az is tetszett neki a kirándulásban, hogy egyáltalában felállhat egy kicsi időre együttléthez, meg az is, hogy most egy kis felfedező útra indulnak. Lényegében azonban és legfőképpen segíteni akart. Egész komolyan létrát akart keríteni és leszedni a falról a tollat. Világért sem valami nagy emberbaráti jóságból, hanem mert bántotta a szemét, hogy ott van. Azt is tudta, hogy hajnak van ott s ki nem állhatta a céltalan bajokat.

Öreg Szabó csodálatosképen ezekre a létrás fiúkra haragudott meg szörnyen.

— Ááá... létrát hoznak a fiatalurak a német órára... — kiáltotta megsemmisítő gúnynyal. Bizonyosan a Jákób létráját... Derék, nagyon derék. De mindjárt Leiter Jakabot csinállok én belőle, ördögfiókáknak lefelé sétálgatni a pokol mélységes fenekére!...

A Leiter Jakabot senkisé megértete meg jelentése szerint, de mindenki kiérzett belőle annyit, hogy ez valami vicc és sértés is egyben. A nevetőkórus azonnal működésbe is lépett, Laciéknak pedig stantepéde vissza kellett vinniök a létrát, ahonnan hozták. Öreg Szabó tanár ur még külön meg is jegyezte Lacira célozva, mélységes mély megbotránkozással:

— Hova lesz a világ, ha már te is korpa közé keveredtél!

Ez az utolsó megjegyzés beletört a Laci szívébe. Nagyon kínosan érezte magát, mert nem tudott jól tájékozódni. Komiszak a fiúk és nagyon öreg Öreg Szabó tanár úr. Melegszívű ember, őtet meg szinte már túlságosan is kitünteti, de viszont megfordítva egy sereg gyerekről is tudja, hogy alapjában véve derék fiúk. Ő benne magában is kétféle Laci küszködik egymással, különösen mostanában. Hát most aztán hol itt az igazság?

Tetejébe még szerfölött izgatta a fantáziáját ez a ma reggeli főpróba is. Ha sikerül, nagyszerű lesz. Lehetetlen nem lelkesedni érte.

Arról volna szó, nem kevesebbéről, mint hogy Öreg Szabó tanár urat bent kellene marasztani a harmadik ában.

Bemenni minden reggel oda megy be először. Tavaly ugyanis ott volt az ő tantermük és az öregúr nagyon odaszokott. Csak az a baj, hogy nem marad bent sokáig. Nem mintha megismerné az idegen osztályt, egyszerűen csak azért nem, mert nem tudják a harmadikosok annak rendje-módja szerint levetkőztetni.

Jaj, ahhoz érteni kell.

Az úgy megy, hogy kiugrik a padból öt fiú, Siccki bandabéli persze mind. Egyik elveszi tőle a botját vagy az esernyőjét s odatámasztja a

sarokba, vagy kifeszíti, ha odakint csepereg. A másik egyidejűleg a kalapját veszi le a fejéről s hamar felakasztja a fogasra. A kabátot a harmadik fejti le róla, ezalatt a negyedik kézenfogva felveszeti a katedrára. Az ötödik haptákban odaáll a katedra elé és diktálja a leckét, meg a hiányzókat. Erre vár Öreg Szabó tanár úr minden reggel a harmadikban s mert ez sohasem következik be, egy kis várakozás után minden reggel következetesen megkérdezi:

— Vagy ez nem a második á?

Ma reggel végre rájöttek a fiúk: hogy lehetne ezen a szépséghibán a legcélrányosabban segíteni. Csütörtök van, az nyolctól- kilencig történelemóra a harmadikban. Mire Mátyás tanár úrral beböccölleznek a mecenfézi vicinális, mindig negyedkilenc felé jár az idő még menetrend szerint is. Akkorra háromszor is lejátszódhatik az egész nagyszerű cirkuszi „némaképlet“.

— Be kell tanítani a harmadikosokat!

Éppen itt tartottak, mire a két jóbarát rájoknyitott. A nyurga Jaszencsák volt felöltöztetve Öreg Szabó tanár úrnak, két harmadikos vetkeztette, Mike Miska meg kommandirozott. De nagyon esetlenek voltak a harmadikosok.

Lacinak a stílusérzékét sértette az egész, ha ugyan szabad magamat az ő tizenkét és féi esztendejével szemben így kifejeznem.

— El kell halasztani ezt az izét, mondta komoly kritikusi arccal. Belesülnek ezek még máma csúful.

— Jövő csütörtökig? — kiabálták több oldalról. — Csak csütörtök az egyetlen jó nap! — Hogyisne! — Nem lehet!

— De ha mondom, hogy belesülnek, erősködött most már Dani is.

— Mindegy! Megpróbálni meg lehet! Ne akadémiskodjatok annyit! — visszhangozta a kórus erőlyesen.

Dani és Laci most már ketten kétfelé kezdtek kapacitálni a fiúkat, de falraborsó volt minden erőlködésük. Az osztály mindenáron nevetni akart, mégpedig üstöllést.

Laciban végre valami mentőötletféle kezdett kavarogni, bár még nem alakult ki teljesen.

— Nekünk magunknak kellene levetköztetnünk az öregot — tűnődött félhangosan maga elé.

A hangzavar árja hátára kapta ezt a kijelentést és ragadta magával szájról-szájra osztályszerte.

Két perc mulva készen volt az új terv.

— Vetköztetők üljenek be a harmadikosok közé!

III.

Úgy számítottak, hogy a tréfa tíz perc alatt végbemegy. Mátyás tanár addigra még a liget közepéig sem jutott az állomásról. A másodikosok Öreg Szabó háta megett slisszólnak majd ki és be a harmadikból a saját osztályukba. Lacinak nem adtak szerepet, se senkinek, akit Öreg Szabó tanár úr személy szerint ismert, de viszont vitték magukal, mint a nagyszerű játék értelmi szerzőjét. Dani természetesen velement, jóban, rosszban osztályostárs gyanánt.

Öreg Szabó tanár úr, szegény, nem vett észre semmit. Gyanutlanul engedte magát levetköztetni, még az sem tűnt fel neki, hogy a diktáló vadidegen neveket írat be vele az osztálykönyvbe. Vesztére meg is kérdezte az egyiknél, hogy az érdeklődését megmutassa:

— Sónyák is hiányzik? Ejnye, mi baja lehet ennek a Sónyáknak?

A másodikosok majd megpukkadtak nevetésben. Nagyon jól tudták, hogy Öreg Szabó tanár úr csak mórlikázik, hiszen az ő tanítványai között nem szerepel Sónyák nevű. A másodikosokat repesztgette, mondom, a nagy nevetethetékjük, no de azért a harmadikosoknak sem volt éppen túlságosan zehernyés rossz kedvük.

A nagy jókedv tetőfokán aztán, mikor senki, de senki sem gondolt ilyenén fordulatra, belépett az igazgató úr.

Öreg Szabó előzékenyen sietett elébe, lekezelt vele kordialisan. Igazgató úr nagyot nézett ugyan, hogy idebent találta, egyelőre azonban csak ennyit kérdezett:

— Milyen óra lenne most?

A harmadikosok rázúgták egyértelműleg, kajánul vigyorogva:

— Történelem.

Most Öreg Szabó tanár úron volt a sor nagyot nézni.

— Hát ez nem a második á?

Igazgató úr elmosolyodott egy kicsit, de még mindig nem gondolt semmi rosszra. Udvariasan felsegítette öreg kollégájára a kabátot, aztán megvárta, míg kikászmálódik halálos nagy zavarban. Akkor újra a fiúk felé fordult.

— Mátyás tanár úr beizent, hogy influenzában fekszik, mondta szárazon. — A történelemórát ma én tartom meg, holnapután magyar lesz helyette és, ha a tanár úr betegsége hosszadalmas lefolyásúnak bizonyulna, kedden mennyiség-tan.

Borzasztó volt most Lacinak ilyen kifejezéssel végighallgatni: ha a tanár úr betegsége hosszadalmas lefolyásúnak bizonyulna... És borzasztó

volt minden másodikos helyzete itt a harmadikosok között. Mi lesz, ha valamelyiket ez alatt az idő alatt odaát felelni szólítja ki Öreg Szabó tanár úr? Mi lesz, ha nem szűnik meg a harmadikosok kaján vigyorgása és Igazgató úrnak szemet szúr? Főképen pedig mi lesz, ha Igazgató úr apródonkint rájön, hogy a harmadikosok kalácstésztaájában másodikosok mazsolaszemei vannak szét-szórva, ritkásan, de mégis észrevehetőleg? Hiszen Igazgató úr állítólag minden diákját ismeri, arról legalább, ha névszerint nem is. Fél után öt perccel már egész bizonyosan ura a helyzetnek és akkor... szervusz világ annak, aki nem idevaló.

Szalai Jóska tért magához legeslegelőször. Szenvedő arcot vágva tartotta fel a mutatoujját:

— Igazgató úr, kérem szépen, tessék szíves lenni kiengedni egy kicsit. Rosszul érzem magamat.

Igazgató úr megvetőleg legyintett a kezével, de azért az ajtó felé legyintett. Szalai Jóska megszabadult.

Mike Miska vérszemet kapott erre. Öt percet várt, aztán ő is kikérezkedett. Igazgató úr még ebből sem csinált kázust, csak annyit mondott, mikor Mike Miska után becsukódott az ajtó:

— De nagyon rájuk jött máma. Pedig még drukkolniok sem kell, mint máskor.

Jaszencsák már éppen fel akart állni, hogy ezúttal másodmagával kéredzzék ki állítólagos orrvérzés ürügye alatt, segíteni a szegény rosszuljárt jóbarátnak, mikor Igazgató úr gyanakodva felütötte a fejét:

— Ejnye, hol a pokolba marad ilyen sokáig az a két gazember?

A másodikosok kétségbeesetten néztek össze. Erre igazán senki sem számított. Pedig tudhatták

volna, hogy Igazgató úr nem Öreg Szabó. Most már igazán csak percekről lehetett még szó s valami irtózatot botrányt következik.

Amint hogy úgy is lett. Újabb öt percet várt még Igazgató úr, aztán türelmetlenül odaszólt a harmadikosok egyik elsőpadbeli színjelenének:

— Menjen csak, Kolozs fiam, hozza vissza azt a két jómadarat, fülénél fogva, ha másképen nem megy.

Laci borzongva mérlegelte, elég okos fiú-e Kolozs és van-e benne megfelelő adag betyárbarátság.

Hát meg kell adni, tisztelet-becsület a harmadikosoknak, ebben nem esett semmi hiba. Kolozs bement a második ába és azt mondta Öreg Szabó tanár úrnak, Igazgató úr sürgősen hivatja Szalait és Mikét. Mégcsak nem is hazudott Kolozs ez alkalommal túlságosan nagyot.

Nem használt azonban ez se semmit. Igazgató úr túl hosszúnak találta a két fiú óráközi kirándulását és nem volt hajlandó megtorlatlanul hagyni. Mit csinál ilyenkor egy tanár? Megkérdezi a két fiú nevét. Egy igazgató azonban nem ilyen egyszerűen csinálja. Az közben arra is kíváncsi, hogy válnak be az ő szeptembereleji intézkedései, példának okáért a pakondeklire fábrikált Ülésrend. Előveszi tehát az Ülésrendet és felszólítja az egyik delikvenst, úgy, ahogy oda be van írva a neve:

— Adler.

Valami nagy baj azért ebből még nem származik. Mike Miska egyetlen erélyes oldalbadöfésből ért, felugrik, mint akit a darács csípett meg, esze nélkül. Igazgató úrnak azonban mégsem elég gyorsan.

— Nem tud figyelni? — mondja bosszúsan, aztán megint az ülésrendbe néz.

— Kropacsek — olvassa tűnődve és idegenül bámul a kényszeredetten felemelkedő Szalai Jóskára. Úgy látszik Kropacseket nevééről is ismeri véletlenül. Ráncha, szalad a homloka rögtön. Az osztálykönyvbe néz.

— Adler, Kropacsek, Sónyák — dünnyögi és már-már megnyugszik nagynehezen. Hiányzik Kropacsek, valaki más ült a helyére, no, ez még megbocsátható.

Mondtam már, hogy az a baj: mihelyt igazgató valaki, másképp kezeli a dolgokat, mint egy tanár. Egy tanár ilyenkor békén hagyja az ilyen kis ügyet és tovább feleltet, vagy tovább magyaráz. Igazgató úr ellenbe most kezd belejönni. A padokat nézi. Nem szabad több padnak lenni, mint amennyi az ülésrenden van. Nem is lehet több, hiszen a hatodikban három fiú thonetszéken ül és nincs a könyveit hova tennie. Az ilyet is csak egy igazgató tarthatja fejben. De hát akkor hol a három üres hely: az Adleré, a Kropacseké, meg a Sónyáké?

Végigfut a szeme az egész tantermen. Szörnyűség: mindenütt ül valaki, sőt egyik-másik kettőnek szánt padban hárman is szorongnak. Hogy lehet ez?

Laci arcát vérhullám önti el. Várta, várta már ezt a kikerülhetetlen pillanatot.

Igazgató úr megismerte. És mintha csak erre az egy kis sugárra lett volna szüksége, hogy világosság gyuljon agyában az eddigi titokzatos, rejtelmes sötétség helyébe, négy-öt másodikosra azonnal rámutat:

— Hát magok, mondják csak, mit keresnek itt?

De jó volna most, ha Igazgató úr tegezné a diákjait. Valóságos megkönnyebbülés volna mindnek, ha amúgy istenigazába összeteremtené őket,

még egy-két atyai pofont se sajnálna tőlük. És aztán azzal el is volna intézve ez a kényes ügy véglegesen.

Sajnos, Igazgató úr még a kis elsősöket is lemagázza, egy ujjal sem nyul senkihez. Nem rossz ember, a tandíjhátralékosokat például mind-úntalan megzargatja, de azért évvégéig tűri, hogy tartozzanak. A tréfát azonban nem érti és nincs észveszejtőbb helyzet a diákok szemében, mint mikor így sorban odafordul mindenkihez és azt kérdezi tőlük:

— Mi keresnivalója van hét darab másodikosnak, csütörtökön nyolctól kilencig, a harmadikban, német helyett, történelemórán?

IV.

Kora délután, még le sem nyelte jószerint az utolsó falatot Laci, már ujjogatni kezdett a Piszpirádé. Szomszéd borbélybácsi korcs-foxija volt ez a bizonyos Piszpirádé és sok egyebek közt irtózott a zenétől, akár húzómuzsika, akár fúvómuzsika, akár pedig hegedű ostromolta végtelenül érzékeny dobhártyáit. Valahányszor tehát Dani találkozni szeretett volna Lacival, a Mérédek Tantyival ellenben kevésbbé, szájharmónikát vett elő a nadrágzsebéből, mire Piszpirádé égneke tartotta az orrát, Laci pedig két percen belül az utcán termett.

Ezúttal majdnem az egész Siccki-banda Lacira várakozott a ház előtt. Jaszensák, Szalai, Mike Miska, sőt még a harmadikos Kolozs is ott szerencsétlenkedtek Dani körül. Dani hóna alól hivalkodólag piroslott elő egy vastag ifjúsági könyvnek az egyik széle.

— Miféle könyv az? — kérdezte Laci azon nyomban, köszönés helyett, ahogy kilépett a kapujukon.

— Az ürügy — felelte Dániel kurtán és megindult a katonai reál irányában.

— Nem ismerem, — vallotta be Laci őszintén, kissé meglepetve. Ki írta?

A fiúk elnevelték magokat, csak Dani maradt komoly, mint rendesen.

— Rákosi Victor, — mondta könnyedén. Hős Fiúk a címe, nem az ürügy. Azért mégis ürügy, mert ezzel juthatunk be egyforma könnyen Sulyánszkyékhoz meg Vadász Cicuékhoz.

Miután pedig mindez kínaiul volt Laci számára, Kolozs vette át a szót, hiszen az ügy félig-meddig harmadikos jelleget öltött reggel óta.

— Vadász Cicu velünk jár és a Vadász Micu bácsi fia a majorból. Sulyánszky Pál meg gimnazista. Azért megyünk hozzájuk, mert azt hiszük, hogy Micu bácsi vagy Kocsis tanársegéd úr azóta már tudnak valamit.

Laci csudálkozó arcot vágott.

— Még mindig nem értem, — suttogta majdnem bátortalanul.

Jaszencsák kissé türelmetlenül jegyezte meg:

— Én meg azt nem értem, hogy lehet valaki színjeles létére ilyen nehézfejű.

Dani váratlanul közbevágott.

— Ne légy igazságtalan, fiam, — mondta jóindulatúlag, — minden máskép van itt, mint Buzitaan. A dolgok sokkal komplikáltabbaknak látszanak Kassáról, mint Buzitaáról. Aki nem hiszi, jobb, ha egyszer mindenkorra visszamegyen Buzitaara.

Semmi más értelme nem volt ennek a buzitai dialektusban rögtönzött szónoklatnak, mint hogy a fiúk kinevelték Jaszencsákot, az meg durcásan elhallgatott. Ezzel Dani a májának tartozott, mert nem tűrhette, hogy Laciról valaki is kicsinylőleg nyilatkozhasson. Csak mikor már

megbizonyosodott felőle, hogy az elégtétel teljes, újabb támadás is kizártnak tekinthető, tért át a magyarázata értelmi részére.

— A Hős Fiúk Vadász Cicué, Sulyánszky Pál meg már nagyon régen rágja érte a fülét. Ellenben eddig még hiába, mert például egész máig nálam volt a könyv. Ez csak világos, nem?

— Nem. Nekem legalább nem — jegyezte meg Laci röviden és gúnyosan.

— Na hát — folytatta Dani zavartalanul. Először Sulyánszky Pálhoz megyünk azzal, hogy én már kiolvastam a könyvet, ha akarja, most el kérheti Cicutól. Közben az anyja majd kipletykálja nekünk, járt-e Kocsis tanársegéd úrnál a Sánta ember és mondott-e neki valami érdekeset.

— Az anyja?

— Most már én is azt kezdem hinni, hogy nagyon nehéz a felfogásod, édes lelkem. Tudod, nem tudod, de sejtened illenék, hogy Sulyánszky néni takarít Kocsis tanársegéd úrnak. Remélem, ezek után érted az összefüggést.

— Nagyon is. Hogy lesz aztán tovább?

— Tovább már csakugyan én következem — esett a szóba újra a nagy Kolozs. — Akár tud Sulyánszky néni valamit, akár sem, az egész társaság átszívódik Cicuékhoz. Itt arra jó a könyv, hogy valamennyiőtöknek oka lehessen velejönni, akarom mondani Dániellel. Ti ugyanis, ahányan vagytok, mind a Hős Fiúkat szeretnétek olvasni. Én is. Azért jövünk, hogy Cicu döntse el, kinek adja.

— És mire lesz jó ez a nagyszabású előkészület?

— Igazándiban azért megyünk, mert a Cicu mamája is tudhat egyetmást. Egyfelől a Sánta ember hozzájuk is bejáratos, másfelől Vadász mama unokahuga a Méregkeverőnek, az meg egy

egész csomó réaliskolai tanárral együtt tanít délutánonként a Zugászoknál.

Laci csak ámult-bámult. Idegen volt neki ez a világ teljesen. Úgy nézett fel Kolozsra, mintha az valami felsőbbrendű ember volna, sokkal különb nálánál. Elsőbbet meg is akarta ezt neki valteni kereken, de aztán csak annyit kérdezett tőle bátortalanul, nagy, nagy tisztelettel:

— Mondd kérlek, Kolozs, ki az a Méregkeverő?

Kolozs úgy felelt, mintha detektív főfelügyelő volna és a nyilvántartási könyvből olvasná az adatokat:

— Méregkeverő, másik nevén Zöld Szamár, harmadik nevén Lúfű, a prakszitojásoknak tanítja a kémiát. De magántanulókat is készít elő gimnáziumra, úgynevezett zugászokat, onnan ismeri a reálból a tanárok nagyrészét. A fia hozzánk jár öltbe.

Laci a prakszitojás elnevezést se igen hallotta eleddig, de lassankint rájött, hogy alighanem a gazdászokat kell érteni rajta. A Sánta embert ismerte ő is, új tanár volt, az első béisták osztályfőnöke. Két bottal járt, azért kapta a Sánta ember álnevet. Diáknyelven azt jelentette ez: furcsa bogár vagy, de eddig még nem adtál rá okot, hogy belédkössünk, különben alighanem sánta kutya volna a neved.

Sulyánszky né még a helyüket is majd megfújta, olyan nagy szívességgel látta őket. Szegényfeje egymásután sem látott magoknál eddig annyi jóruhájú fiút, mint ma délután egycsomóban. Fel sem tűnt neki, hogy a kis úrfik hogy lenézik az ő Paliját. Szerencse, hiszen meg sem értette volna talán, hogy a gimnazistasága a bűne a gyerekek, nem az alacsony származás. Öntudatos réalista nem áll szóba mással, csak magaszörű diákkal.

Teszi ezt már csak azért is, mert Kassán köztudomás szerint a java gyerekek a premontreiekhez járnak, réalba a butája iratkozik. Ez ellen a fel fogás ellen nincs más orvosság, mint erényt csinálni a kényszerűségből s egy nappal hamarabb lesajnálni azokat, akik holnap hasonlóképen csinálnák ezt velük, vagy őszintén szólva, ugyanazt is csinálják.

A fiúk persze, ezek a fiúk, már csak örökségbe kapott régi divatnak engedelmeskedtek, mikor a gimnazistákat kicsúfolták vagy megpüfölték. Különben is kölcsönkenyér volt mind a kettő, visszajárt.

Elég az hozzá, szó sem lehetett róla komolyan, hogy Sulyánszky Pál valaha is kezébe kaphassa a Hős Fiúkat. Súlyos tehertétel volt már magában véve az is, hogy haditerv szerint magokkal kellett cipelniök Cicuékhoz. Sulyánszky né tudniillik semmiről semmit sem tudott. Se tegnap, se ma nem is járt még náluk a Sánta ember.

— Ha csak az irodában nem volt — tette hozzá készségesen. — De akkor is láttam volna vagy jönni, vagy menni. Hiszen olyan bajosan vonszolja magát szegény feje. Ez a háború, ez a háború...

— Na most már megyünk, Sulyánszky néni — szakította félbe az alig megindult panaszkodást Kolozs, pattanj te is gyorsan, Sulyánszky.

Sulyánszky né rögtön átugrott más témára.

— Vigyázz magadra, drága kicsi fiam, ki ne melegedjél a nagy játékban. Ejnye, ejnye, miért nem rántottad már magadra hamarosan a jobbik hacukádat?

Kolozs szájaszélére cinikus mosolygás telepedett. A derék Sulyánszky néni súlyos tévedésben leledzik, azt gondolván, hogy Pálnak alkalma nyílik akármilyen játékban is kimelegednie. Va-

lamint azt is naivitás hinnie, hogy frakkban vagy díszmagyarban nagyobb becsülete lehetne egy gimnazistának realisták között, mint akár tornaingben és rövid fekete klottnadrágban, ha úgy tetszik. Egy gimnazistának egyszerűen nincs becsülete.

Aminthogy nem is volt Sulyánszky Pálnak sem, egy szemernyi sem. Ment, ment a többi közt, nem szólt hozzá senki se jót se rosszat. Ment, ment, maga sem tudta, hogyan, vagy miért. A Hős Fiúk ugyan ingerlően piroslott ki Dani hóna alól még mindig, de Pál nem tartozott a fejük lágyára esett gyerekek sorába s sejtette nagyon is jól, hogy ő ugyan azt a könyvet kezébe nem kaphatja, míg a világ meg még két nap.

— Minek jön ez? — kérdezte Laci önkénytelenül, Danival hátramaradva egy kicsit, hogy zavartalanabban beszélgethessenek.

— Ő tudja — vonogatta a vállát Dani közönyösen. — Nekünk most már mindegy, jön-e vagy marad. Én ha neki vagyok, már régen megdühödök és faképnél hagyom az egész mélyen tisztelt társaságot. De buta szegény, mint minden gimnazista.

Laci ma megint ellenkedő kedvében volt.

— Mitől butulnak meg a gimnazisták? — kérdezte ádáz kíváncsisággal. Előre élvezte, hogy Dani erre az orvkérdésre bajosan tud kielégítő választ kiagyalni ilyen váratlanul. Daniban azonban úgy látszik, világ teremtése óta készen állott erre a kérdésre az egyetlen lehetséges felelet.

— Nem kell annak megbutulnia egynek se, — legyintett megvetően. — Úgy jönnek a világra.

Laci ez a válasz hirtelen tisztába hozta önmagával. Egész délután óta bántotta valami, tehát igen, eleitől fogva ez bántotta.

Megállott és meg kellett állania Dánielnek is. Addig nézett rá merőn, míg a pillantásuk nem találkozott.

— Hiszed is te ezt, Dániel, vagy csak mondod?

— Ugyan... — nevette el magát Dani könnyelműen — hát olyan... gimnazistának ismertél meg mostanáig?

Laci maga elé merengett, most már megint indulófélben. — De hát miért nem beszélgetünk ezzel a Sulyánszkyval legalább mi ketten?

Dani hirtelen elkomolyodott.

— A jó Isten áldjon meg, te Laci, én igazán kezdelek nem érteni. Hát nem látod be, hogy az egyszerűen lehetetlen?...

Türelmetlenül karolt bele, hogy sietésre nógassa:

— Mit akarsz az egész világ ellen? Az a Sulyánszky vagy minekhijjék zavarodna bele legjobban, ha megszólítanád.

V.

Vadász Cicuék nagyon hidegen fogadták a kis karavánt, sokkal fagyosabban, mint ahogy az a haditervbe bele volt kalkulálva. Vadász Micu bácsi ugyan inkább sehogyse fogadta őket, nem értette a kis emberek dolgát s nem is nagyon akarta érteni. Vadász néni, vagyis hogy pardon grácia árva fejemnek, a nagyságos asszony azért haragudott, miért vannak egyszerre annyian. Sáros a cipőjük és nem is nagyon bizonyos benne, adjon-e ennyi gyereknek ozsonnát, ne adjon. Cicusnak is lehetne annyi sütnivalója, hogy legalább egy szemvillantással segítene az anyjának. Majdnem csupa idegenarcú kölyök. Igaz viszont, hogy azt a kis kéksapkást mutatta már egyszer Cicu

az utcán, eggyel lejjebb jár nála és tisztajeles. Kolozst ismeri, osztálytársa Cicunak, Danit is, tavaly az is velejárt. Talán mégis tejet tetet fel. De nini, mit keres itt a Sulyánszky fiú?

— Cicu lelkem, gyere ki csak egy pillanatra!
— kiáltotta be mézédesen, miután maga megelőzőleg észrevétlenül kisuhant az ajtón.

Cicu fellélegzett és feltűnő engedelmesen trappolt kifelé.

— Te Cicu, — mondta odakint az anyja minden átmenet nélkül igen-igen mogorva hangon — egyéb sincs hátra, mint hogy a majorbeli hátulgombolósok bekapjanak hozzánk. Hogy kerül ide a Sulyánszky gyerek? Hiszen még csak nem is a ti iskolátokba jár.

Ez utóbbi tény kiváltképen nehezére esett a Cicu mamájának. Hogy Sulyánszkykné fia elegánsabb diák Cicunál. Neki kezdettől fogva ellenszenves volt a réaliskolásdi, de Vadász Micu bácsi ebben az egyben nem engedett. Az volt a raplija, hogy a technikai kultúráé a jövő. Istenem, teljék benne kedve, viszont Sulyánszkyknében meg lehetett volna annyi tisztesség, hogy nem kezd a majorban új divatot, hanem beiratja ezt a Palit is a réaliskolába.

Cicu rossznéven vette a mamájától, hogy ilyen csúnyán rátámadt, mikor ő úgy nem tehet erről az egész megrohanásról s megátalkodott némasággal próbált rajta elégtételt venni magának. A mama még idegesebb lett a hallgatásra.

— Egyáltalában. Kik ezek a fiúk és mit akarnak nálunk? Hogy jövök én hozzá, hogy én ozsonnáztassam mindennap a fél réaliskolát, meg a gimnáziumot is ráadásul?

Cicu durcásan rántott egyet a vállán.

— Tudom is én, kicsodák. Csupa másodikos. Némelyiket nem is ismerem.

— Kergesd őket a pokolba. Holnap reggel vikszoltathatom újra a parkettet. Mondhatom, finom kis alakokkal barátkozol.

Azzal otthagya Cicu egymagára. Sietett feltételni a tejet, mert ettől a szamar kis fiútól kitelik, hogy csakugyan hazaküldi a diákpajtásait. Az az egy-egy bögre kávé igazán nem teszi tönkre az embert. Mert jó néni volt ám Vadász nagyságos asszony, csak a tekintélyére adott sokat. Ezek a hadisegélyes majorbéli asszonyok temérdek keserőséget okoztak neki mostanában.

Finom volt az ozsonna nagyon, hamisítatlan akadémiai kávé. Szegény kis városbéli gyomroskák híréből is alig ismerték az ilyet akkortájt, háború közepén. Amiért azonban idejöttek, arról egy szó nem sok, annyi nem esett. Pedig a nagyságos asszony is közbük telepedve itta meg az ozsonnakávéját. És Kolozs is elkövetett nagy ravaszul mindent, hogy a beszélgetést a helyes vágyakra próbálja terelni. Még majd hogy nem nagy baj is esett emiatt ozsonna végefelé. Kisült ugyanis, hogy Cicu egy árva kukkot sem vallott be odahaza a délelőtt történtek felől. Éppen a Méregkeverő miatt nem, akiben Kolozsék legfőbb reménységük horgonyát vetni szándékozták.

Hiába, más képe van a valóságnak közvetlen közlőről, mint a tervezgetések rózsaszín ködén át. Még szerencse, hogy Cicu grimásza idejében észretérítették Kolozst, Danit és Jaszencsákot. Mert ők hárman voltak a szóvivők. Szalai bután, Mike Miska ügyefogyottan, Laci keserű szívvel hallgatott.

Laci keserőséget a major társadalmi betegségei okozták ezúttal. Azt nevezetesen már aztán igazán nem engedhette meg a nagyságos asszony minden jósága mellett sem, hogy Sulyánszky né fia is melléüljön az ő úri asztalának és szájához

emelje egy csészéjét, pláne a szervizből. Közvetlenül ültetés előtt odaszólt hát neki, amennyire tőle telt, barátságos hangon:

— Te meg, Palikám, eredj szépen haza. A mama bizonyosan elkészítette már a kávétokat. Hiszen ti ugyanonnan kapjátok a tejet, ahonnan én...

Hazafelé nem egy úton mentek a fiúk. Kolozs, Szalai és Mike Miska alól kerültek, Laci, Dani, Jaszencsák megint az akadémiának vették a direktciót a kadéiskola felé. Nagyon csak egynéhány szót váltottak útközben. Olyan dühös széljárás rohanta meg őket, hogy alig bírtak talpon maradni tőle. Jobbkezük felől kísértetiesen zörgött a sok száraz napraforgónyel, az óvatos Jaszencsák jobbnak látta másik oldalt kerülni. Laci titokban kinevette ezért a gyáva Jaszencsákot. Mit fél a számár a babona szellemeitől éppen itt. Hiszen ezt a napraforgótáblát maga a tudomány tartotta jónak idevetni, a babona leghalálosabb ellensége. Minden kassai gyerek tudja, hogy erről a tábláról tanulják természetben elképzelni a z elsőéves gazdaszok, mekkora darab föld az a sokat emlegetett egy katasztrális hold.

A végzet azonban úgy akarta, hogy feleúton Lacinak is alkalma lehessen alaposan megrökönyödni. A szeszfőzde körül két emberalak bukkan fel hirtelen velök szemben. Az egyik nehezen vonszolta magát, a másik nyurga, karcsú legény, látni lehetett, hogy alighanem valami diák.

A Sánta Ember volt, meg a Méregkeverő ötödikes fia.

A Sánta Ember jókedvében látszott lenni, megállott a fiúkkal beszélgetni, pedig őt szegényt igazán majdnem földre ültette a szilaj szél. Mégis megállott, régi jó szokása szerint, komázni velök egy keveset.

— Nini Jaszencsák, meg Szilágyi Dani. Hát te te harmadik, ki is vagy te, haddlátom. Csak nem Karacs Laci tán? Abbizistók. Hol mászkáltok ilyen ítéletidőben erre, hiszen még lopni se érdemes ilyenkor, nemhogy vizitbe menni.

A gyerekek hebegtek valamit illedelmesen, de hogy mit, azt most már többet nem tudhatja meg földi halandó, mert azonmód elkapta a szél és elnyargalt vele. A Sánta Ember különben sem volt kíváncsi ezekre a válaszokra. Ő csak a jóakarátát akarta a fiúknak tudtulatni s már is haladt tovább.

Dani sötéten pillogott utána. És mert a szesz-főzden megtört a szél ereje, meg is állott pihentetni egy kis darab időre. Veszett jóakarátát sem rejtegette véka alá, amellyel a Sánta Ember irányában viseltetett.

— Hiába udvarolsz, mégis lassú tűzön foglak megpiríttatni, mihelyt módomban lesz, — sziszegte mondhatatlan gyűlölettel.

Jaszencsák helyeslőleg bólintott: ő is haragudott a Sánta Emberre módfelett. Aminthogy haragudott rá kivétel nélkül a Siccki-banda minden egyes tagja, úgys mint Karacs Laci legszűkebb baráti köre.

Pedig nem is annyira a Sánta Ember tehetett róla, mint inkább Muki.

Muki szabadkézi rajzot tanított, meg geometriát. Vallon Róbertnek hívták tulajdonképen, de ezt a nevét még a kollégái sem tudták valamenynyien, a diákjai közül meg talán épenséggel senki sem. A Muki név kettős okból száradt reá levarthatatlanul az egyéniségére. Először is nem szerették a fiúk. Ez ritka eset volt náluk, hiszen ők még Öreg Szabót is szerették a maguk módja szerint, pedig annak már igazán elég borsot törtek az orra alá harminckilenc esztendő alatt.

Szerették Igazgató urat, jóllehet Igazgató úr körül olyan magos várfalat emelt a pedantériája, hogy sokszor alig látszott ki mögüle magának Igazgató úrnak a viszontszeretete irántuk. Még a Sánta Embert is megszerették apródonkint, holott az alig egypár hónapja került ide, szörnyen sánta volt, nem is tanított az osztályukban és még hozzá sokat fogadatlanprókátoroskodott tízpercek alatt a folyosókon. Mukit ellenben nem szeretete senki sem. Titokzatos ügy volt ez, hiszen szegény Muki alapjában véve nem vétett a légynek sem soha.

Sőt, ellenkezőleg, ha tehetné, kitért az inzultusok elől szívesen. Ez a jámborsága volt épen a második ok, amiért úgy rajtamaradt a Muki elnevezés. Eredetileg nem is itt volt tanár, hanem valahol lent a Délvidéken, Versecen, vagy Temesvárt, tudomísén merre, csak nagyon messze innét. Ott is Mukinak csúfolták s azért helyeztette magát Kassára, hogy ilyen módon megszökjön a gúnyneve elől. Hát, halljátok csudát, mikor nagy titokban ideköltözik, nem is a nyolcadikban, hanem valamelyik első vagy második osztályban azzal fogadják mindjárt a legelső óráján, hogy fel van ám írva a nagy táblára vörös meg zöld, meg sárga krétával kalligrafice: Isten hozott, Muki!

No hát e miatt a Muki miatt veszett össze a Sánta Ember Karacs Lacival, meg az egész második á osztállyal. Erőnek erejével szétugrasztotta a tavalý májusban alakult Muki-kórust.

A Muki-kórus ugyanolyan hatásokkal dolgozott, mint a legnagyobb szabású orgonák. Pincéből és padlásról hallatta a változatait. A basszusa felsőosztályosokból állott és a földszintről húhogta fel az emeletre: Muuu, a diskántja alsós gyerekekből telt ki és az első emeletről visította lefelé: kiiii. Fejletlen zenei érzékre vall, hogy a Sánta Ember kezdettől fogva sanda szemmel

nézte ezt a művészi vállalkozást s hadat izent neki, alighogy idekerült.

És még hozzá micsoda átlátszó trükkökkel áskálódott ellene. Végigjárta az emeleti osztályokat és kijelentette, hogy tíz perc alatt mindenkinek az udvaron a helye a jó levegőn, meg ne lászon ezentúl a termekben, meg az emeleti folyosón egy teremtetett lelket sem.

Eleinte csöndesen röhögték a fiúk, mert groteszk figura volt, ahogy mind a két botjával ott hadonászott az orruk alatt. Később azonban inkább megúnták, mert végletekig vitte és túlozta a következetességet. Ha meg ellenszegültek ordított, hogy csak úgy zengett belé az öreg reáliskola. Azt hitte ilyenkor, az egzecirplaccon van és századot vezényel.

Karacs Lacit meg semmivel sem lehetett volna jobban megvadítani, mint az ilyen nyílt erőszak alkalmazásával. Mihelyt nyilvánvalóvá lett, hogy a Sánta Ember feltétel nélküli megadást követel, Laci azonnal felütötte a hódlást és attól kezdve csakazért is minden tízpercben fentmaradt az osztályban, vagy sétálgatott lelke csendességére az emeleti folyosón. Dani, a hű csatlós, természetesen mellette mindenütt. A Sánta Ember igen mindjárt az elején felfedezhette őket, de egyelőre várakozó álláspontra helyezkedett. Minek strapálja magát, fő, hogy a Muki-kórus örökre befagyott.

Igen ám, de a másodikosok vérszemet kaptak a Laciék sikerén és egyre nagyobb számmal kezdtek tízperckor odafent felejtkezni. Ez az orcátlanság már fölöttébb felpaprikázta a Sánta Embert, bár még mindig adta a szenvtelen angolt, várta, mikor jön el a napja. Az ő napja. Ama nap.

Ez a nap sokáig váratott magára, de nem maradt el örökre mégsem. Akkorára már a többi

alsósok is végkép elszemtelenedtek újra és csapatostul ott portyáztak az emeleti folyosón. Lőn pedig, hogy Dani és Laci között nézeteltérés támadt valamilyen ügyből kifolyólag és kergetni kezdték egymást. Több se kellett a Sánta Embernek, ez épen beleillett az ő tüdővészelméletébe, ez a porfelhőt fölverő ostoba rajcsurozás..

Laci meg Dani azon vették magokat észre, hogy mind a ketten ott hevernek a földön, egyiknek a jobb arca lángol, másiknak a bal. A sok alsós meg pánikszerűen menekül hanyatthomlok letele a lépcsőn.

Ez a jelenet jutott eszébe Dánielnek, miközben a Sánta Ember után bámult a szeszfőzde mellől. Nem az a pofon fájt neki igazán, amit ő kapott, hanem a Karacs Laci porciója. Karacs Lacinak addig még annyit se mondtak a többi tanár urak, állj arrébb...

Most azonban, hogy ott vánszorgott szegény Sánta Ember a szélben, meg a taposatlan hóban a két botjával, megsajnálta Dani önkényielenül. Nem, mégsem tudná lassú tűzön megpirítani. És nem azért, mert Jaszencsáktól akart rá feleletet kapni, hanem kényszerűségből (mert Laci úgy meredt a semmibe, mint valami alvajáró), azt kérdezte a buzitai fiútól:

— Te Máté, jótét lélek vajjon a Sánta Ember vagy közönséges komisz gádzsó?

Laci gúnyos nevetése volt a kérdésére a váratlan válasz:

— Mindegy már nekünk egyetlenegy édes egy komám, kiféle-miféle! Azt súgta a fülembe imént a kis Méregkeverő, hogy ma délután úgy határozott a tanári kar, engem kicsap, benneteket eltanácsol.

VI.

Otthon Meredek leplezetlen kárörömmel fogadta.

— No maga híres, most aztán majd bedolgoznak magának. Délután itt járt Nick Carter, vacsora után Svámbá, ezt a cédulát meg a papa hagyta itt az asztalon. Reggel ne a réalba menjen, hanem a Schalkházba. Mondta a szobaszámot is, de bizony én elfelejtettem.

Látszott Meredeken, hogy csupán mindezt elpletyálni maradt fenn. Éjjeli toalett volt rajta, rongypapucs, meg „denevérszárny“. Laci anyja nem viselt ilyet, a gyerekek már csak azért is szokatlan volt az eféle szabású pongyola és gyűlöletes. Hamarosan meg is állapították Danival, hogy a Meredek Tanti bizonyosan ezzel a denevérszárnyal repül péntek éjjelente a Gellért-hegyre.

Nagyobb bizonyosság okáért a vacsora is ott volt kikészítve az asztalon, parizer, túró és retek. Esze ágában sem lehetett eredetileg a Meredeknek megvárni őt, hiszen akkor a déli tökkáposztát melegíti meg, nem veri magát külön költségbe a hideg holmival. De jobban esett a májának kímászni az ágyból éjszakának évadján, csakhogy a rossz híreket ő mondhatta el legeslegelősször. Persze, hogy persze... holtbizonyos, hogy már lefeküdt egyszer, a dróthajtúket is kiszedte a kontyából és most olyan kócos, mint egy vérzett kotló.

Egészen megkönnyebült volna most Laci, ha ezért Istenigazában hátbavághatta volna Meredeket egynehányszor. Ez azonban lehetetlen kívánság volt, Laci tehát megelégedett a reggel bevált módszerrel, tudomásul sem vette, hogy a Tanti a szobában tartózkodik. Minden jóestétkívánság nélkül leült az asztal mellé, egyik kezével szájába

gyűrte a két szelet parizert, másik kezével az apja összenyomogatott céduláját bontogatta szét.

Meredek azonban nem mondott még el mindent, nem engedte ennél fogva zavartatni magát ilyen bagatell akadályok által, amilyen egy második réalista modortalansága.

— Nick Carter szekrényvizitet is tartott — folytatta gúnyos mosollyal. — Majd a szemem sült ki szégyeltemben, hallja.

Laci úgy hallgatott már, mint aki egy darabig próbál védekezni a nyári zivatar ellen, de aztán belátja, hogy hasztalan és attólfogva szinte türelmetlen, míg bőrig nem ázott.

— Az egy finom úri gavallér, Nick Carter, — folytatta a néni. Kezitcsókolommal jött is, ment is. Az tudja, mi a tisztesség, nem úgy, mint bizonyos úrifíúk. Megkérdezte természetesen azt is, én hogy vagyok megelégedve magával.

— Mit mondott neki? — horkant fel Laci gyanakodva gorombán.

— A tiszta szín való igazságot, fiatalúr — csapta hátra gögösen Meredek a kis madárfejét. Elmondtam, hogy mióta azzal a Danival barátkozik, egészen kicserélték. Neveletlen, mint egy kocsis, alig tanul valamit, délutánokat odacsavarog, mindenét szerte-széjjel hagyja, anyukájának hetekig nem ír... Hát még ha ezt az új divatot sejtettem volna, hogy ezentúl már csak kísérteni jár haza, mint egy elkárhozott...

— Nem igaz, — kiáltotta közbe Karacs Laci tehetetlenül. De nem volt erő ebben a tiltakozásban, nem is volt egyébre való, kínos felhőrdülés volt, hogy a keserűség ne szorítsa már a torokát még kegyetlenebbül összebb.

— De igaz, — replikázott a Tanyai a rendesnél egy kicsit emeltebb hangon. — Igaz az utolsó betűig, nem volt nekem semmiféle fajtám

hazudozó ember. Svámbá is megvihette a hírt Nick Carternek, hogy igaz. Régen elhúzták a nyolcat a reformátusoknál, mikor itt járt magáért. Igazgató úr akarta kihallgatni magát, azért jött, de maga még akkor is odaflangérozott, a jó Atya tudja, merre. Papa meg kapuzárás után érkezett egyenesen a tanyáról kocsin. Nem akart a szemének hinni, hogy a drága magzatkája ágya ilyenkor is vetetlen.

Laci szeme rémulten menekült a cédula sorai közé. De azok kevés vigasztalót tartalmaztak. „Reggel hét után a Schalkházba vár Atyád.” Ez nem jelentett se jót, se rosszat. Ámbár hirtelen úgy rémlett neki, mintha máskor azt szokta volna írni az apja: *szerető Atyád, vagy épenséggel szerető édes Atyád.*

Hirtelen hőhullám öntötte el. Meg kell fuldani ebben a levegőtlen szobában, úgy érezte. Se szó se beszéd, magára rántotta a kabátját és kilépett az ablakon. Régi megszokott útja volt ez kifelé, csak még bejutásra nem volt elég erős a karja.

Az éjjeli sötétség ép olyan mohón benyelte gyerekalakját, mint a Tanyai ijedt kotkodácsolását az éjjeli csend.

VII.

Ezt az éjszakát a rendőrőrszobában töltötte Laci az egyik priccsen. Egy darabig ott guzorgott hétrétgörnyedve a szélén, hajnalfelé azonban megtörte a szokatlan fáradság. Ekkor az egyik rendőr aláterítette a köpönyegét, a másik fölébe takarta a magáét esetlen gyöngédséggel, olyan alaposan, hogy majd megfulladt alatta.

Nem sokat ért ez a babusgatás. Laci szemét kerülte az álom. A mai napot próbálta megemésztetni a lelke, de nagyon nehezen ment. Úgy fe-

küdtek benne a tarka benyomások, mint megannyi kődarab és nyomták, sajtolták kegyetlenül.

Mi volt ez ma reggel óta egész mostanáig? És mi lesz még ebből holnapig, Uram Isten?

Sohasem érezte magát ilyen jónak és egésznek, mint ma, de ilyen megkötözöttnek és kiszolgáltatottnak sem ám, mint ebben a sivár szempillantásban. Kibékíthetetlennek tetsző ellentétek találkoztak benne és — látszólag legalább — semmi hasznára találkoztak.

Ez az összevisszaság fájtn neki pokolian. Hogy ő ma a kiscselédet is észrevette, életében először, nemcsak a Tantyit. Közben, úgy érzi, a Tantyira sem haragszik, legfeljebb azt találja benne útálatosnak, hogy hazudik, házsártos és kárörvendő. Miért az, áldja meg a Teremtő, miért az? Laci úgy szeretné szép szóval megmagyarázni neki, hogy sokkal szebb a világ, ha az ember nem az irigység sárga, a pulykaméreg veres és a hazugság fekete pápaszemén keresztül nézi. De nem lehet, ő maga sem érti, miért, türelmetlenné válik és brutálissá, ha a Tanyival kell szóba állnia.

És ő Öreg Szabó tanár urat is szereti, az Igazgató urat is tiszteli, a Sánta Embert meg egyenesen a mellőzött lelkek féltékenységevel kerülgeti már régen. Miért akarják ezek őt erőnek erejével kisemmizni most az életből minden áron? Azért talán, hogy melleleg egyforma szeretettel szereti a szegény fiúkat is? Tehet-e róla, ha igazságosan osztozik mind a két fél bújában, örömeiben egyaránt?

Igen és ezerszer is igen, akármit mond a látszat, így igaz. Nem érdemes élni, ha így élni nem lehet. Létrát hozni, ha a fiúk, túlságosan messzire mentek a rossz tréfában, segíteni Öreg Szabónak és leszedni a tollszárat a falról, hogy legalább háromnegyedtől csengetésig taníthasson békén az

öreg. Viszont rávezetni a fiúkat is szellemesebb tréfára, ha magokra hagyva nagyon esetlenek.

Érezte Laci, hogy itt van valahol a hiba, a ma délelőtt körül, de nem látott a sötétben, jaj egy lépésnyire se látott. Hogy van az, ha az ember jó akar lenni és tiszta, még sokkal inkább rosszat cselekszik és bepiszkolja magát?

Ő eddig nyugodtan élte a napjait. Jómódú gyerek volt, jó magaviseletű, jó tanuló, jó cim-bora. Most itt a priccsen, a komisz köpönyeg alatt világosan látja, hogy mindez nem volt igazán igaz. Öreg Szabó nem azt a fiút tartotta nagyra benne, aki ő valójában volt, hanem azt a másikat, a kívülről is láthatót, aki sunyi kényelemszeretettel belényugodott, hogy félreismerjék. És Tanyi is csak azért fért meg vele eddig békében, mert hűségesen megkezticsókolomozta, valahányszor jövetmenet találkoztak és tisztességtudóan hallgatott ebéd meg vacsoraközben az asztal mellett, vagy ártatlan történetecskéket adott elő az iskolából.

Ma reggel óta felfordult a világ. Nagyon jól emlékszik, azóta fordult fel, hogy ő hadat izent a hazudozásnak. Attól kezdve összefogtak ellene mindazok, akik eddig szerették és minden áron meg akarják semmisíteni.

De hát kik ezek az emberek és mijök nekik a hazugság, hogy olyan egyértelműleg röffentek össze és ennyire kérlelhetetlenül? Hazugok talán? Hasznuk van a hazudozásból?

És kicsoda ő és micsoda neki az igazmondás, ha ilyen rosszul üt ki mindjárt az indulásnál? Ő is hazug talán szíve szerint inkább? És neki is hasznosabb lenne esetleg továbbhazudnia?

De nem, de nem, érzi, hogy azért kezdett ma reggel igazat mondani, mert... mert... egyszerűen nem bírta továbbhazudni többet. Nem is igaz,

hogy haszon hazudni. Csak a Tanti gondolja szegény, de ő is csak gondolja. Lelocsol egy darab fát, szidja a kis cselédet — a kis cseléd meg Lacival tart és erről a fáskamrában sem felejtkezik meg egyetlenegyszer sem. Sok fájába fáj az a Tantiinak, hogy néha-néha csap alá tartja három égő hasáb közül az egyiket.

És mivel jobb az Igazgató úrnak, hogy Kolozs állandóan olyan jámbor arcot vág felé, mint-ha kettőig se tudna számolni? Ők sokat komiszkodnak szegény Öreg Szabóval, de azért a harmadikosok is csak hallgassanak. Eh...

Meg lehet ebbe egyenesen bolondulni!...

Aludni szeretett volna, elhessegette a gondolatait. De most meg már a rendőrök beszélgetése zavarta meg az álmát. — Kevés annyi cukor nekünk, amennyit a jegyre adnak, Gábor, elhihedd, a feleségem kiszámította, hogy kéne még legaiább is egy negyed kila hozzá havonkint.

— De bezzeg Dávidéknál, aszongya Mestelér, ládászámra áll...

— Dávid? Félesztendeig szógált nálok a Julcsák jányok, most jött el onnét tizenötödikén. Tülle hallom, hogy Dávid még máma is öt kockával issza reggel a kávéját. Olyan ember Dávid, barátom, az Isten éltesse sokáig.

— Ne törődj te Dáviddal, ídes lelkem, mer abbul nem fokadhat semmi jó. Ha ekkicsit jobb füled vóna, hallhatnád, hogy míg mink itt őrizük itet, hogy fordul át a másik ódalára. Hanem abba nagy igazságod van, hogy a hatósági cukor csakugyan kevés.

Itt van ni, tessék. Most meg Sulyánszky Pálra kell gondolnia Lacinak, meg Vadász Cicuékra. Ebből is olyan nehéz kivacakolódnia. Vadász néni bizonyosan kiscsacsinak tartja őt vagy neveletlennek, hogy olyan konokul a findzsájába bámult

és harapófogóval sem lehetett belőle kihúzni egy árva szót sem máma délután. Igen, de Sulyánszky néni meg még bizonyosabban gögös úrfinak tartja, hiszen ott se szólott egy mukkanást sem egész idő alatt. Pali is azt gondolhatja, hogy a színjeles realisták még sokkal inkább hencegnek, mint a többiek, mert Jaszencsákék legalább politikából vetettek oda neki néha-néha egy-egy jó szót, de bizony ő fel se tátotta rá a száját, míg együtt voltak.

És mégis... Ő az egyetlen, akinek az egész szörnyű igazságtalanság őszintén kínokat okoz. Mi az, hogy harmadikos valaki, vagy úrfiú, vagy realista? És mi az, hogy még csak másodikos, takarítóasszony az édesanyja, reggelenként gimnáziumba jár? Hát minden szép mondás mindössze arra jó, hogy az órán elhangozzék, másnapra lecke közönségesedjék belőle? Hiszen annyit emlegetik, hogy minden ember testvére minden embernek, lehetetlen az, hogy ne lenne valóságosan is így igaz.

Lehetetlen, mert rosszul esik az ellenkezője. Rossz megvetni Sulyánszky Pált, mikor az ember inkább beszélgetni szeretne vele, csak nem mer és nincs hirtelenében mondanivalója. És még kínosabb érzés ott lenni a szobában, mikor hazaküldik és látni is, hogy nem tettek az asztalra annyi csészét, amennyiből neki is juthatott volna egy.

Igen ám, de másfelől meg miért nem tudja ő azt megmutatni is, ami benne Igazságérzet és szíves Jóbarátság? Miféle kegyetlen ördög költözött belé és zárta be a lelke ajtaját, hogy semmi szép és jó onnan az emberekig ne juthasson el soha, soha?

Hiszen, ha jól meggondolja. Daninak sem bizonyította be eddig még egyetlenegyszer sem,

milyen mélyen a szívéből szereti. Ellenkezőleg, macerálni szokta, bizony Isten nem ő tehet róla, ha még mindmáig nem vesztek össze komolyan sohasem. Az egyetlen áldozat, amit Daniért hozni nem habozott az, hogy némán hallgatja, ha Danit korpázzák a füle hallatára és kitart mellette, ha az egész világ összefog is bebizonyítani, hogy ez a barátság árt neki és méltatlan hozzá.

Egy darabig bezzeg nem bánta most, hogy a feje sem látszik ki a köpönyeg alól. Folyni kezdek a könnyek lehúnyt szempillái alól visszafojthatatlanul.

Az is keserítette, hogy idejutott. Bizonyosan a Meredek Tanyi lamentálásának köszönheti az egészet. Mikor kilépett az ablakon, rögtön kész volt a tervvel, hogy felkeresi Danit, felkölti és elbeszélgetnek reggelig. Nagyon megnyugtató Danival beszélgetni, mindig jut valami bolondság az eszébe s addig dumál, míg Laci is el nem neveti magát.

Hallotta ő jóideje már, hogy valaki óvatosan lopakodik utána, de a világért sem mert volna hátranézni, hogy ki lehet. Végre Daniék házához értek, elibe került a titokzatos éjjeli kísérő, kisült, hogy konstábler és rátámadt, de nagyon csúnyán ám, hogy azt mondja:

— Mit lófratsz ilyenkor az utcán, te kis bitang? Erre tanít tanítód? No megállj, mer ott rohadsz meg a szalmán, gyere, gyere!... Ezt az embert csak a Meredek Tanyi uszíthatta rá hamarjában az ablakon keresztül.

Még a rendőrség is összeesküdött ellene...

Dühösen összeszorított öklei széternyedtek, a könnypatak újra megindult. Odakint világosodott már, az ablak négyyszögletes, szennyesszürke foltta különült. Laci annak a vígasztalan gondolatnak a társaságában sírtá álomba magát, hogy ellensége

az egész világ, élni pedig nagyon rossz mulatság ezek után.

VIII.

Igazgató néni érdeklődve fordult vissza az ajtóból az urak felé:

— Melyik az a Karacs Laci? A kis szőke, akit örökösen a kefefejével látni?

Igazgató úr hirtelen kitekeredett a zongora mellől a magos székkal, merő ingerkedésből:

— Ha megmondja, kedves, ki a kefefejű, talán segíthetek a találgatásban.

— Nem, nem, odakozmál a finom vadlevem és akkor bizonyosan azok a szegény fiúk szorulnak érte — nevetett Igazgató néni, azzal máris kívül került az ajtón. Aztán még egyszer benyitott és bekiabálta:

— Még egy szonátát engedélyezek vacsoráig. Magdi különben azt izeni, hogy csakugyan a kefefejű barátja Karacs Laci.

Nick Carter állá alá emelte a hegedűt, Igazgató úr helyrecsavarodott, a Sánta Ember a Frühlingszonátát lapozta fel. Nick Carter bólintott a fejével, hogy látja s félkézzel ő is megkereste a porcióját a maga kottái közt. A Sánta Ember a metronómon is igazítani próbált valamicskét, de azt már meg sem várta Igazgató úr, belevágott a zongorába betyárosan. Tudta ő a dolgát metronóm nélkül is.

A második tételnél felsóhajtott Igazgató úr:

— Olyan, mintha tavaszi részegségben himnuszt énekelne valaki, de nem bírna magával s csárdástempóban énekelné.

Nick Carter abbahagyta a hegedülést. Szórazottan veregetni kezdte vonójával a lábaszárát:

— Azért Frühlingszonáta, — mondta elrévült arccal, hogy benne kacagjon égre az örök tavasz...

És most színt vallott a Sánta Ember is. Kiderült, hogy előre megfontolt szándékkal szokta véghezvinni tetteit, akár a Muki-kórus ellen kezd akciót, akár a Frühlingszszonátát játszhatja el gyanutlan műkedvelő muzsikussal. Azt dörögte nagy csendesen a bajusza alatt:

— Akik szeretik a tavaszt, meg Beethovent, ne haragudjanak érte, hogy Karacs Laciék Öreg Szabót játszanak néhanapján.

— Ki haragszik? — csattant fel Nick Carter majdnem haragosan. — Senki se haragszik. Öreg Szabónak a hasa rengett a nevetéstől, mikor megtudta, hogy milyen raffinériával állították falnak a kölkek. Csak tudnám, hogy hogy mászunk ki tisztességgel a slamasztikából mi, fejem se fájna. Igen, igen, mi, bizonyígtatta, mikor a Sánta Ember arcán észrevette az enyhe kételyt. Ne a másodikosok mélyen tisztelt bőrét féltsd öregem, azt nem akarja kicserzeni senki, hanem a mi tekintélyünket, mert azt bizony kikezdték a kis szemtelenek.

Igazgató úr megint kifelefordult a kerek székkal:

— Mindent el lehetne igazítani bölcsen, gyerekek, csak ne épen mára intézte volna el kedvezőleg a magas minisztérium Öreg Szabó Gusztó bátyánk nyugdíjügyét. Holnap-holnapután becsukatjuk a bótot szegény fejével és a klapcok szentül meg lesznek győződve róla, hogy ők kergették penzióba.

— Annál jobb, — örvendezett a Sánta Ember — süret, ha bor nincs is. Gyerekjáték lesz rendet teremteni.

— És te? — fordult Igazgató úr Nick Carter irányába a székkal. — Te mit szólsz a dologhó, hékám?

— Azt, hogy teremtsen rendet az, aki azt gondolja, tud.

Igazgató úr mesmeg perdült egyet a székkal, hogy újfent a Sánta Emberrel kerülhessen szembe:

— No cimborám, — mondta vígan — akkor te lépsz a Guszti bá örökébe holnap. Üdvözöllek, mint a második á főnökét. Aztán úgy hagyd helybe őket a mai csacsiságért, ahogy épen jónak látod. Az első bét pedig átveszi tőled...

Nick Carter lemondóan intett a kezével:

— Ugyan ne recsegtesd már azt a széket minden pillanatban. Úgyis tudom... Csak leg-alább a másodikos kvártélyosokat ne látogattam volna meg potyára épen ma délután Guszti bá nevében, a köszvényes lábai iránti tiszteletből.

A Sánta Ember mosolygó szeme tükrén bánatos kis felhők cikáztak át egy röpke pillanatra:

— Ami azt illeti, — sóhajtott a összekoccant térdei között a két mankó — jómagam se vagyok épen marathóni futó...

— Kezet mosni, — kiáltotta a szomszéd szobából Igazgató néni — kész a vacsora!

Körülbelül abban a percben kiáltotta, mikor Jaszencsák az utolsó érdekeltől kitámolygott, akinek a Jóh hírt megvitte, Dani pedig azt kezdte magyarázni Lacinak valahol a Csermelyvölgy egyik vadregényes pontján, hogy most már aztán igazán legfőbb ideje visszafordulniok.

És öt perccel elébb kiáltotta, mint ahogy a Sánta Ember immár az asztal mellett ülve töredeztesen megvallotta Nick Carternek, hogy azért az ő lelkét is terheli beleközpösködés a Guszti bácsi osztályfőnöki hatáskörébe.

— Te csak szekrényvizittel rémítgetted őket ma délután — mondta amúgy félszából odavetőleg. — De én a nyugodt alvásukat raboltam el ma éjszakáról.

— Hogy-hogy? — kíváncsiskodott Igazgató néni s közelebb tolta a tálat a Sánta Ember felé. — Nézze, az imént combot vett, az nem olyan jó. Vegyen még egy gerincet is.

A Sánta Embert, aki eredetileg csak Nick Carternek szánta a mondanivalóját, megijesztette a nagy kíváncsiság.

— Adja elébb becsületszavát, hogy nem a Cili! — mondta mórlikázva, hátha hallatlanná tehetné az iménti kérdezősködést.

Igazgató néni megfenyegette a mutatóujjával:

— Háládatlan, három srétet talált a félcombjában és még mindig sértegeti. Ott van a tányérja szélén, azt hiszi nem látom?

A Sánta Ember cinikus arcot vágott.

— Logikailag nézve a dolgot, a három srét még nem bizonyíték. Macskát is lehet elvőgre sréttel löni.

— Úgy? — vágott közbe Igazgató néni — Cilikém! . . . cicicicicicc . . .

A szomszéd szobából, honnan, elősündörgőzött egy nagy kövér feketefehér macska. Igazgató néni túrót adott neki, mert az olyan érdekes, félóraig nyujtogatja utána az érdes nyelvét, de hiába, mert egy csepp túró csak ott marad a recék közti kis gödrök fenekén. És mikor Cilikém édes nár eleget nyaldosta a szájaszélét, megint odafordult Igazgató néni a Sánta Emberhez és őszinte tudnivalóvágyással megkérdezte tőle:

— Most aztán végre halljuk, hogy verte el a szerencsétlen diákok szeméről az álmod, kínai hóhér úr!

Igy esett, hogy mikor végre a nyolcat húzták a reformátusoknál, Svámbá, az öreg pedellus kifordult a reál kapuján s egyenesen a Meredek Tantyiék háza felé vette a direkciót. Igazgató néni küldte titokban Lacihoz azzal az üzenettel, hogy

csak aludjanak nyugodtan, egy szó sem igaz belőle, amit a kis Méregkeverő hazudott neki ma este a szeszfőzdénél.

Arról igazán nem tehetett Igazgató néni, hogy Svámbá mindebből csak annyit tudott elmondani, amennyit a Meredek Tantyitól hallott meg aztán éjfél tájban László. Valamint arról sem tehetett szegény, hogy egész este haragot akart tartani a diáknyúzó Sánta Emberrel, de az csak nevette ezt a nagy erőlködést és egy szikrányi bűnbánatot sem volt hajlandó tanúsítani.

IX.

Laci csudálatos nyugalommal a szívében érzett fel reggel a kemény fapriccsra meg a rendőrköponyegszagra. Elmúlt a testi fáradtsága és a lelki zürzavara egyaránt. Mintha csak visszaemlékezett volna ama emlékezetes fészekszedő délutánra, meg ami akkor este az ágyban megrohanta. Azt mondom, hogy mintha, mert nem emlékképek formájában élt benne az az akkori délután.

Az egyik rendőr észrevette, hogy mozgolódik a priccsen a vizsgálati fogoly.

— Tágvake őff! — kiáltotta viccesen, de aztán megijedt, hogy hova lesz a hivatalos tekintély, hát még marconább arcot vágott utána.

— Jobb lett volna néked meg se születni ikább, nagyecsem, — mondta rettentő komolyan, amint Laci kibontakozott a köponyegből és haptákba állt előtte — de jobb ám, mint így menni bé az oskoládba kettőnk között középen...

Laci a kis karkötő órájára nézett. Tavaly fél-évkor kapta a legelső színjeles bizonyítványáért. Jézus, Mária, mindjárt hét óra lesz.

— Konstábler úr, kérem szépen, — mondta szerényen, de szilárdan — nekem most már siet-

nem kell. Hét órára vár az édesapám. Meg lehetne itt mosdani valahol?

Az egyik konstábler, a Gábor nevű, akinek Laci mindezeket elmondta, csak nézett. Nem szólt, még csak nem is gondolkozott, csak nézte Lacit, mint a kotló, amellyel kiskacsákat kötletettek és most a parton állva ámuldozik, milyen vígan fecselik a tasókák a pocsolyavizet.

A másik konstábler egy ajtóra mutatott.

— Arra tessék— mondta. Szappany is van, meg törölköző. A felső víge még egészen tiszta.

Igazán úgy volt, még egy homályos tükör is ott díszelgett a mosdó fölött. És ha idáig azt gondolta László, hogy úrifiú mivoltát vetlék észre és tisztelték meg a konstáblerek, hát most a félig vak tükörből is megláthatta, hogy olyan sáros, gyűrődött, kócos a csermelyi kirándulás után, meg a priccsen alvástól, mint valami ágról-szakadt.

A mosdás felüdítette. Amennyire lehetett, rendbeszedte az öltözékét is. Mire újra kiment, a Gábor nevű konstábler épúgy megszelídült, mint a másik, az élesebb szemű. Önkéntelenül felhagyott a tegeződéssel is.

— Menjik no. nem bánom, a kedves attyáhó. Ha mán betörekedeit szegény vidikről, ne hiába jött legyen. Látom és magának a szemeállításából, hogy nem magokir tart bennünket a város. De azir még se való ifélbe hajnalelőtt az utcán csász-kálni, hallja. Meg ne tanáljam többet, mer akkor osztán áncser a becsületnek!

Ennek a kitanításnak köszönhetette aztán Gábor konstábler, hogy Laci sem hálát nem érzett iránta. sem köszönetet nem mondott neki. Okos fiú volt Karacs László, tegnap óta jó is, de azt még nagyon gyerek észrevenni, hogy ez az egész mondóka nem neki szólt, hanem, hogy úgy

mondjam, az eset jegyzőkönyvszerű elintézése akart lenni, amit olyanformán biggyesztett oda a végire Gábor konstábler, mint ahogy a nevét se tudta volna másképp leírni csak a cifrájával, ami dukál, hát dukál az utolsó betű után.

Nekibátorodva sietett László a Schaikház felé. Útközben szerencsésen megfuttatta elméjében tíz-tizenkét levelét is az édesapjának s rájött, hogy ahány, annyiféle aláírás díszleg alatta. Atyád, Édesatyád, édes Atyád, szerető Atyád, szerető Atyád, Karacs Ferenc, szerető Kisapa, sőt van egy egyébként szokatlanul barátságos, sőt víghangú levél, amely alatt a teljes cím ott-komolykodik: maradok mindig szerető édesatyád, Karacs Ferenc földbirtokos, Alsóolcsvár (Abauj-torna megye). Kár volt a szívének tegnap este olyan hamar olyan nagyon elszorulnia.

Csakugyan nem jelentett semmi rosszat az apja hirtelen megjelenése. Dehogyan ment neki telegramm a reáltól, mint pillanatnyi rémületében hitte. Vásár lesz Enyiczken, megpróbálja kicserélni rajta a Dilit meg a Mirzát.

— Nem való már kocsilúnak egyik se, különösen az a Mirza úgy izzad, mintha tökön ílne -- magyarázkodott az öreg a fia előtt, mert úgy szokatta, hogy mindenről tudjon, ami változás odahaza a gazdaságban előadta magát. Egyszer úgyis rámarad minden.

— Oszt min jön haza Idesatyám, ha eladja a koci elől mind a két lovát? — haszontalankodott Laci. Felgyülemlett benne a jókedv, látva, hogy nincsen egyelőre semmi baj.

— Turuckos Miska bátyádnak van két négyszendős fekete csikaja, egy herélt, meg egy kanca, azokir elébb még beszólok menet. Kiniztem vót én azokat magamnak rigeckske, még esz-

tendős csikó korokba, ha Miskával szót lehetne érteni.

— De hát miért jött Idesatyám hamarabb egy nappal, hacsak holnap van a bárcai nagyvásár? — kérdezte Laci a gyanú utolsó árnyékával a hangja rezgésében.

Karacs apa mosolygós szeretettel nézett a szeme közé.

— Kicsacsí, tán nem örülsz, hogy akarmir, de együtt lehetünk? Megyebizottsági gyűlés lesz, gondoltam, benizek oda is, ha mán ilyen jól ki-parancsolódom. Úgyis mindig zohorál rám az alispán, hogy sohse vagyok kéznél, mikor kénék. Hanem szedd a lábad, atyámfia, mert odacsípi a sarkad Svámbá a nagy kaputok ajtajával. Ehen ni, mán üti is a nyolcat ez a bolond óra.

Szántsándékkal váratta a fiát, csak mikor már felöltözve jött vissza, hogy kezét csókoljon, búcsúzáskor könyörült meg rajta:

— Igazisa Ladiszlausz, délbe megint csak erre kavarodj ám ebédelni. Nénéd mán tudja. Van délután órátok?

— Csak hittan, meg külön francia. De én nem járok külön franciára.

— Mondd meg a tiszteletes úrnak, én kéretem, engedjen el. Mán csak ne szakadjunk el egymástól estig. Estére meg hogy azt is tudd, színházba szeretnék vinni.

— Jó, hogy tetszik mondani, Idesatyám, mert akkor engedélyt kell kérni Nick Cartertől, mondta Laci még mindig vidám arccal, bár ebben a pillanatban suhant keresztül lelkén reggel óta először a gond. vajjon adnak-e még neki ma estére az iskolában kimaradási engedélyt. Fokozta nyugtalanságát, hogy iskolába érve Igazgató úrnál hiába kérdezősködött. Ő inkább látni

se akarja Lacit, nemhogy hívatta volna. Ha Svámbá az ellenkezőjét állítja, akkor ezentúl kevesebbet igyék Svámbá.

Legnagyobb meglepetésére aztán a Sánta Embert látta a katedrán; mikor egy kis késéssel benyitott az osztályukba.

— Helyettesít? — suttogta Daninak, miközben levetkezett és könyveit a padfiókba rakta.

— Igen — felelte Dani helyett maga a Sánta Ember, aki nem hiába szerette Beethovent — úgy van, mátol kezdve érettségiig én fogom nálatok helyettesíteni Szabó Gusztáv tanár urat. Ti úgy is azt szerettétek volna régóta, úgy tudom, hogy a harmadikban a történelmet tanítsa, nemde?

Karacs Laci arcát bíborvörösség öntötte el és hamarjában nem volt tisztában vele, örül-e vagy sem, hogy a Sánta Ember lett az osztályfőnökük. Azt mindenesetre rosszul teszi, hogy mindjárt előljáróban csúfolódik.

Mintha bizony Sánta Ember csúfolódásból célzott volna a tegnapi afférra. Nema, hanem hogy azonnal a dolog lényegére térhessen.

— Az egész osztály hallgat? — folytatta szelíden. Pedig nagyon szeretném megtudni, ki akarta mindenáron megváltoztatni Szabó tanár úr órabeosztását?

Mindenki a könyvébe nézett. A legtöbben még lélekzetet venni is csak titokban mertek.

— Nos, kicsoda? Jaszencsák! Tudod talán?

Csúnya dolog történt most. Jaszencsák halál-sápadtan feltápászkodott és dadogva válaszolla:

— Karacs, tanár úr kérem szépen.

— Igaz ez, Mike Mihály? — kíváncsiskodott az új osztályfőnök.

Mike Miska felállott és habozva hallgatott sokáig.

— Igaz, vagy nem igaz? — sürgette az inkvizitori hang. Oh ez nem az Öreg Szabó fahangja volt, erre nem lehetett nem válaszolni.

— Igaz, susogta Mike Miska fehéren, mint a fal.

— Balog István! — folytatta a Sánta Ember könyörtelenül. Szalay József! Reichmann Mátyás! Ti mindnyájan a harmadikban üdültetek tegnap nyolctól kilencig, ha nem csalódom. Nektek is Karacs Laci tanácsolta, hogy ezt cselekedjétek?

A három fiú egymás tekintetét kereste.

— Hogyisne! Majd még megpróbálunk összebeszélni — kiáltotta kínzó ördögük szigorúan. — Idenézni az én szemembe, egy, kettő! Úgy ni, szépen. És most halljunk szót, uraim, mégpedig azonnal, míg háromig olvasok...

Balog István, Szalay József és Reichmann Mátyás egyszerre nyögdecseltek, hogy:

— Tanár úr kérem, én...

— Semmi tanár úr kérem és semmi én. Azonnali kicsapatás terhe alatt feleljétek, Karacs László vett rá benneteket az ízetlen tréfára, vagy magatok találtátok ki?

Több se kellett a három fiúnak.

— Karacs László, tanár úr kérem szépen — mondták megint egyidejűleg, csöppet sem gondolkozva már most tovább.

— Rendben van. Ezzel a Karacs László szerepe tisztázottnak is volna tekinthető, mennydörgött az ítélet harsonája, ha... Ha az eddigi valamások nem csupa tettestársaktól származnának. Én azonban objektív tanukra is kíváncsi vagyok. Kertischer Ferenc, Szováti Márton, bé Varga István! Ti szerintetek is Karacs László a hibás? Igen, vagy nem.

Olyan hirtelen történt mindez, hogy eszmélniök sem volt idő elég a fiúknak, honnan tudja a Sánta Ember ilyen pontosan, kik a Siccki banda rendes tagjai.

Szovátai Marci bírónak volt a fia, megszólalt benne a tárgyilagosságság.

— Tanár úr kérem, ezt így kurtán-kereken nem lehet kijelenteni. Nem jól tetszett feladni a kérdést.

— Az bizony meglehet, vallotta be a Sánta Ember mosolyogva, őszintén, add fel hát te, Szovátai Márton, jobban, ha tudod.

— Csak azért mondom, szabadkozott Marci, mert az igaz, hogy Karacs találta ki, hogy a harmadikba is be lehetne menni, de az nem igaz, hogy valakit is küldött vagy hívott volna.

— No látod, Marci, hogy nem tudod a kérdést okosabban feltenni nálam. Én azt kérdeztem, mert azt akarom tudni, ki a hibás? Te is okosabban teszed, ha nem sokat okoskodol, hanem felelsz legjobb tudásod szerint erre a kérdésre: kit tartasz hibásnak? Te, Szovátai Márton, kit hibáztatsz a tegnap történtek miatt?

Marci szorongva törte a fejét.

— Nos? — sürgette a Sánta Ember.

— Ha így tetszik kérdezni, akkor Karacsot, tanár úr kérem, de...

Nincs de. Szóval Karacsot. Leülhetsz. Kertscher!

Kertscher Feri is szeretett volna valami jó ötvenpercentes kiegyezést.

— Mindnyájan egyformán hibásak vagyunk, tanár úr, kérem szépen. Az egész osztály.

— Niksznuksz, legyintett a Sánta Ember. Nekem egy, vagy két, legfeljebb tíz ember kell, nem egy egész osztály. Egy egész osztályt nem lehet kicsapni, én meg jelenleg kicsapató kedvem-

ben vagyok. Ki a hibás, vagy kik a hibásak egy-néhányan, erre felelj.

— Akkor... akik bementek a harmadikba, tanár úr kérem szépen...

— Kertscher, Kertscher, védőügyvédnek jöttél a világra. De nincs szerencséd, mert én meg ügyésznek jöttem a világra. Ki a hibás abban, hogy akik a harmadikba mentek, azoknak ez a butaság egyáltalában eszükbe jutott? Ki juttatta eszükbe? Nos?

Kertscher megadta magát.

— Tanár úr kérem, Karacs László.

— No látod, Kertscher, hogy nincs tenéked külön véleményed, még ha néha úgy mutatod is, hogy van. Bé Varga István! Még te volnál hátra, kis fiam! Ki a hibás, bé Varga István?

Varga Pista, aki annak idején annyira féltette Lacit a leeséstől, úgy csinált, mint a szobába szoktatott kutyák, akiket azért nehéz kikergetni, mert lefeküsznek az „iszkite“ hallatára a földre.

— Nem tudom, tanár úr, kérem szépen.

— És ha mégis tudni kell, vagy jobbra, vagy balra, mi lesz akkor, bé Varga István?

— Akkor sem tudom, tanár úr kérem, nyöszörögte Varga Pista cérnavékony, szánalmas szopránhangon.

— Elég! Húzd le magad, te gyáva jószág. A vélemények meglehetősen egybehangzók. Karacs Laci, mit szólna hozzá te?

Karacs Laci sértődött hangon válaszolt:

— Tanár úr kérem, én állani szoktam, amit elkövettem.

— Tisztában vagy a következményekkel?

— Tisztában.

— Bizonyos ez? Megmondta tegnap Jenő, mit izentem?

Laci megütődve nézett a kérdezőre. Miféle Jenő? Micsoda izenet? A kis Méregkeverő, igen, azt Jenőnek hívják, de hát... Hát nem úgy volt, hogy ő nagyügyesen kiszedte a kis Méregkeverőtől a titkot... ennek a Sánta Embernek a háta mögött?... hanem... ez... ez izente??... Mér izente?...

Tökéletesen megzavarodott szegény Laci. A Sánta Ember azonban nem vett erről egyelőre tudomást, hanem haladt a maga különös, egyéni útján:

— Megmondta Jenő, hogy kicsapás fenyeget?

— Igen, azt mondta, hogy kicsapnak, igazította helyre Laci a maga igazát.

— Szóval megmondta. És te mégis beismered, hogy te vagy a hibás?

— Laciban hatalmas hullámot vetett a tegnap óta felébredt Énje. Csak az igazat. Nincs Sánta Ember és második a sincs, csak az igazság. Megszegte a fejét, megvetette a lábát és úgy felelte:

— Én csak azt ismerem be, hogy nekem jutott eszembe a harmadikba-menés.

— Igen, igen, ezt kérdeztem. Szóval beismered, hogy te vagy a hibás.

— Nem tanár úr kérem, a kettő nem azonos.

— Azt aztán majd bízd rám, hogy megállapítsam, azonos-e vagy sem. Heten másodikosok, tegnap nyolctól kilencig, bent ültek a harmadik osztályban, miután megelőzőleg csúnya tréfát űztek öreg osztályfőnökük szemgyöngeségével, ragaszkodás és hála helyett. Ez az ostoba ötlet a te elméd szüleménye, a többinek talán eszébe se jutott volna. Súlyosbító körülmény, hogy te vagy ebben az osztályban a legjobb tanuló, akire a

diákok sokkal inkább hallgatni szoktak, mint akármelyik másik gyengébb előmenetelű társukra, ha még jó tréfacsináló is.

Nyugtalanság támadt a padsorok közt. A Sánta Ember észrevette és félbeszakította az okfejtését.

— Van talán valakinek valami másfajta véleménye? — kérdezte élesen.

— Nekem — felelte Dani csengő hangon és azonnal fel is állott, történjék, aminek történnie kell.

— És miben áll a különvéleményed, Szilágyi Dani? — kérdezte megint a Sánta Ember, aki csodálatosképen névszerint ismerte máris újdonsült tanítványait.

— Az, hogy az egész osztály komisz banda. Eltűrnék, hogy kicsapják közülünk a legkülönbet, csak azért, mert félünk és a tanár úr kérdését félre lehet érteni.

Minden respektusuk mellett az erélyes új osztályfőnök iránt, zúgni kezdett a gyerekhad erre a sértésre. Persze, csak kezdett, egy körpillantás és helyreállt a csend.

— Kifejteni, kifejteni ezt az állítást... követelte a Sánta Ember.

— Tanár úr kérem, Karacs Lacinak esze ágában sem volt kiviccelni Szabó osztályfőnök urat. Együtt jöttünk iskolába, egész másról beszéltünk, ez az igazság — kezdte Dani könyörgő hanglejtéssel.

— Ez nem az igazság, vágott közbe türelmetlenül a Sánta Ember, mert amire nem gondol az ember öt perccel előbb, azt még mindig elkövetheti öt perc múlva. Legfeljebb azt állapítják meg róla enyhítő körülményül, hogy nem előre megfontolt szándékkal lett hűnöző.

— Igen, tanár úr kérem szépen, de a többiek akkor már tanították is befele javában a harmadikosokat, mire mi megérkeztünk.

— Megálljunk, ez érdekes. Nem értem még egészen, de érdekel. Betanították a harmadikosokat. Mire, jó ember, mire?

— Hát Öreg Szabó tanár urat vetköztetni. Ahogy mi szoktuk. Mert másképp nem volt hajlandó bent maradni a harmadikban, tetszik tudni.

— Értem, értem, bólogatott a Sánta Ember. De hát akkor is — fordult hirtelen Lacihoz — mit ártottad bele magadat ebbe a csúnya játékba, ahelyett hogy lebeszélted volna róla inkább a többieket is?

— Lehet is azt! — kottyant közbe Dani, Laci pedig nem tudta, mit feleljen.

— Nem bírom másképp megmagyarázni, tanár úr, hebegte megkínzottan. Az úgy *jobb*, ha mi megyünk be a harmadikba vetkeztetni. Tetszik érteni? ...

— Hogy gondoljam ezt? Jobb tréfa?

— Nem, nem, tanár úr. Nem tréfa, ugyan!

— pirult bele a pusztá feltevésbe a fiú. Csak jobb. Szabó osztályfőnök úrnak is jobb, a harmadikosoknak is, nekünk is.

— De hogy jobb, fiam? Azt magyarázd meg, hogy jobb?

— Nem bírom megmagyarázni, tanár úr. Jobb.

Az osztályban egynéhányan már vigyorogni kezdtek.

A Sánta Ember elkomorodott. Az jutott eszébe, hogy egyszer egy álló napig hanyatt feküdt sebesülten egy krumliföld közepén, az eget nézte, míg be nem sötétedett és *azóta* érti annyira-amennyire Karacs Laciékat. Az jutott eszébe, hogy ha akkor nem telik meg a szeme végtelen örökké-

való kékséggel és a mélylő kékség előterében futkározó ideigvaló ezüstszürkességgel, akkor ezek a kisiúik igen-igen rosszul járnának. Rosszul járnának még akkor is, ha útgondolkozású ember, úgynevezett modern pedagógus venné a kezébe az ügyüket és akkor is, ha Nick Carter, vagy Igazgató úr, vagy Öreg Szabó tanár, vagy akár ő maga intézkedik felőlük.

Mert *nem igaz*, hogy Karacs Laciék bűnt követtek el. És *nem igaz*, hogy Karacs Laciék nem követtek el bűnt.

Ez az igaz, amit Laci dadog, de kimondani nem bír. Nem így volt jó, ami történt, de azért mégis így volt *jobb*.

— Üljön le mindenki — parancsolta — és figyeljeteK ide, de nagyon.

Egy szem és egy fül lett abban a minutomban az egész osztály.

— Amit csináltatok, súlyos fegyelmi vétség. Kicsapás jár érte az értelmi szerzőnek, eltanácsolás a csíny elkövetőinek és szabályszerű magavi-selet az egész második ának, mindenkinek, kivétel nélkül.

Érdekes, valamennyi gyerek elzöldült és Karacs Laci nyomban megérezte mégis, hogy megmenekültek. Ő nem tudta, de mi úgy-e tudjuk, hogy honnan. Kicsapás jár érte és kicsapunk — nagyon különböző értékű két kifejezés. Laci azonban, hangsúlyozom, ezt se az eszével tudta, ez is bent ült talán nem is az idegeiben, hanem tegnap óta megváltozott lelke legeslegmélyén valahol.

— Mikor a bibliai József felfedte kilétét testvérei előtt, folytatta a Sánta Ember, azt mondta nekik: ti gonoszt gondoltatok én ellenem, de Isten azt jóra gondolta fordítani. Én is ugyanezt

mondom most tinéktek. Vegyétek tudomásul, hogy Szabó Gusztáv tanár úr nyugdíjba megy.

Értetlen gyerekszemek bámultak erre a mondasra.

— Azt jelenti ez, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr önnagyméltósága méltányolván harminckilenc esztendei hűséges munkálkodását, nem kívánja többé tőle, hogy kénytelen legyen öregember léteére túrni a második á osztályosok minden kritikán aluli viselkedését, hanem úgyis megadja neki tiszteletből és elismerésből a teljes fizetést míg él, ha ezentúl nem tanít — magyarázta meg a dolgot a Sánta Ember ezúttal egész világosan.

Látta a szemek tükrében, hogy most már értik, amit mond.

— Szabó tanár úr természetesen nem is teszi be többet közétek a lábát, mihelyt nem kénytelen vele. Büntetéstekül, hogy legyen, aki ráncbaszed benneteket, utódjaképen engem tett meg igazgató úr a ti osztályfőnökötöknek. Én nagyon sajnálom az első béistákat, mert azok tisztességes jó fiúk, de katona voltam és megtanultam szó nélkül engedelmeskedni. Parancs értelmében itt vagyok és vegye tudomásul mindenki, hogy azt, ami eddig történt, csak az felejtetheti el Igazgató úrral és velem is, ami ezután történni fog.

Jó volt, hogy tél volt, mert ha történetesen röpködni kezdett volna a tanteremben egy légy vagy egy dongó, a túlfeszített idegzetű fiúk lúrhétetlennek tartották volna a lármáját.

— A tettéseknek is az a szerencsájuk, hogy kilenctől tízig még egyszer és utoljára bejön német órát tartani Szabó tanár úr, elbúcsúzhattok és bocsánatot kérhettek tőle. Rendes hétköznapon senki sem hitt volna ennek a bocsánatkérésnek

az őszinteségében és senki sem elégedett volna meg vele.

Szeretettel simogatta végig a tekintete az egész osztályt.

— Igy, most, elég lesz. Igérem, hogy elég lesz.

Fenyegetően villant meg a szeme.

— Ti is ígértek, hogy elég lesz, úgy-e, fiaim?

A fiúk azonnal ráúgtak egy lelkes nagy igent. Dani hallgatott, de nagyon a szívébe zárta ma délelőtt a Sánta Embert.

*

A Sánta Ember azzal a nyugodt lelkiismerettel mehetett be a tanári szobába, hogy az Öreg Szabó bonyodalmat a lovagiasság szabályai szerint végérvényesen kibogozta. Öreg Szabó is belement, hogyne, szívesen, hogy megtartja a búcsúórát s komoly arcot vág hozzá, míg Laciék a bocsánatkérő szónoklatot eldadogják vagy elpityergik.

Még Nick Carter sem emelt lényegesebb kifogást a dolgok ilyen elintézése ellen, pedig Nick Carter szigorú kritikus hírében állott.

— Amit ezek a gyerekek tettek, az több ugyan, mint egyszerű éretlenkedés, gonoszság is működik a lelki rugók közt jókora adag, no de háború van, az a búcsúzkodó engedelemintálás is majdnem teljes elégtétel gyanánt tekinthető — állapította meg némi fejcsóválás után. Legfeljebb arra volnék kíváncsi, hogy intézkedtél volna, ha történetesen nem tegnapra érkezik meg Szabó bácsi nyugdíj-aktája?

— De megérkezett, — válaszolta a Sánta Ember lakónikusan. Aztán, hogy meg ne bántsa az érzékeny lelkű Nicket, hozzátette még: Egész komolyan hiszem és vallom, hogy ha szükség van

rá, mindig megérkezik vagy egy akta, vagy egy ötlet, vagy valami érdekes, előre nem látható külső körülmény. Az én életemben, eddig legalább, minden alkalommal megérkezett.

Igazgató úr fenntartás nélkül hálás volt a ma reggeli első óráért.

— Lásd, én csak büntetni tudtam volna ebben az esetben — mondta meleg szemmel a Sánta Embernek, kicsapni, eltanácsolni, rossz magavi-seleti jegyet adni, másefféle. Pedig én is belátom, hogy nem történt főbenjáró vétek. Én még azt is belátom, hogy hatvannyolc esztendőes embernek rettenetes próba tizenkétéves gyerekekkel lenni órákhosszat összezárva naponként és viszont. De azért mégis komolyan megharagudtam, mikor azokat a kis csirkefogókat megismertem az idegen társaságban... Micsoda orcátlanság, barátom! még hozzá van pofájuk kikérezkedni!...

— Nem szemtelenségből, kérlek alássan igazgató úr, hanem emberfeletti drukkból...

— Igazad van, hiszen igazad van. De nálad meg azt nem értem, miért kínoztad meg őket az-al az álhírrrel annyira. Hiszen akkor még nem is tudtad, hogy te leszel az osztályfőnökük.

A Sánta Ember fölényesen mosolygott.

— Először is: tudtam. Nem tudtam, hogy ma-e vagy a jövő héten, de engedj meg, két jelen-ségből kikövetkeztethető volt régen. Gusztí bá nyugdíjkérvényét felterjesztetted hónapokkal az-előtt. Ez az egyik. A másik a Muki-kórus. Emlék-szel rá, gratuláltál is érte nekem. Ajaj, igazgató úr, olyan jól tudtam, hogy csak én lehetek a Gusztí bá utódja, hogy már körülbelül hat hete személyszerint ismerem minden második á osz-tályost.

Igazgató úr komikus fintort vágott.

— És én még azt gondolom gyöngé percekben, hogy én szoktam ebben az iskolában intézkedni.

— Feltétlenül — hajolt meg udvariasan a Sánta Ember, — minden bizonnyal. Másodfokon. Te teszed meg a káplártermészetű tanárt a második ában főfőmindenegyébnek. De a káplártermészetet, bocsáss meg, nem te adod belé.

— Másodszor pedig . . .

Másodszor pedig . . . meg akartam számukra spórolni egyszersmindenkorra az igazi kicsapást. Volt ebben az egész esetben valami végzetszerűen rossz, ami ellen nem lehetett másképen védekezni, mint ezzel a végigkínlódott éjszakával büntetés gyanánt. Én legalább a magam részéről a mai elintéztést csak ezzel az egynéhányórán keresztül legalább bizonyosnak vélt kicsapással együtt tartom teljesnek és megnyugtatónak.

Szegény Sánta Ember! Úgy látszik egy álló napig sem elég hanyattfekve a kék égbe néznünk nekünk, gyarló földi halandóknak, kiolvasnunk a végtelenségéből, hogy nemcsak Igazgató úr, hanem jómagunk is — csupán másodfokon intézkedhetünk. Az elsőfokú intézkedések pedig nagyon sokszor megváltoztatják a másodfokú intézkedéseket. Nem adják meg rájuk a legfelsőbb jóváhagyást.

XI.

Karacs Laci boldogan ment az irodába kimaradási engedélyt kérni. Hogy magyarázzam meg, minek örült? Örült mindensetre annak is, hogy elsimultak a fellegek, neki sem történt nagyobb baja, a többieknek sem. De még jobban annak örült, hogy megérezte a jó véget előre és tudott nem félni ott, ahol más mindenki félt s ahol tegnapelőtt talán ő maga is remegett volna.

A fészekszedés előtt meg még inkább és minden bizonnyal. Legeslegjobban azonban annak örült, hogy Daniban nem csalódott. Szinte nem ért rá azon bosszankodni, hogy bezzeg a Siccki banda többi tagjai milyen gazul cserbenhagyták. ki rögtön, ki nehezebben, de kivétel nélkül valamenynyien. Ez majd eszébe jut és majd fájni fog neki holnap, holnapután — egyelőre Dani próbált barátsága tölti be az egész lelkét újjongó örömmel.

Az irodában egy nagyon kicsit lelohadt a lelkesedése. Az engedélyt megkapta ugyan egyszerre, de megsúrta az orrát, hogy Nick Carter nem állhatta megjegyzés nélkül a szekrényében tapasztalt rendet, vagyis inkább annak az ellenkezőjét

— Itt a pecsét, meg az aláírás, mondta egy kis gúnnyal a hangjában, nesze, jó mulatást! Megjárnád most, ha én is a szennyos fuszeklik közt tartanám az irodai holmimat és ilyenkor kéne megkeresnem, hova tettem.

Miért kellett már ezt megint mondani? És miért épen a Koca fülehallatára? Karacs Laci igazságtalan haragra gyulladt Nick Carter iránt. Majdnem elfelejtkezett magáról és kicsi hijján elvakkantotta magát, hogy vagy csapják ki az embert becsületesen, vagy a szekrényét se emleghessék örökösen. Igazán, már csak az volna hátra, hogy a Meredekért is összeszidja valaki.

Kifele jövet Svámbával akadt össze.

— Megmondta a ténsasszony, hogy az este magáhó küdtek? — kérdezte az öreg jókora adag sunyisággal, érezvén, hogy feladatát csak részben oldotta meg, mert azt a cifrát, amit a nagyságos Igazgatóné asszony izent, sehogyse tudta a tett-helyen elismételni annak rendje és módja szerint.

— Igenám, Svámbá — felelte Laci gyorsan, — még jó, hogy találkozunk. Tyű, de nagyott né-

zett reggel Igazgató úr, mikor óra előtt bementem hozzá, hallja. Hogy ő bizony nem küldte magát értem, tán álmodott, aszongya?

Svámbá boldog volt, hogy ebben az ügyben legalább most az egyszer felülkerekedhetik mégis.

— Ki mondta azt — kiáltotta szörnyű fölénnel, — hogy engem a nagyságos Igazgató úr küldött magához? Csak nem a tésasszony?

— De bizony, hogy a tésasszony — ismételte Laci, mert rettenetesen tetszett neki, hogy le-tésasszonnyozhatja a Meredeket minden komolyabb következmény nélkül.

— Énnye, énnye, de kurta az esze minden fehércselédnek — méltatlankodott Svámbá, — mikor én milyen világosan megmondtam vót, hogy a nagyságos Igazgatóné asszonytul hozom az izenetet.

— Izenetet? — csudálkozott Laci — miféle izenetet?

— Hát azt se mondta meg? — csóválta a fejét báránypofával a ravasz öreg — most oszt persze én emlékezzek rá még mindig, mintha nem kiment volna már azóta sokkal fontosabb dolog is a rossz eszemből a temérdek sok gondomba, bajomba. Én bizony, hallja, el nem tom mondani még egyszer, ha itt teszi is a fejemet a lábom elibe írte. Hanem győjjik na, kérdezzük meg tüle magától.

Igy jutott be Karacs Laci a kilencórai tízpercben az igazgatóék konyhájába. És így botorkált ki onnan öt perc múlva összetörve, megalázva, félájultan, hogy Dani azt se tudta, melyik felől támogassa fel az emeletre az osztályukig.

— Jaj, Danikám, — zokogta Laci a padra borulva — ölj meg engem, hogy ne kelljen él-

nem ebben a borzasztó világban, ha még a Sánta Ember is hazudik . . .

— Ilyet nekem ne mondj, László — simogatta Dani gyöngéden a barátja fejét — mert igazán megfogadom a szavadat és megöllek, ha ilyeneket mondasz. A Sánta Ember nem hazudik, legfeljebb az, aki neked az imént ekkorát hazudott.

— De hazudott — toporzékolt Laci magánkívüli dühében — igenis hazudott, Igazgató néni ellenben nem hazudik és ő mondta sajátmaga három perccel ezelőtt.

— Azt mondta, hogy hazudott a Sánta Ember? Te Laci, e nem lehet.

— Ő úgy mondta, hogy tréfált, meg hogy bolonddá tartott minket, de mindegy már az nekem. Ha az nem igaz, hogy bennünket tegnap a tanári kar kicsapásra ítelt, akkor ez a mai komédia is csak afféle színházasdi.

— Ugyan Laci, nem szégyelled magad? Elfelejtetted, kiről állítod mindezt? Még mérgében sem szabad az embernek ilyen borzasztó igazságtalannak lenni.

— Nem az bánt, hogy nem mondott igazat — kesergett Laci oda se figyelve, Dani mit beszél — de hogy becsapott, hogy be bírt csapni, hogy úgy tudtam neki hinni . . . Istenem . . .

Most nagy lármával felemelkedett az osztály ültéből. Öreg Szabó tanár úr meghatott arccal, ünnepélyesen ballagott a katedra felé.

Őt fiú ugrott legott készségesen a szolgálatára, tiltakozó kézmozdulattal háritotta el őket. Sajátmaga állította sarokba a botját, sajátkezűleg akasztotta fel a kalapját a fogastra és önerejéből hámozta le magáról a télikabátot is. Ruganyos léptekkel ment fel a katedrára s mielőtt az osztálykönyvet kinyitotta volna, a tollszárat gon-

dosan a világosság felé tartotta. Beírt, anélkül, hogy megkérdezett volna akárkit is, akkor aztán felállott, jobb kezét bedugta két gomb közé a kabátja elejébe, jobb lábával pihenj állásba helyezkedett, úgy várta némán, hogy mi következik.

Karacs Lacit addigra kinógatta, taszigálta, kérlelgette már Dani, maga is ott állt mellette egy hirtelen kerített csináltvirág bokrétaival, amelynek az árát majd holnap-holnapután kell összegyűjteni valahogy utólagosan a fiúktól. Ott állt Karacs Laci égő arccal, könnyes szemmel és jelenleg egyetlen gondolatnak ura lenni nem bírta. Jaj, minek is nem hagynak neki békét, olyan borzasztó ez az egész előre kicsinált műkedvelő előadás. Pedig ez a lelkiállapot eleinte még inkább javára is vált a hangulatnak. A fiúk megszeppen-tek, Öreg Szabó azt gondolta, neki szól. Mindig szerette Lacit, de azt mégsem hitte volna, hogy ennyire megtöri ez a tegnapi számárság.

— No, nem baj már, mondta végül is, türelmél vesztve, bátorító hangon. Megesett, hát meg- esett. Máskor nem leszel olyan szeles és punktum.

Az atyai intelem, mint mindig, most is ki- jőzanítólag hatott Lacira.

— Nem azért sírok, mondta még mindig pi- hegve, de már dacosan.

— Azért pedig sírhatnál, replikázott rá Öreg Szabó tanár úr, kissé következtelenül és nagyon haragosan. Azért állsz itt, kutyafulú, vagy mi a csuda. Meg ez a másik avval a nagy bukétaival, la. Vagy talán tévedek és inkább németből óhaj- tanátok felelni esetleg?

— Inkább, dörmögte Laci keserű gúnnyal Dani felé, de Öreg Szabó is meghallotta.

És komolyan megneheztelt érte Öreg Szabó tanár úr.

— Meghiszem azt, te, mondta dühösen, de Szilágyi úr azt se tudja az um zu-val rövidítendő célhatározó mellékmondatokról, hogy eszik-e azokat vagy pediglen isszák. Ne töltsük az időt. Van valami mondanivalótok, különben én veszem a kalapomat és hazamegyek.

Laci energikusan rázta a fejét.

— Nem tudok most beszélni, tanár úr kérem szépen — nyögte megsemmisülten még fájdalmában is röstelkedve egy kicsit az idétlenkedéseért.

Öreg Szabó képzeletében nagyon meghatónak álmodta meg ezt az utolsó órát. Fájt neki pogányul, hogy a számár kis gyerek nem akar szót fogadni és ezzel az egész ünnepélyességet így elcsúfítja a valóságban. És mert mindig hamar felfortyanó természet volt, nem tagadhatta meg magát most, utoljára sem.

— Világéletetekben ilyenek voltatok — kiabálta magából kikelve — lusták, szemtelenek, meg buták. Mindig olyankor sült fel véletek az ember, mikor legjobban ki kellett volna lennetek magatokért. De hát mit is várjunk a notóriusoktól, mikor az első eminens is ilyen nyakas, pityori és tökfes. Pфуj, hogy nem sül ki a szemed, Karacs László, még egy rongy beszédet sem tudsz végigmotyorékolni színjeles létedre! Hogy lehet már valaki tizenkétesztendősi létire ennyire nyámanyila, hamvábahótt, anyámasszony katonája, én nem értem. igazán! Nem kellenek nekem cicerói körmondatok, annyit mondj csak, ni, hé, eb vagy kutya, ne haragudj, fertig, auziat, Istennek ajánlunk, halj meg békességben mennél hamarább.

Lacinak megvonaglott a szájaszéle a belső kintől; Öreg Szabó azt hitte, megint a sírás erőlteti és mert hogy már úgyis pulykavörösre mérgette magát és benne volt a beszédben, hát gúnyolódni kezdett:

— Ugyan Lacikácska kisasszony — ordította — térj már magadhoz, szerencsétlen furulyás. 'Sz azt se tudod, fiú vagy-e, lány vagy. Nézz a fogasra és mondd meg hamar, mi lóg rajta, sisak-e vagy kalap?

Laci erre se szólott, csak a cipője orrát bámulta mereven.

Öreg Szabó még vörösebb lett egy fokkal és fenyegető lett a hangja:

— Beszélj hát, mert mindjárt keresztül-megyek rajtad. Mi lóg a fogason, sisak-e vagy kalap? Azonnal megmondod, vagy hozzádvágom.

Dani összehúzta a szemöldökét. Fát lehetett aprítani a hátán, de ha Lacit bántotta valaki fülehallatára, se látott, se hallott a felháborodástól. És mikor Öreg Szabó harmadszor is megkérdeze fekete pincsére mutatva, hogy sisak-e vagy kalap, megadta rá a feleletet olyan hangosan, hogy kiáltásnak is beillett volna:

— Sisak!

Mintha varázsigt mondott volna ki, felszabadult tőle az osztály a Sánta Ember büvöletéből, megint a régi lett. Boldogan fészkelődtek helyükön a fiúk és megkönnyebbülten adták száj-ról-szájra, különösen a Siccki banda:

— Sisak! Sisak! Sisak!

Öreg Szabó tanár úr arca megszederjesedett hirtelen. Mozgatta a száját, de hang nem jött ki rajta, felmondta a nyelve a szolgálatot. Meredt, üveges tekintetet vetett egykori osztályára, görcsösen belekapaszkodott az asztal szélébe. Aztán elerőtlenedtek az ujjai és egész hosszúságában végigvágódott a dobogón.

XII.

Laci csak akkor vette észre, hogy bent ül a padjában, mikor a Sánta Ember kiment a két

ápoló után. Ni, hát bent járt a Sánta Ember? Mikor jött?

A fiúk megkövülve ültek a helyükön és me-reven bámultak a baj okozójára, a fekete kalapra, amely még mindig ott lógott a fogason, pedig Öreg Szabó tanár urat szegényt különös formájú kórházi tragacson kivitte már két egyensapkás ápolószolga.

A Sánta Ember visszatért. Csendes hangon beszélt, de nyugodtan, sőt barátságosan:

— Még él... nem kell kétségbeesni. Men-jetek azért haza, fiacskáim, jobb lesz. Holnap reggel mindenki itt legyen.

A hangja nyugodt volt a Sánta Embernek, annál nyugtalanabbak voltak a gondolatai. Már értesült a történekekről, telefonálás, jelentés, zűr-zavar közben is jutott ideje kivallatni az ajtóhoz legközelebb ülő fiúkat sebtiben és végkép nem tudta, mi okosat lehetne kitalálni. Inkább ösztö-nösen, mint készakarva kihalászta a hazamenők kavargó hullámából Danit, az ott állt mellette, ez volt minden. Újabb lépésnek még a terve sem élt egyelőre benne.

Laci közben gépiesen hazafelé tartott. A du-fárton túl vette észre, hogy Dani nincs mellette, mint máskor. Vajjon hol lehet? Amilyen lázas, önkívületben végig élt percek perégtek most le gyors egymásutánban mindkettőjük életében, az sincs kizárva, hogy világgá szaladt, mihelyt látta, mekkora szerencsétlenséget okozott. Erőltette az agyát, mégsem bírt visszaemlékezni rá, hol és mikor váltak el utoljára egymástól. Mintha... mintha... igen, az bizonyosan úgy történt, az asztalra tette a csokrot Dani, aztán odaugrottak mindketten Szabó tanár úrhoz, hogy el ne es-sék, késő volt, rázták, rázták kétségbeesetten, hasztalan volt... Dani is rázta, legalább is úgy

táncol a kép a szeme előtt, hogy ott van a keze, az ismerős szövetű kabátujj, ahogy rázza... ha nem azontúl semmit sem lát, semmi képet, hogy szegény Dani hova tűnhetett.

Beszaladgált minden cél nélkül egy csomó utcát s beletelt egy jó óráútés, mikor végre arra eszmélt, hogy hazafelé tart. Megállt a kapujok előtt, azon kapta magát rajta, nem adhatja értelmét, miért épen ideigyekszik? Tíz óra mult, a Meredek Tantyí nagy szemeket mereszt majd, magyarázatót követel, eh, nincs neki most ilyenekhez kedve. Igaz, hogy a könyvektől is jó volna szépszerével megszabadulnia, olyan buta érzés szorongatni naphosszat a hóna alatt a kényelmetlen semmihaszna rossz motyót. Mégis bemegy. De nem, mégsem, nem akar a Meredek Tantyíval találkozni.

Hátul került a háznak, hátha nyitva van a szobája ablaka. Nagyon kicsi reménység volt ugyan rá, a Meredek ilyenkor télen legszívesebben beszegezte volna inkább, mintsem, hogy nyitogassa, de hátha éppen most van az az ötperc, ami mégis megspórolhatatlan és a Tantyí szótárában a szellőztetés fogalmát helyettesíti. Az ablak nyitva volt, Laci meglóbálta a könyvesomót a szíj végénél fogva, behajította, aztán igyekezett mennél gyorsabban eliszkolni még a közelből is. Nem kívánta épen, de bele tudott volna törődni könnyen, ha a Meredek történetesen bent törölget és háta közepén találja a sok nehéz tudomány.

Ahogy a menekülés nem foglalkoztatta többet, nagy szégyenérzés fogta el azon nyomban. Nem elég, hogy egy jóvátehetetlen szerencsétlenséget okozott már ma délelőtt a komisszáguk, a Tantyínak is rosszat kíván. Mit akarnak ők tulajdonképen tegnap óta? Haljon meg minden nagy? Rosszabbak azok, mint ők? Ők jók? Ő, például,

jó? El merné vállalni a világ kormányzását ártatlan jóságának érzetében? Pfuj!

Ismeretlen utcába kanyarodott. Ijedten nézett körül. Mit keres itt? Vagy az esze is elmenőfélben volna már? Ja, vagy úgy? Ebben az utcában lakik Öreg Szabó tanár úr. Azazhogy... ebben az utcában *lakott* szegény egész ma reggelig.

Milyen furcsa! Szakasztott mint a tavalyi lakótársa német könyvében csillag alatt olvasta: a gyilkost a tudomány szerint is titkos erő kényszeríti, hogy véres tettének helyét ismételten felkeresse. Mi is volt az olvasmány címe? — olyan szóval kezdődött, amit még nem tanultak, Posaune... Posaune des Gerichts. Vagy Potter a Tamás Urfiban... muszáj, hogy viszontlássa a temetőt, vélt gyilkossága kietlen színterét.

Régimódi ház volt, nagy sárgaréz gombot kellett megrántani, arra valahol hátul, a konyha körül csilingelni kezdett egy csengő. Laci majd összerogyott izgalmában.

Töporódott szakácsnéféle néne csoszogott elő. Öreg Szabó tanár úr gyermekei régesrég elszéledtek szerte a világban, özvegy sorban éldéglét, magánosan.

— A tanár úr... — dadogta László halál-sápadt arccal.

— Jártak már itt, bólogatott a néne. Jajjajaj beg irtóztató... Könnyörülő szent atyám... jajjaj.

— Hogy van? — kérdezte a fiú önkínzó kíváncsisággal. De nem mert feleletre várni, elrohant.

Újra másik utcába fordult be dúlt lélekkel, mire eszmélni kezdett, hogy köszönnie kellett volna az öregasszonynak vagy mondania legalább valamit neki. No, ez is késő bánat, mint minden, minden, minden tegnap reggel óta.

Mit kellene csinálni délig?

Laci keserűen elmosolyodott. Mit kellene csinálni eztán, míg megöregszünk és bele szabad feküdnünk a sírba? Végrevalahára?

Átmenet nélkül megnyugodott, ahogy a halát eszébe vágódott. Mióta leesett a fáról, nem borzadt a haláltól. Megsejtette, hogy az is a maga idején következik el majd. Mit saslódik itt utca-hosszat, féldélelőtt semmihaszna gondolatokkal, mikor dolga volna? Hogy is van a szép szó... küldetése. igen, igen, küldetése.

Gyerünk Danihoz. Egyszer ő is visszaadhatja a kölcsönt, szegény fiú, eleget koptatja a járdát Meredekék háza előtt minden reggel.

Hanem Dani ekkorára megint elment hazul-ról.

— Azt hittük magácskához siet — mondta az édesanyja könnyes szemmel. — Lehajította a könyveit és már is indult. Az ajtóból kiáltotta vissza, megöltem, aszongya, Szabó tanár urat, az új osztályfőnök úr azt tanácsolta, legyek magántanuló évvégéig. Szent Űristen, magok azóta nem is látták egymást? Csak nem csinált valamit magával az a bolond gyerek?

Kifordult a pitvarból, következő pillanatban látni lehetett, ahogy a létrát megtámasztja a padlásfeljáró alá. Laci most vette észre az előtte mellett egy alacsony fejőszéken nanámat, a kis teperőt, ahogy Dani szeretetből elnevezte.

— Magántanuló? — sápítozott nanám. Mir nem mán mingyán báró egypiszokkal, vagy herceg? Aszongya szeginy, hogy temérdek pízbe kerülne, inkább kimarad onnét, többéstöbbet nem is lesz diák.

A fiatalasszony egy kicsit megnyugodva került elő.

— A hászián nincs — mondta nagyot sóhajtván. A borjúhúzó kötél is ott van a helyin, kés

se hiányzik. Jaj, a kútat is meg kellene kotorni, legalább a vedérrel...

De azért bentmaradt, tett-vett, motozott itt is, ott is. Néha-néha felkiálott halálraváltan.

— A masinát huva tökítette mán anyám?... Jaj, csak nem az a Dani vitte magával?... Meg van, a tűz ígesse meg, én tettem ide, bolond fűvel, azt se tudom mán, micsinálok.

Kisvártatva mégis kiment megnézni a kútat is.

— Mit mondjak neki, ha hazakerül? — kiáltotta Lacinak, mikor meglátta, hogy az is kijön utána a pitvarból s a kiskapunak tart.

Laci meghökkent. Csakugyan... az apja... vallásóráról is elfelejtett elkérezkedni... a Tanyihoz sem megy ma, akármit inkább, csak ezt az egyet nem.

Hálásan nézett vissza a kis parasztházra. Ez az egyetlen szilárd pont az ő egész mostani kavargó, nyugtalan életében. Visszakiáltott:

— Seholse találhat meg! Én jövök érte, mihelyt tudok! Vagy kettőlől-háromig, ha hamarább nem, vallásórán egész biztosan!

Az apjához menet úgy iparkodott fordítani az arcát, hogy a reáliskolára ne láthasson oda. Nem akarta a bizonyosságot, mert jaj, hátha...

Csak egy keresztutcat kellene így a másik oldalra nézve áthaladnia és akkor holnap reggelig nyugodt bizonytalanságban maradhat. Megkettőztette a lépteit, mikor arra a veszélyes pontra ért.

Hiába, hiába! *Muszáj* volt amarra is vetni legalább egy futó tekintetet.

A reáliskola padlásablakából, a főbejárat feletti fekete zászló lengett.

XIII.

Karacs apa rosszkedvű lett, mikor a fia apródonként előhozakodott délutáni terveivel.

— Ha te szívesebben vagy a barátoddal, mint velem, eredj — mondta dohogva és attól kezdve némán ült ebéd végéig az asztal mellett.

Olyan kedvesek voltak pedig máskor ezek az ebédek. Az apjának az volt az elve, hogy nem ad pénzt másféle ételért, mint amit otthon ingyen nem ehetik a falusi ember. Így hát csupa ismeretlennevű fogásokat szoktak rendelni. Tokot tartármártással, kecsagét nagyság szerint, Esterházy rostélyost, roszbiffet, egyéb földi jókat. Befejezésül az apja rokfortot vajjal, vagy kamembert, ő meg krémet. A krémevésben főleg az volt az izgató, hogy két icipici kis piskótát is adtak hozzá. Külön élvezetszámba ment kiválogatni, hogy melyet akar: vaniliát, mogyorót, csokoládét... volt tuttifrutti is, de ilyet sohasem volt eddig elegendő erkölcsi bátorsága kérni, elnevette volna magát, míg kimondja.

Lacinak úgy a szívébe préselődött ezeknek az ebédeknek az édes képe, hogy nagy korában soha többet nem mert tokot enni tartármártással, se krémet, nehogy valami brutális új tapasztalat egyszersmindenkorra kitöröjje belőle e minden-nél drágább régi emlékeket. És mindig meghatódott, valahányszor úgy hozta ki a sora, hogy kocsmaasztal mellé került s körülötte-mellette matrózbuzos vagy tornainges csemetéket látott áhítatosan boldog vidámsággal tokot enni, vagy kecsagét nagyság szerint. Elképzelte, hogy azóta a konyhában a krém is ki van készítve nekik, most rak mellé mindegyikhez a szakács vagy a konyhaleány két-két apró kis piskótácskát...

Ez a mai ebéd ellenben nem sikerült. Az apja pedig igazán nem tehetett róla, ő most is új örö-

met eszelt ki a fiának. Hadd érezze, hogy lassankint közeledik felé a nagyfiúság ideje.

— András, egy szép kemény-habos világosat a nagyságos úrnak — kommandirozott magamagának a bohókás öreg pincér, mikor meglátta őket.

— Stucniban, tette hozzá elmenőfélben szemhunyorítva, annak a jeléül, hogy nem felejtette ám el multkor óta a nagyságos úr gusztusát még az apró részleteket illetőleg sem.

— Kettőt! — mondta Karacs apa rendreutasítólag. Mi lesz, András, öregszünk, öregszünk? Gyengül a szemünk, mi? Nem látja, hogy a *nagy fiammal* jöttem?

— Hogyne, nagyságos úr, hogyne, kettőt, hozom, már itt is vagyok — kiáltotta András boldogan és nem a könyökével tolta be a csapóajtót, mint rendesen, hanem belerugott egy nagyot tábbal. A söntésből is behallott a monológizálása.

— Marha jószág vagy András, mars, hinaus, tizenötödikén már itt se lássalak. Nem kapsz borraivalót András, mert nem tudtad kinézni a nagyságos fiatalúrból a fogyasztó vendéget. Hova tetted a szemed, András? Mi van veled, te András? Más részeg ember duplán lát, András fiam, te meg a dupla vendéget is egynek látod.

Milyen boldog lett volna ezért Laci, ha a délelőtt másképp folyt volna le. Hiszen eddig csak kis borospohárba töltött neki sört az édesapja, a maga söröspoharából a szalagig. És most önállóan, egész pohárral kap, elibe is külön kiteszik a furcsa kerek, söröspohár alá való talpat. Megnőtt, megnőtt! Nem issza meg ugyan még mindet, mert nagyon keserű, majd kicseréli az apja poharával a magáét, ha az apjáé már megürült — de nem is ez a fontos. Az a fontos, hogy máttól kezdve egyenlő elbánásban részesül a nagyobbak-

kal. ha így haladunk, jövő ilyenkor tán már feketekávét is külön fog kapni az eddigi kisiús feketekávéscukor helyett. Két év múlva pedig meg már nyilvánosan is cigarettára gyujthat, mint elismert, fémjelzett gavallér.

András sugárzó arccal hozta a két poharat, de csak sörszagot hozott vele Lacinak, könnyebbulést nem. Laci szegény azzal kínlódott legelőképen, hogy lenyelhesse valahogy a könnyeit s ríva ne fakadjon itt a vendégek, meg a félkalótya András bácsi szemeláttára világcsúfságuk. — Hogy lehet egy apa ilyen kegyetlen... megsértődik, mikor anélkül is annyi baj van az iskola, meg Dani körül...

Igaz, hogy az apja mindezt nem is sejti. Talán, ha megmondaná neki, megváltozna egyszerre minden. Igen, de hogy?

Nem olyan egyszerű dolog az. Sohasem beszélt ő még az apjával a maga belső ügyeiről. Megkaptátok az értesítőt? Mutasd! Mindenből jeles, derék, úgy is kell! Vagy pedig: Igazán, gyvót, te, nem lódtasz, mint a többi messzirőljött ember? Hehehe, majd szitütnék én köztetek. betyárok, ha én lennék annak a tik öreg Szabó tanár uratoknak a helyibe...

Néha még meg is csóválta a fejét Karacs apa ilyenkor, de ennél beljebb aztán igazán sohasem ártotta magát a diákmiskulanciákba:

— Az én időmbe próbáltuk vóna eztet a tanárokkal — dohogta mosolyogva. Hiszen ha csak egy füzetet arrébtettünk, oszt megzörrent a levelei vagy egy polajbászt leejtett valamék, oszt koppant egyet, nem nagyot, mán olyan hat fenekes járt írte, hogy csak úgy füstölt!...

Nagyon jól megvoltak így egymás mellett apa és fiú, de azért most mégis szó nélkül végigélték az ebédet s közben borzasztóan szenvedtek

mindaketten. Nem szavakban élő, még jelekben is szemérmesen szegény mély szeretettel szerették egymást és ezúttal kimondatlan szavak hullái feküdtek közöttük. Mindaketten visszahúzódtak, kiki a maga lelkének a lövészárkába és eddigi életük megrögzött szokásai úgy zárták el őket egymás elől, mint valami megkerülhetetlen drótakadály.

Már kint állottak az utcán, mikor Karacs apa megnémulása óta a legelső szavait eregette kemény nehezteléssel:

— De színházba azért csak elméltóztatol velem? — kérdezte keserű akasztófahumorról. Vagy az estét is a barátod társaságában szándékozol eltölteni?

Ez úgy hatott, mint valami meglepetésszerű offenzíva első kézígránátrobbanása. Laci olyanformán érezte magát, mint akit négyen négyfelé húznak titokzatos, lebírhatatlan erők, de akinek nem szabad engednie mégsem, míg az öntudata meg nem szűnt. Inkább a kín! Jaj, ezerszer inkább!

Egyik pillanatban Danit látta, akiről az apja olyan igazságtalan gúnnyal mondja immár a másodízben, hogy „a barátod“. Ott fekszik a Hernád parton, fejjel lefelé, beleakadva egy bolondos formájú korhadt fatörzs vízbenyúló görbe ágába... Másik pillanatban egy óralap táncolt a szeme előtt: mindjárt két óra, elkésik vallásról... éppen most nem volna jó... Aztán az apját vette észre, itt mellette, egész megrokkantolta az ő vélt szerencsétlensége... borzasztó... pedig estig még azt is meg kell vallania neki, hogy ő se marad tovább diák, ha Daninak mennie kell... Negyediknek ott égett a lelkén a Sánta Ember ütötte friss seb, amelyet minden ideodalengedezéssel

új fájásra cirógatott a réaliskola tetejéről lelógó fekete gyászlobogó...

Nem bírta tovább. Odaborult az apja búcsúképen felényujtott barna, csontos kezére:

— Idesatyám, zokogta fuldokolva, Öreg... Szabó... meghalt... és... Dani...

A többi könnyekbe fulladt.

Karacs apa zavartan simogatta a síró gyerek haját. Laci ritkán sírt, a szülei kis gyerekkora óta nem is látták még hasonló állapotban. Járókelők nézték őket, keservesen esett az is. Kínjában a kis kéksapkát vette fel gazduram, ami le-sodródott valahogy a földre és mert bepiszkolódott, törölni kezdte a könyökével.

Ez a mozdulat és még inkább a gondoskodás maga, hogy rendbe kell hozni, ami nincs rendben, visszaadta az öreget önönmagának. Rögtön az ütődött eszébe, mit kellene a két színházjeggyel csinálni, ha ez a kisbolondfiú betegre ríjja magát.

— Eriggyma, — mondta szelíden és egy kicsit restelkedve, mert egy öregebb úriasszony visszafordult rájuk és megállt — eriggyma, gyermekem, le ne maradj órárúl, ha nem kíreckedtél.

Felemelte a Laci fejét, homlokon csókolta, esetlen apai gyöngédséggel.

— Nem haragszok én, erősítette barátságos-fájdalmas mosolygással, halladj csak dógodra, te tudod, hogy a legjobb. Ozsonyára ha visszajöhetsz, visszajössz, ha nem, nem. Én úgy ötórát tájt beülök a kedvedír Megajihoz, odavárlak hatig. Azut meg itt tanálsz meg, ahun az imént ültünk. Jó lesz így?

Laci boldogan nézett fel az apjára. Semmi-sem intéződött el és mégis minden feloldódott benne. Tovább lehetett menni egy lépéssel és ez most mindennél háláraindítóbb volt. Kezet csó-

kolt és trappolni kezdett, mert a szemközti órás-üzlet kirakatában öt-perc-mulva-kettőt mutatott az állítólagos „pontos idő”.

Megint olyan könnyűnek érezte magát, mint akkor délután a himbálózó ágon. Életében először kisírhatta magát szíve szerint és életében először nem kellett miatta magyarázkodnia. Nagyszerűen esett rá ez a kis muszáj-stafétázás.

XIV.

És még nagyszerűbben esett, hogy jóval a cél előtt megkapta érte az első díjat. A dufart előtti háznál beleszaladt Daniba.

— Hova, hova? — lihegte boldogan, látva, hogy Dani elfele távolodik az átjárótól, holott ő is hivatalos volna a vallásórán.

— Orrom után, — felelte Dani bánatosan. Nem vagyok én már diák többet, te még nem is tudod?

Fázósan rázkódott össze a szörnyű emlékezésre.

— Láttad? — kérdezte kimeresztett szemmel, mintha még mindig néznie kellene a rettenetes fekete zászlót.

— Láttam — felelte Laci nekisápadva. De azért csak gyere velem órára.

— Nem bírok — nyögte Dani csüggedten. Nem merek. És nem leszek magántanuló sem. Nem csak azért, hogy nincs rá pénzünk. Isten áldjon meg, Laci — tördelte és elnézett mellette messzire.

Laci keményen magához szorította a barátja karját.

— Ha te kimaradsz, Danikám, kimaradok én is.

— Ne beszélj bolondokat egyetlenegy édes egy komám, — mosolyodott el Dániel hálásan,

de még mindig igen szomorúan. Kár is volna, értelmese sincs, meg lehetetlen is. Nem olyan könnyű kimaradni, mint te képzeled.

Laci közben az iskola felé húzta Danit és Dani gépiesen ment is vele eddig baj nélkül. Most azonban egyszercsak megroggyant a térde Lacinak és Dani is állva maradt menten.

Megpillantották a reált és a fekete zászlót a homlokzatán. Így közelről még iszonyatosabban feketélett, meg vádolt. És ugyanebben a földrepaskoló pillanatban kénytelen volt Laci elismerni azt is, hogy igazsága van Dánielnek, nem olyan könnyű kimaradni, mint az eihatározás forró hevében képzelet az ember.

Tudniillik neki nem könnyű. Mert Dani szegény ma este hazamegy és azt mondja búsan had-bavonult öreg Daninének, meg az alig-falatnyi lelke Tepertőnek, hogy azt mondja: — Holnap-tól fogva Vitéznél vagyok kifutó. Vége a diák-sornak.

Azzal már rendben is van minden. Szakasz-tott úgy, mint annakelőtte. Másnap-harmadnap felül Dani a háromkerekű biciklire, aminek egy nagy pléhskatulya van az elején és megy a postára, feladni egy ötkilós csomagot Abosra a jegyző úrnak vagy Szalonnára a főtisztelendő és nagyságos esperesplébános úrnak, aztán az állomásra karikázik kiváltani a Cotta'sche Buchhandlung leg-újabb küldeményét, esetleg a Mészáros-utca-ba viszi el Baránszkyékhoz az újonnan érkezett *Revue des deux Mondes*-ot... Egynéhány esztendő mulva ott áll már Dani a pudli mögött és szakértően ajánlja a különféle nagyságos asszonyoknak karácsony táján az ifjúsági iratokat.

— Kilenc éves a kicsi nagys'asszony? Akkor kérem, kezét csókolom, talán valami Maczkó-könyvet, Dörmögőt, Tányértalpu komát...

Még majdnem jobb is lesz így. Szegény Dani, mit csinálna feljebb, az ábrázolóval meg a kémiával, mikor már a másodikat is ismételnie kell?

Azonkívül Dani kénytelen is most ezzel. De hogy magyarázza meg ő, mit akar. Nem érti meg a Sánta Ember, meg a többi tanár úr, nem értik meg otthon és jószerint maga sem biztos benne, miféle szándék hajtja, merrefelé.

El az iskolából? ... Istenem, hova? Magántanulónak? Mit ér vele, magára marad, annyi az egész. Homályosan sejti, hogy az iskola, a tanár urak, meg a többi fiúk, akik elől menekül, utoléri még egyszer, vagy előbb vagy később, ha hamarabb nem, az úgynevezett „nagy életben”, érettségi után.

Másik iskolába? És mi lesz ott jobb, abban a másik iskolában? Lesz egy másik Igazgató úr, lehet, hogy még sokkal szigorúbb, mint ez ... másik Nick Carter ... másik Sánta Ember ... másik Öreg Szabó ... egy csomó másik többi fiú ... másik Siccki-banda ... másik Dani?

Biztos, hogy lesz egy másik Dani? És biztos, hogy az ottani fiúk jobbak lesznek ezeknél az itteni komiszaknál? Egészen biztos, hogy lesz ott egy Sánta Ember, aki ...?

Alig tudta befejezni gondolatban: aki nem hazudik. Nem lángolt már benne olyan erősen a felháborodás, mint ma délelőtt. Aztán legvégül elrémült arra a hirtelen jött ötletre, hogy a másik Öreg Szabó még él s azt is ők ölik majd meg ketten, az ismeretlen Danival, aki nem is olyan valószínű, hogy van egyáltalában a világon.

Vagy talán ő is inas akar lenni komolyan, mint Dani? Hát ez először is nem igaz. Sokat szenved a vérbeli diák az iskolában, de azért soha komolyan nem akarja otthagyni a padot, a leckét, az órát meg a vakációkat. Aztán meg ... nagyon

szereti Danit, de valahogy úgy, hogy Dani várja őt minden reggel a kapujok előtt, ne megfordítva.

Lopva ránézett Danira. Egy nagyon kicsit haragudott is rá most, hogy mennyi baj van vele. Haragudott rá azért is, bár ezt nem tudta, inkább csak érezte homályosan, hogy nem bír ezekben a nehéz órákban olyan hűséges barátja lenni, mint az amilyen mindig volt neki s adósnak érzi magát.

Megérkeztek az iskola elé.

— Eredj be csak László, majd megvárlak idekint — mondta Dani egyszerűen és kezét adott mellé. — Szokjuk meg, hogy ezután, ha látjuk is egymást, egyikőnk idekint marad, másikőnk odabent ül.

Laci nagyon bús lett egyszerre, mert nem tudta már olyan meggyőződéssel befele csalogatni Danit, mint az előbb.

Hirtelen elhatározással nem is ment be a terembe, hanem a folyosón az ajtó előtt várakozott. A benti lármáról hallotta, hogy a káplán úr valamiért nem érkezett meg idejében és el akart tőle kéreznedni. Visszamegy az apjához, ott most a legbiztosabb és legmelegebb. Semmi kedve sem volt bemenni a fiúk közé. Ezek közé a fiúk közé, akik ma reggel úgy cserbenhagyták. Úgy volt velők, mint a Meredekkel. Itt maradnak, nem szökhetik meg előlük, de minden percért kár, amit nem muszájból tölt az ember egy fedél alatt velők.

A tiszteletes úr félig futólépésben érkezett.

— Temetésen voltam — lihegte. — Miért nem mész be az osztályba?

— Tiszteletes úr, kérem szépen, idebent van édesapám kocsiával. Tessék szíves lenni elengedni.

— Ni hogy hemzseg az a sok zsidó egy rakáson — hunyorgott a káplán úr bizalmasan Lacira, mert a Laci mondókája közben szörnyű zsidvaj lár-

mája hömpölyödött feléjük a zeneteremből, ahol az izraelita hittant szokták tartani.

Lacinak ez is nagyon rosszul esett most. Igaz, hogy az izraelita hittan híres volt a hangosságáról és az is igaz, hogy ezen sokat elmulattak így egymás közt máskor a mértani rajzteremben békés, csendes kis megbotránkoztatások formájában Ők ketten, az osztály meg a tiszteletes úr, de most... most valahogy élesebben hallott a Laci belső halála és idegen mellékhangokat is észrevett. A rossz gramofon recseg így a zenei hangok mellé, ahogy ez a sokszor elhangzott megjegyzés bántóan a fülébe hasított.

— Tiszteletes úr, kérem, — emelte fel vakmerően a hangját — Szabó tanár úr órája előtt is szokott lenni idáig ekkora lárma, pedig ott együtt van mindenféle gyerek.

— Ejha, — nevetett a tiszteletes úr vígan — de nagyon véded őket. No elmehetsz, tiszteltetem édesapádat, el ne felejtsd megmondani neki.

Kezet nyújtott és be akart nyitni a mértaniba. Mégegyszer visszafordult hirtelen:

— Te Laci, miért nem voltál vasárnap templomban? Akkor is bent volt édesapád?

Lacinak lobbót vetett a képe. Érezte, hogy ez most nem jó téma másodiknak a zsidókérdés után. És egyszerre heves vágyakozás fogta el, hadd legyen még tegnapelőtt, hadd ne fogadta legyen meg a feltétlen őszinteséget és hadd füllenthesse el most az egyszer, hol volt vasárnap. Hadd legyen újra jó, csöndes, enyhős, nyugodt, mozdulatlan békesség.

— Nem akarod megmondani? — intett a tiszteletes úr barátságosan, mert nagyon szerette ezt az okos, tisztességtudó fiút — nem muszáj. Mondd azt, hogy a fejed fáj, vagy ne mondj semmit, azzal rendbe van.

— A Mihály-kápolnában voltam — vallotta be Laci töredelmesen.

— Mi a csudát? — ütötte fel a fejét tiszteletes úr és most egyszerre egész másképp csengett a hangja — hát mi vagy te, barátom? Pápista vagy, vagy református vagy? No hát ezt igazán nem tételeztem volna fel rólad, kedvesem.

— Igazgató úr orgonázott, — próbálta Laci magyaráztatni a jóvátehetlent. Úgy szeretem hallgatni...

— Hát aztán? — csattant fel a tiszteletes egész nekibőszülve. — Ez nem tréfa, fiam, főképedig nem színielőadás vagy hangverseny, hogy no most idemegyek, mán most meg majd inkább amoda. Miféle könnyelmű gondolkozás az ilyen?

Laci lesütötte a szemét és menni akart.

— Hogyisne, — ragadta galléron a tiszteletes úr — azt már nem. Ha te úgy, én is úgy. Lókhecbefelé, ráfér egy félórányi komoly elmélkedés az ilyen hitehagyott templomkerülőre. Édesapád azóta úgyis elunt várni, úgy eltöltöttük, akarom mondani eltöltetted velem az időt, úrficskám...

Szinte jólesett Lacinak leülni egy kicsit, hiszen mindig talpon volt a Schalkház óta s annyi minden érte egy félórán belül. Ez a Mihály-kápolna-história különben is égette a lelkét eddig is. Csakugyan Igazgató úr orgonajátéka csalta be, de az is igaz, hogy nagyon megrugdalták a lelkét odabent. Csak úgy süttött a gyűlölet a prédikáló karínges pap szájából, mikor az eretnekekről beszélt: róla, az apjáról, a gályarab-prédikátor anyai ősről... El is határozta, hogy nem megy többet oda, ha még olyan gyönyörűen játszik is az orgonán Igazgató úr. Öt perc óta azonban végképen összezavarodott. Hát ők se különbek?

— Totyesz — kiáltotta jókedvűen tiszteletes úr. aki azonmód elfelejtette már a kellemetlen-

séget — potyszem, klappec, elfelelni kicsinyág mai lecku.

Zemlicska, aki raritásszámba ment a reformátusok közt s ezen az alapon majdnem kiváltságos lényként szerepelt vallásórán, készségesen felpattant és fújni kezdte a könyvet. Túlzás volt persze, ahogy tiszteletes úr utánozta a magyar beszédjét, két esztendő alatt olyan jól megtanult magyarul, hogy avatatlan fül akár palócnak is gondolhatta. No nem is haragudott érte Zemlicska, természetből szelíd fiú volt, tiszteletes úrhoz meg épenséggel ragaszkodott s kiérezte a tréfák alól a szeretetet.

— Gyakujem peknye, tótzember — ültette le tiszteletes úr néhány perc múlva és beírt neki egy ingalmatlan nagy jelest. Olyan vastagot, hogy majd kilyukadt bele a noteszpapír.

Zemlicska elégülten mosolygott a jeles birtokában, tiszteletes úr örült, hogy egyetlenegyszer sem akadt meg Zemlicska, mialatt a három lapnyi leckét eldarálta, a gyerekek is örültek, mert most már aztán óra végéig magyarázni fog a tiszteletes úr. Mindenki örült, szóval, a számár Laci kivételével, aki majdnem kétségbeesett rajta, hogy ma valami bosszúálló, kegyetlen ördög ilyen élessé varázsolta a fülét, már meg az hasított bele, hogy mit szurkapiszkálja tiszteletes úr örökösen, ezt a Zemlicskát a tót-voltával.

— Igazán olyan vagyok, akar a Piszpirádé — keseredett el szegény feje. Minden szire-szóra szűkölni kezd a szívemben a fájás... Bolondokházába valók az ilyen alakok, nem diáknak.

A Sánta Ember dugta most be a fejét a félignyitott ajtón.

— No csakhogy megvagy, — kiáltotta oda Lacinak, azután a tiszteletes úr felé köszönt. — Meg tetszik engedni ugyebár, mosolygott kedvesen,

ha Karacs Lászlót kikérem egy pillanatra az óráról. Nagyon sürgős ügy . . .

— Kérem, kérem — udvariaskodott tiszteletes úr s rögtön elbocsátotta foglyát széles, készséges, ajtófelé úszó katedrai kézmozdulattal.

XV.

A kisiún nagyon meglátszott már a nagy lelki összetöröttség. A Sánta Ember szeretettel, gyöngéden nézte, ahogy ott állt előtte, iskolás szokás szerint kemény-mereven haptákolva.

— Csak még vagy öt percig kibírd Laci, — szólott hozzá szokatlanul szelíd hangon. — Mindenekelőtt ez a hölgy óhajtana veled beszélni — s egyik botjával a háta mögé mutatott.

— A tekintetes asszony küldte — somolygott a „hölgy“ előszerénykedve a sötét sarokból s egy levelet nyomott a Laci markába. Most ismerte meg Laci, hogy a Meredek Tanyi kiscselédje, szegény a szokatlan, félelemgerjesztő fehér boltívek alatt egész megheppenve.

Vajjon mit írhat neki ilyen fontoskodva a Meredek? — tűnődött módfelett elképedve s zavartan forgatta kezében a különös iratot, ahelyett, hogy felbontotta volna.

— Tedd zsebre egy kicsit azt a fecnit, fiam — sürgette a Sánta Ember türelmetlenül, nem érünk most rá levelet olvasni. Egy-kettő, gyorsan a tanári szobába.

Laci eddig észre sem vette, hogy Dani ott áll a Sánta Ember mellett. Nagy szorongása megszűnt hirtelen. Nagyon kedvére való háromságban érezte magát így. Valahogy az az ötlete támadt, hogy ők hárman az egész világ ellen fölvehetik a harcot és most már bizonyosan jó vége lesz a mai szomorú napnak is.

A zsidófiúk még mindig igen hangos szóval voltak. Kissé következetlenül — hiszen az imént arról beszélt, hogy sietni kell — benyitott hozzájuk a Sánta Ember.

— Másképen illenék várni a Messiást — mondta csendes hangon, mikor végre mindenki helyreült és elhallgatott.

Egypár gyerek tiszteletteljesen vigyorogni kezdett.

— Ne ne vess, Fischer, Elek Andor, te se ne vess, — folytatta szomorúan a Sánta Ember. Oda-fent az osztályban mindenki úgy viseli magát, ahogy a gusztusa diktálja, de itt a zeneteremben *mint zsidók* tisztességes, imádságos csöndben várjátok, aki eljövendő. A rabbi urat, meg a megígért Szabadítót.

A fiúk meghökkentek és a kipanacsolt csöndből áhítatos, ünnepélyes csönd lett.

— Pogromok vannak a világon, édes fiaim — sóhajtott a Sánta Ember — és lesznek is még nagyon sokáig. Zsidóember nem tehet mást, mint hogy szíveszakadtáig várakozik tovább. Hűséges kézzel tartja, védi, őrzi a törvényt és vár.

— És a keresztyén ember? — süvített valahonnan hátulról egy padközi hang, kotnyeleskedve, impertinensül.

A Sánta Ember nagy erővel támaszkodott mind a két botjára, úgy felelt:

— A keresztyén ember — suttogta — szégyelli és tehetetlennek érzi magát, hogy a szerep-tete nem elég átfűteni ezt a hideg világot.

Betette az ajtót megint. Odabent nem csattant fel újra a lárma, legalább rögtön nem. Laci ebben a percben meg tudta volna ölelni a Sánta Embert. És úgy kérdezte tőle, mint aki legdrágább kincsét ajánlja fel ajándékba valakinek, akinek nagyon nagy hálával adósa:

— Tanár úr, kérem, nagy bűn az, ha egyik felekezet tagja a másiknak a templomába megy?

— Nagy, — felelete a Sánta Ember hidegen.

— Miért? — kérdezte Laci leforrázva és kishitűen, mert egészen más feleletet várt.

— Azért, mert szentségtörés azt feltételezni a mindenütt jelenvaló Istenről, hogy a *másik* templomban inkább ott található — mondta a Sánta Ember olyan hangon, hogy kiérzett a mondat végéről a pont.

Laci elpirult és megnyugodott. Eszébe jutott, hogy önáluk a Kovács-utcában valami postatanácsos szokott harmóniumozni, nagy lelkesedéssel, ügyetlenül. Eddig azt hitte, az a szentségtörés. Jól van, nem megy többé a Mihály-kápolnába. Ennek a Sánta Embernek a közelében kommandóra gyógyulnak meg a lélek sebei.

Jó meleg volt a tanári szobában. A Sánta Ember a „Szülefogadó“-sarok diványára ültette a két fiút, maga az egyik karosszékre süppedt. Meghitt hangulat fogta körül őket egyszeriben. Laci elüldögélt volna így holnap reggelig, vagy akár míg meg nem kell egyszer halni, mindig.

— Miért nem voltál hittanórán, Dani? — törte meg a csendet a Sánta Ember. Azért talán, hogy magántanulóságot ajánlottam? Az csak akkortól fogva gilt, amelyik délelőtt végleges formában bejelentet.

— Nem bírtam, — susogta Dani. — Nem bírnék többet padba ülni, kimenni a katedra elé... — folytatta összerázkódva az irtózáttól.

— Mindjárt gondoltam, azért mondtam, hogy légy magántanuló. Szóval szólt fogadsz, ugyebár?

— Inas leszek, tanár úr kérem szépen.

— Miért? Nincs elég pénzetek? Majd eljárász hozzám, Isten nevében minden délután. Az nekem

hamarabb eszembe jutott, hogy szegények vagytok, mint a jó tanács.

— Én is taníthatom Danit, — szólt közbe Laci, aki boldog volt, hogy végre eszébe jutott a baráti segítségnek ez a módja. A nagy örömben elsikkadt számára, hogy ezt az ötletet is a Sánta Embertől plagizálta.

Dani azonban fejét rázta mind a két ajánlatra konokul.

— Inas leszek — hajlogatta konokul.

A Sánta Ember nem erőltette túlságosan sokáig.

— Hát akkor inas leszel, Dani. Legalább valószínűbb, hogy a helyedre találsz. Diákok közül, sajnos, nagyon kevesen ülnek igazán a nekik való helyen.

Lacin volt a sor megszólalni. Mintha elfújták volna a délutáni habozását, szilárd elhatározottsággal jelentette ki:

— Ha Dani inasnak áll, én is annak állok.

— Egyelőre tudomásul szolgál, — biggyesztette le az ajkát a Sánta Ember. Indokok?

— Nem érdemes iskolába járni, ha Dani nincs ott. Ő az én egyetlenegy édes egy komám.

— Azért még nem érdemes Danit agyontömni tudománnyal, ha egyébként egy íze sem kívánja — vetette ellen a Sánta Ember. Ezt csak önző ember kívánhatja, nem barát.

— Hát elszakadjak tőle örökre?

— Szakadj el tőle, míg ő az üzletben van, te meg az iskolában ülsz, máskor még mindig eleget láthatod.

— De hisz akkor sohasem lehetünk együtt többet. Mire Vitéz úr zár, a realistáknak régen nem szabad az utcán mutatkozni sem, — panaszkodott Laci, bosszankodva, hogy az osztályfőnöke ennyire nem ismerős a praktikus étellel.

— Hát otthon? — firtatta tovább a tapasztalatlan fiatalember.

— Ugyan tanár úr, — fakadt ki Laci végsőkéig elkeseredetten. — Abban az én kis lyukamban. És a Me... a néni sem engedné meg, legfeljebb néha-néha.

— Úgy? — tündődött maga elé a Sánta Ember — hát akkor nekem erre több szavam már nincsen is. Hangsúlyozom azonban, hogy *van* segítség, de tinektek kell kitalálnotok, lévén az igazi barátság igen találékony. Egyelőre tehát te is inasnak akarsz állni, jó. Ha félre nem értettelek, barátságból, pusztá barátságból, ugyebár? Mert nem húz a könyvkereskedői pályára, remélem, semmi egyéb különös vonzalom?

Dani nem állhatta meg, hogy közbe ne kotytyanjon:

— Hát azt meg már honnan tetszik tudni, hogy milyen inas akarok lenni?

— Istenem, — nevette el magát az új Sherlock Holmes — hát már elfelejtettétek, hogy *Vitéz* zár Laci szerint irgalmatlanul későn, mikorra minden réalistának odahaza a helye? Hát grájzleros talán a *Vitéz*, mi? Ne felejts el ellenben válaszolni a kérdésemre, Laci fiam.

— Igen, hát igaza van a tanár úrnak. Dani miatt állok inasnak. Semmi másért és senki másért, csak Dani miatt.

— Hogy megmutasd neki.

— Hogy megmutassam neki. Meg, hogy együtt maradhassunk, azért is.

— Azzal az együttmaradással már végeztünk az elébb, amennyiben emlékezetem nem csal. Naivitás is olyat gondolni, hogy a kereskedők egy életen keresztül respektálják az inasaik meg a segédek érzelmeit és egyszerre fogadják fel őket,

vagy egyszerre mondanak fel nekik. Maradjunk csak amellett, hogy Dani az egyetlen barátod és hogy meg akarod neki mutatni. Jó?

— Ahogy tanár úrnak tetszik akarni.

— Nézd, László, — komolyodott el a Sánta Ember — én nem akarok most neked hosszú tanításokat tartani. Majd rájössz a dolgokra magadtól, vagy rákényszerít az oldalnyilallás, ha másképp nem megy. Csak annyit segítek, amennyi a mostani kigabalyodásokhoz elég, mert azt nem bírjátok egyedül, látom már. Nohát édes fiam, László, vedd tudomásul, hogy az igazi barátság nem terheli és nem alázza meg azokat, akik iránt érezzük. Numero cváj, arról is csak magad tehetsz, ha Danin kívül nincsen több jóbarátod.

— Ő vitt haza, mikor leestem, — vágott közbe durcásan Laci.

— Ha nincs az embernek, aki hazavigye, — mondta a Sánta Ember könyörtelenül — bizonyosan akad, elég, akit hazavigyen. Azt elhiszem, hogy Dani jóbarátod neked, az ellenkezőjét most fogod csak bebizonyíthatni először a mostani nehéz órájában.

— Ha kimaradok.

— Ha segítesz neki.

Nagy csend támadt. Laci jobban meg volt zavarodva, mint valaha, de úgy érezte, ez a zavar szükséges ezúttal és éppen azért nem kínozza az ember lelkét. Ugyanolyan hálát érzett a Sánta Ember iránt, hogy nem magyaráz, mint az imént az apja iránt érzett, hogy nem faggatta.

Hátradőlt a divánon és gondolkozott. Ez is szakasztott olyan jól esett neki, akárcsak a kora délutáni szívbőljövő viharos, édes sírás.

Kopogtatás tört be a jó, meleg csöndjükbe hirtelen.

— Mindjárt jövök — intett a Sánta Ember Daninak diszkréten és eltűnt az igazgatói irodába vezető párnázott ajtón.

XVI.

— Nem maradok ki, Danikám — motyogta Laci csendesen, mikor már nagyon régóta gondolkozott és egyszercsak észrevette, hogy kettecskén üldögélnek egymás mellett a fekete kanapé kényelmes öblében.

— Hála Istennek — sóhajtott a Dani holdogan.

— Örülsz neki? — ütődött meg Laci a sugárzó baráti arc láttára.

— Örülök, Lacikám — lelkendezett az egyetlen édes egy koma. Kunér íz volnék, ha nem örülnék. Egész nap azon voltam kétségbeesve, hogy megárt neked ez a ma délelőtt. Nem volnál te inasnak való, Laci lelkem.

— Vagy ki tudja.

— Ne mondj ilyet, magad se hiszed. Épúgy nem volnál inasnak való, ahogy én nem vagyok való diáknak. Ha úgy utálsz a hazugságot, miért nem örülsz, hogy nem kell többet azt hazudnom, érdekes a geometria. Érdekes, akinek érdekes, én gyomromból utálok, ez az igazság.

Laci megragadta a drága fiú kezét.

— Ó, Danikám, Danikám... látod, erre nem is gondoltam.

— Meg arra, hogy hazugság volna neked odaállni a Vitéz pudlija *megé*, mikor az azért van, hogy *elibe* állj és parancsold, hogy melyik könyvért ugoriak — folytatta Dániel csökönyösen.

— Én csak arra gondoltam, Dani, hogy ha beállanék cserkésznek az örsödbe, akkor mindegy volna, hogy én iskolába járok, te meg inaskodol. Mennyivel különbek a te gondolataid...

— Hű, a tirimókussát, — rikkantotta el magát boldogan Dani — dehogy különbek, a jó Isten aranyozza meg az eszedet, dehogy! Hogy erre meg még én nem gondoltam eddig.

És ölelte, csókolta Dániel Lacit, mindegy volt hol, arcán, kezén, ruháján. Azon kapta magát, hogy ölében tartja egyetlenegy édes egy komáját és körül táncolja vele a szobát, akkurát, mint valami modern Kinizsy Pál.

XVII.

— Ne bolond, ne bolond! — hőkölt vissza a Sánta Ember, rájok nyitva megint az ajtót. Úgy látszik, itt nem nagyon búsulnak az eltávozásomon. Akkor hát bocsánatot sem kérek érte. Különben Igazgató úr kopogtatott át értem az imént.

Leült újra szembe a fiúkkal.

— Talán bizony elolvastátok a levelet? — kérdezte derülten.

— Milyen levelet? — kérdezte viszont Dani tőle, de Laci sem eszmélt hirtelenében a Meredek levelére.

— Nem olvastunk mi levelet, — mondta nyíltszívűen, csak elhatároztam, hogy diák maradok és cserkész leszek.

— Gratulálok — hajolt meg ültében udvariasan a Sánta Ember. — Gratulálok úgy is, minth reménybeli cserkésznek, úgy is, mint gondolatolvasónak. Mondanom sem kell, hogy szerintem is ez a legjobb megoldás s ez járt eszemben az imént, mikor hangsúlyoztam, hogy van megoldás, csak meg kell keresnetek. A nagy örömet azonban mégsem értem és rossz néven is veszem a levél elolvasása nélkül.

Megint azok az értetlen, tanácstalan gyerekszemek bámultak rá, amelyeket olyan jól ismert

és úgy sajnált, mióta legelső óráját megtartotta mint tanár.

— Szabad nektek örülni *ma*? — kérdezte és szigorúan, szúrósan, mereven nézett rájuk.

A két gyerekre rázuhant a fekete zászló mázsa súlya ismét. Orvul és szemrehányóan, kétszer olyan rombolón, mint annak előtte.

— Nem azért mondom, hogy elkámpicsorítalak megint, — védekezett a Sánta Ember — csak emlékeztetni akarlak rá mind a kettőtöket, hogy ezt a tövisből még ki kell vetnünk előbb a szívetekből s csak azután örvendezhettek.

Átmenet nélkül megint szilárd hittel remélte Laci, hogy a hármuk együtteséből csak jó származhatnak. Szinte nem is fontos, hogy micsoda, de jó.

— Szabó tanár úr jobban érzi magát és azt üzeni nektek, hogy nem haragszik — csilingelte vagy kongta valami messziről ünnepélyesen, kegyelmet hirdetőn. A Sánta Ember hangján harangozta, érdekes.

Lacinak hirtelen a levél akadt a kezébe, ahogy zavartan végighúzta a kezét a kabátján. Belenyult a zsebébe érte és felszakította mohón.

Nem a Meredek írása volt, idegen férfiírás. De a tartalma, jaj a tartalma angyalok üzenetét tolmácsolta.

— Meg ne ijedj, nem Szabó tanár úrért tűzte ki a fekete zászlót az iskolánk.

Alatta a Sánta Ember neve. A Sánta Emberé, aki most itt ül velük szemben és mesélni kezd:

— Mialatt bent voltam nálatok, hogy hazaresszelek bennetek, áttelefonáltak hozzánk a gimnáziumból, hogy az egyik hajlottkorú nyugalmazott kanonok-tanár úr Jászón visszaadta a lelkét Teremtőjének. Akármelyik iskolának van is halottja a városban, fekete zászlót tűz ki vala-

mennyi, ez a szokás. Ezt ti biztosan nem tudjátok még, legalább is Igazgató úr azt felelte a kérdésemre, hogy se az idén, se tavaly nem volt még eddig véletlenül tanártemetés. Ugy-e, ti is tölem halljátok most ezt legelőször?

— Igenis — sóhajtották a fiúk megkönnyeb-
bülten.

— Körülbelül biztos voltam benne még dél-
előtt. Siettem utánatok, sajnos, elnyelt a föld
mind a kettőtöket. Előbb a te kvártélyodra men-
tem Laci, az volt közelebb, de csak a könyveidhez
volt szerencsém, épen, mikor ezt a cédulát írtam
az asztalod mellett. Kicsi hijján fültövön vágtaal
velök.

Laci fel sem mert nézni erre a megjegyzésre.
Borzasztó, hogy minden bűne napvilágra kerül
egy idő óta. És borzasztó, hogy nem ő tehet róla,
ha minden tette új bajokat nem okoz.

— Nyugtalan maradtam, mert a kedves néni
említette, hogy nem mész ma haza ebédelni. Ro-
hantam Daniékhoz, ahelyett, hogy tüzetesebben
megérdeklődtem volna, talán tudja nénikéd, hol
ebédelték édesapáddal. Dani járt ugyan otthon,
de világgá ment, mire ezzel a két pókos csikóval
odarugtathattam hozzájuk. Ezt különben te is tud-
hatod, Laci, hiszen öt perccel előttem rohantál el,
ahogy a Dani édesanyjától értesültem. Meglépet-
tétek velem száz tíz hosszát, no de se baj, legalább
arról az egyről értesültem Daniéknál, hogy refor-
mátusok vagytok mind a ketten és kettőtől há-
romig vallásórátok lesz.

... Ha nincs az embernek, aki hazavigye, bi-
zonyosan akad, akit hazavigyen... Milyen mes-
szire elvisz két pókos csikó egy fáradt, beteg lábú
embert, ha a szeretet abrakolja.

Laci most értette meg, miért Dani az egyetlen
barátja, mert most érezte meg, hogy a szeretet nem

elfogad elsősorban, hanem ad. És nem úgy ad, mint gazdagember a koldusnak, hogy helyébe várja az instanciázókat, hanem nyitva van a szeme és keresi vele az ürességeket a világon, hogy beléjök önthesse a maga telijét.

— Köszönöm, tanár úr, — csillant fel Laci szemében ma már másodízben a gyémántok gyémántja. Szerette volna pontosabban meghatározni, hogy mit köszön, de nem fért ki a torkán egyelőre több szó.

Igaz, hogy milyen sok fából fűrő-faragó ültökzatos lény ez a Sánta Ember, talán még arra is rájön magától, hogy Laci nem is a száz tíz hosszát köszöni neki elsősorban, hanem azt a dél-előtti kérdést, nyomban a telefonhír vétele után, hogy vajjon ismerik-e a másodikosok az iskolaközi szokást a fekete zászlóval?

Mégpedig azért ezt köszöni szépen leginkább Laci úgy a maga, mint a Dani nevében, mert ez neki semmiképen nem jutott volna eszébe... mégha a többi töredelmet vállalta volna is gyöngédségből valaki iránt, akit mélyen és erősen a szívébe zárt. A többi csak gyöngédség, gond, figyelem, fáradság... ez az első, ez a szeretet.

— Köszönöm, tanár úr — mondta Dani is sokkal kevesebb lelki kacskaringóval, de épen olyan szívből, mint fikciós természetű kisbarátja.

A Sánta Ember nem mondta, hogy nincs mit, azt se mondta, szívesen. Azt mondta inkább, mellőzésével minden udvariassági formának:

— Azt izeni Szabó tanár úr, hogy önmagát senkinek ne történjék semmi bántódása. Ez legújabb hír. Igazgató úrtól hallottam az imént, hogy az irodájában voltam. Nemrégén jött vissza a kórházból... Amit tehát délelőtt tanácsoltam neked, Dani, a kimaradásról, bízást tárgytalannak is tekinthető.

Dani mély lélekzetet vett. Börtönből szabadult emberek szívják ilyen mohón, nagy kortyokban a levegőt a tüdejükbe a szabadulás első percében.

Nem is felelt azonnal. S töredezetten, szakaszokint tört fel belőle percek múlva egynehány szó.

— Köszönöm... Szabó tanár úr... jóságát. És a tanár úrét is, hogy nem muszáj kimaradnom... Örülök is neki... nagyon, mert legalább megláthatja Laci... mi az igazi igazság... akkor is, ha nem muszáj...

— Szóval maradsz? — kérdezte Laci izgatott mohósággal.

— Nem, inas leszek — mosolygott Dani erre a nagy mohóságra mélabúsan. — Mondtam már az imént, hogy hazugság volna továbbra is diáknak maradnom.

És mikor Laci arcán egy kis kedvetlenség suhant keresztül, hozzátette ezt is:

— Majd csak megszokod, hogy az inasok is éppolyan emberek, mint a diákúrfik. És majd csak megszokod azt is, hogy más diákok is szeretnek téged, nemcsak én.

Laci olyan arcot vágott, mintha antik szobor-torzót viselne a feje helyén. Nagyon ünnepélyes kijelentést szándékozott tenni:

— Az inasok csakugyan olyan emberek, mint a diákok, — szónokolta torokból erőltetett hangon, majdnem színészi pózban — de azt igenis tagadom, hogy rajtad kívül még egyszer valaki egyetlenegy édes egy komámmá lehessen.

— Vagy ki tudja — jósolta most meg már Dani, igaz, hogy ő se sokkal több őszinteséggel, mint az imént László.

XVIII.

— Netalántán fel is oszlathatnánk az ülést, — vélte a Sánta Ember — mert még ki talál söpörni bennünket Svámbá a többi szeméttel, attól félek.

Dani felált rögtön, engedelmesen. Lacinak ellenben nagy-hirtelen a torkába szaladt a szíve és úgy dobogott, hogy majd elájult a nagy fekete kanapé sarkában.

— Valami bajod van? — érdeklődött ijedten a Sánta Ember és máris kászmálódott felfelé, hogy vízért menjen a másik sarokba, ahol a mosdó csapja volt, meg a vizes üveg hat pohár között.

Dani persze megelőzte s így sohasem derült ki, hogy akarta a Sánta Ember a két botjával odavinni a pohár vizet Laciig. A kisfiú ivott egy kortyot udvariasságból, közben is erélyesen rázva a fejét minden olyan feltevésre, hogy ő csak egy cseppet is rosszabbul érezné magát, mint az imént.

Igaza volt, semmi testi fájdalmat nem érzett. Csak mióta megérezte, mi a szeretet, megérezte azt is, hogy nem szabad a Sánta Embert így ha-zaereszteni. Nem szabad, hogy azt hihesse, ha csak egy percig is még: minden rendben van.

Megint sejtelve se volt persze róla, mit érez, miközben ez nyugtalanítja. Csak élte ösztönösen lelkében a szeretet második nagy csatáját az önzéssel, amikor már nemcsak adni próbál a szeretet magából valamicskét, amit az önzés olyan nagyon sajnál és fölöttébb szűkösen szeretne mérni, hanem oda vágyik tékozolni egész magát, őszintén, mit se tagadva le, maradék nélkül, mindenestül.

— Tanár úr kérem, — szólalt meg végre elszántan a gyerek és tiszta, nyílt, tengerszemtekin-

tetét ráemelte az osztályfőnökére — miért nem tetszik mindig igazat mondani nekünk?

— Hogy értsem ezt? — kiáltotta a Sánta Ember és halálosan elsápadt arca úgy világított a nagy csillár tejjuvege alatt, mint a panoptikum viaszbabáié.

— Miért tetszik néha tréfálni, néha kiméletből elhallgatni az igazságot... néha meg büntetésből... vagy a hatás kedvéért?... — tagolta Laci szakadozottan, az egész életét rátéve most már a Sánta Ember titokzatos, egyetlen, nagy, fájó életsebére.

Dani, aki sokkal, de sokkal egyszerűbb lélek volt, semhogy az ilyen jeleneteket el bírta volna viselni, indulatosan rántotta magára a kabátját.

— Tessék szíves lenni lekenni neki két olyan pofont, hogy kiugorjon mind a két szeme, — könyörgött összetett kézzel — és aztán menjünk haza. Háládatlan bitang ez, nem érdemel egyebet. tanár úr kérem szépen.

A Sánta Ember azonban nem osztotta Dani haragját. Mintha megérezte volna, hogy neki meg kell adni Lacinak a harmadik leckét is a szeretetből, némán lenyomta Danit a helyére és ismét Laci felé fordult:

— Az imént pogromról beszéltem a zsidó-fiúknak — rebegte tompa, ércnélküli hangon. — Oroszlangyelországban találkoztam egyszer egy csúnya, havasesős, téleleji estefelé ilyen megugraszott csapattal. A menetjük végén öreg zsidó-asszony tolt gyerekkocsiban maga előtt egy bÉna, vén zsidóembert, félkézzel. A másik félkezében rongyos kis batyu volt, de az kifogott rajta a súlyával és a vége egyre jobban beleért hátul a hÍg sárlébe... Szégyeltem magamat és tehetetlen volt velök szemben a szeretetem. Hiszen parancs küldött abba az irányba, amerrőlfelől ők jöttek.

Egyetlen, amit megtehettem: lehajoltam az öreg-asszony jobbkezéhez és megcsókoltam. Ugy-e fiúk, elhiszitek ezt nekem?

— El — suttogta mind a két fiú, csaknem egyidőben, mélységesen meghatva, alig hallhatóan.

— Pedig nem igaz — hördült fel a Sánta Ember indulatosan.

— Négy napja meneteltünk már szakadatlanul, minden lépés külön brutális kint jelentett s azok szegények az országút másik oldalán mentették nyomorult életüket. Értitek? A leikem kezét csókolta annak az asszonynak, ez a nyomorult hús — és most végigvágott tenyerével a Sánta Ember a béna lábaszárán — ez nem bírt és nem akart elcipelni tíz lépésnyire, hogy valóságosan is megtehettem volna... hát mi a hazugság? — mondjátok meg!...

Megkínózva görbült előre a fekete bőrfotelben.

— És az sem igaz, hogy csak a feltört sarkú lábam nem vitt oda hozzájuk. Ha ott vánszorogtak volna el közvetlen mellettem, akkor se történt volna semmisem. Úgy szoktattak gyerekkoromban, hogy nem szabad csókolózni a bacillusok miatt és én még az anyámnak adott csókokat is csak markiroztam. Oh, de borzasztó, hogy akinek csókkal van a lelke teli, annak a szája is elfintorodik, az élet válaszfútján is, a bacillusok miatt.

— Aztán meg, látjátok, jöttek utánam mások, az a sok derék, kisalföldi parasztlegény, a bakusaim. Cipeltek a lelkükön egy csomó hazugságot, százszor nehezebbet a bornyujoknál, a száz-húsz élelt is beleszámítva. Lehengerelne és szétmancsolna — úgy éreztem akkor — mindenestül az a teher, amivel a hátam mögött dagasztják az oroszlengyelországi dágványt, ha megállok ak-

kor és a szemök láttára csakugyan lehajolok megcsókolni az öregasszony kezét.

Laci összetörve hallgatta a Sánta Ember szavait. Mintha a hétpecsés könyv hetedik pecsétje hullott volna le a jelenlétében, úgy morzsolta össze a szeretet feltárt harmadik nagy titka. Mert legnagyobb a szeretet mégis csak olyankor, mikor már újra megint elfogadni képes, épen azért, mert megelőzőleg mindenét odaadta. Ellenállhatatlan erő sugárzott a Sánta Emberből, aki nem haragudott, hogy igazat mondtak a diákjai a szemébe és nem tagadta, hogy gyarló és esendő.

Dani nem is tudott neki ellenállni tovább. Odament hozzá és megcsókolta a kezét:

— Köszönöm szépen, tanár úr, hogy megtetszett bennünket gyógyítani — mondta szelíden és hűséggel.

Aztán Laciban is megtört a dac.

— Köszönöm szépen, tanár úr — mondta és meghajtotta a fejét alázatosan.

Nem mondta tovább, mert nem állottak még olyan szavai készen garmadában, hogy tovább is mondhatta volna. De hogyha nagyobbacska fiú lett volna valamivel, akkor bizonyára megpróbálta volna eldadogni, hogy majd egyszer lesz egy fendrik úr, aki hasonló esetben valóságosan is kezét fog csókolni az öregasszonynak. És az lesz majd az igazi.

Igaz, hogy erre furcsa válasz is érkezhett volna valahonnan, messziről.

Hogy mire az a fendrik úr megszületik és az orosz-lengyelországi országút közepéig eljut, talán nem is tologatnak már akkor gyerekkocsiban béna öregembereket öregasszonyok s nem lesz ki nek kezecskélni. Vagy talán magát az országutát is egyéb célokra használják már akkor, mint

hogy fendrik urak és bakák vánszorogjanak rajta hetekhosszat.

— Vagy lesz, ahogy lesz, de az a fendrik úr bajosan Laci lesz. Legalább nem ez a Laci lesz, hanem egy másik, aki nem beszéltet ilyen sokáig egy szegény Sánta Embert. Ellenben megelégszik annyi meleggel, amennyi annak az életetítikéből mondatlan kiárad.

— Teszem azt, ez a Dani...

... Hogy lehet hát mégis, hogy a Sánta Ember nem Daninak volt hálás a kézcsókért, hanem Lacinak az el nem mondott szavaiért, amelyeket nagyon jól megértett tökéletlen formájukban is?

Valószínűleg az képzett meg előtte, hogy ez a kínlódó kis lélek egészen magát tárja ki és kínlálja oda a többi embereknek, azért jár annyi kinnal az odaadása.

Hogy hálás most már minden kicsiért, amit kap s tudja megköszönni a gondolatban adott kézcsókot is.

Noha tudja, hogy a valóságosan adott kézcsókot semmi sem pótolhatja s ez a rátartiság nem hajlandó alkudozni benne a hazugság semminémű formájával, inkább meghal.

Nem jó gyerek.

Nem is rossz gyerek.

Gyerek.

A Sánta Ember boldogan mosolygott rá. Csakhogy végre megtalálta.

— No, de most már komolyan oszlassuk fel a gyűlést — mondta nagyot fújva és maga is a kabátja után nézett.

XIX.

Akkor éjszaka a Schalkházban aludt Laci, az apja szobájában, a sezlonon. Az apja kívánta így és ő rálett — „nagy nehezen, egyszóra“,

ahogy mindjárt a színházban feleletképen mondta, mikor az öreg kifejtette, hogy így okoznak legkevesebb embernek alkalmatlanságot.

Hajnaltájban felsekert rá, hogy szörnyű prüszkölések közepette mosdott Karacs apa. Már ő ilyen volt, lábujjhegyen járkált a szobában, hogy fe! ne ébredjen a kisfiú, de nem krákogni, azt bizony nem tudott.

— Alugyál még — mondta röstelkedve, mikor észrevette, hogy nyitva a Laci szeme, alugyál, gyermekem, öt óra sincs, csak nekem kéne már fogatni apródonkint.

Laci behunyta a szemét megnyugtatóul, elaludni persze már nem bírt. Mikor aztán az apja búcsúcsókját a homlokán érezte, felült, hogy kezét csókolhasson.

— Ne kelj még fel egy darabig — gondolkodott körülötte az öreg — elég, ha hét óra után kezdel öltözni. Ki van fizetve minden, majd reggelit is küdenek fel a lóndinerrel. Apró kőcsigre, mire meg itthagytok öt forintot a nakkaszlin, itt ne felejtsetd.

Laci visszafeküdt engedelmesen, hallgatta az apja csizmájának egyre csenedesedő kopogását odakintről, míg a távolság meg a szőnyeg el nem fogták. Kinyújtózott az ágyban... Istenem... gondolta, mennyi jó ember van a világon és mennyien szeretik példának okáért csak őtet magát is. Az apjáék, Dani, a Sánta Ember, bé Varga István... Igazgató néni... még, Urambocsá, miből lesz a cserebogár... a Meredek is. Mindenki, akivel életében idáig találkozott. Bé Varga István... ki hitte volna?

Tegnap este tudniillik bé Varga Pistáék mellé kerültek a színházban véletlenül. Első felvonás után vette észre. Igaz, hogy volt egy kis bonyodalom eleinte, Varga Pista szabadságos fő-

hadnagy bátyja, meg Karacs apa kerültek belülről egymás mellé, nem ők ketten, de szünetben kacsintott neki Pista, hogy jöjjön ki egy kicsit az előcsarnokba.

— Cserélj apáddal — könyörgött kézösszetéve, majd szólók a bátyámnak én is. Okvetlenül beszélni szeretnék veled most rögtön, úgy-e megteszed?

— Mondd el itt, az a legkönnyebb, húzódozott Laci, aki sehogysem tudta elfelejteni a délelőtti történeteket és nem nagy kedvet érzett semmiféle beszélgetésre.

— Nem lehet — pirult el a kisfiú — majd csak ha a nézőtér elsötétült.

Mire bementek, a két nagy magától rájött, mit akarnak és a közbülső székeket hagyták szabadon a számukra. A „nézőtér“ is „elsötétült“ hamarosan.

— Laci — susogta bé Varga Pista könnyes hangon — bocsáss meg, hogy ma reggel olyan gyáva voltam... Én úgy szeretlek téged, mióta együtt járunk, mindig... de még megmondani se mertem eddig...

— Pszt... ne járjon a szátok — dörmögte Karacs apa, miután már a függöny is felhúzódtott — mer mingyá szitültetünk benneteket, kofák!...

Igy hát csak szemmel inthetett Laci a remegő gyerekeknek, hogy minden rendben van s mindössze a kezét szoríthatta meg hosszan, melegen.

Nem is fogta ma reggel sokáig az ágy Lacit, öltözködni kezdett, még hat óra se volt jószertint, serényen. Három elintézetlen ügye sürgette iskolábamenés előtt.

Lezarándokol a Rákóczi sírjához, ezt még tegnap elhatározta s nem enged belőle, akármi történjék.

Megköszöni a Meredeknek, hogy utánaküldte a Sánta Ember céduláját az iskolába és bocsánatot kér tőle. Nagyon nehezen fog menni, de meg kell lenni, ha törik, ha szakad.

Megvárja Varga Pistát a házok előtt, úgy, ahogy Dani szokta eddig övele és együtt mennek majd iskolába.

Rákóczi sírjára közvetlen elalvás előtt gondolt Karacs Laci tegnap este. Groteszk terv érlelődött meg benne, egészen az éjszakai sötétség munkája.

— Minden jóra jött — nyugtalankodott imádkozás közben — csak a Zemlicska ügy nem. Igaz, hogy Zemlicska nem is álmodja, hogy ő tulajdonképpen mártír, de hadd pusztuljon el minden hazugsággal egyetemben az életéből ez a hazugság is.

Elégtételt fog adni Zemlicskának.

Azt kénytelen volt apródonkint megtanulni Laci, hogy az ő útjai görbábban kanyarognak, mint például a Daniéi. Dani, ha történetesen Zemlicska miatt valaha is a fejét fájdítaná, úgy csinálná ezt, ahogy minden józaneszű tizenkét-esztendő kisfiú: karoncsípné Zemlicskát és vinné magával, gyere fogócskázni, legyünk ezenül jóbarátok, hán?

Nem. Ezt ő még ma sem tudná ilyen egyszerűen nyélbeütni, a történetek után sem. Azért gondolt a nagy fejedelemre.

Azt tanulták önagyságáról, hogy őszintén szerette a tótokat és azok is őtet. No hát Laci ma reggel, jókor, mikor még nem okoz feltűnést, lesettenkedik a kriptályba és halkan eldudolja azt az egyetlen tót nótát, amit tud, tavaly tanulta egy kiránduláson három hatodikostól:

*Ta Suranska sigota,
Z Nitru sa zavira,*

*Tam Bercsényi generál,
Svoj tábor prezira.*

Aztán mindjárt holnap elkezd tanulni tótul. Hat hét múlva, vagy két hónap múlva tótul fogja megkérdezni Zemlicskától, hogy mit álmodott. Nagyot nevetnek majd, mikor a többi fiú nem érti, mit povedálnak, valahányszor ők úgy akarják és attól kezdve elválaszthatatlan jóbarátok lesznek Zemlicskával bizonyosan.

Ez mind nagyon szép tervnek látszott az este, de ma, a reggeli józan világításban sehogy sem akart valósággá válni.

Először is a lóndíner tiltakozott ellene.

— Hókhók, kapta el a Laci kabátja szárnyát, — hova szalad? Magának reggelit rendelt a papája, várjon, hozom azonnal.

Bizony csak le kellett ülnie és ott sütni a makkot vagy egy félórahosszat, míg a kávé meg a kifli nagynehezen előkerült.

A kriptály ajtaját meg zárva találta. Erre ugyan hamarabb is gondolhatott volna. Nem szokás azt kinyitni ilyen jókor reggel.

Úgy volt azonban az elégtételadással, mint a párbajkódexek — az nem tűr halasztást, akármit is mondjon a zárt ajtó. Nagynehezen megkeverte a sekrestyést és megpróbálta értetni vele, mi a szándéka.

— Hogyisne — nevetett az gúnyosan — ugrok, szaladok a kulcsért, egyéb dolgom sincs, méltóságos uram, mint hajnalban a kriptát mutogatni magának.

Elkeseredetten ment vissza Laci a zárt ajtóhoz, megállt előtte és elkezdte dudolni a kuruc nótát. Még a közepénél sem tartott, ott termett a sekrestyés, most már aztán alaposan fel is paprikázva az egyre hangosodó nótázás miatt.

— Nem megmondtam már, hogy semmi járója itt. Elmenjen innen míg jó dolga van... ni csak!

Lacit nagyon felizgatta ez az értetlenség és hogy a szándékát nem hajthatta végre, de nem mert lármát csapni az idegen templomban.

Otthon a Meredek durcásan fogadta.

— Már meg ezután csak reggel jár haza a lumpolásból — mondta féltréfásan, de nem jól állott az arcához ez a keserédes hang. — Beugorhatott volna, hallja, tegnap, megmondani, hogy vacsorára se várjam, meg éjszakára se.

— Néni kérem, mondta Laci becsületes bűnbánattal, tessék szíves lenni megbocsátani érte, bizony megtehettem volna, elismerem, hogy hibás vagyok. És nagyon szépen köszönöm, hogy a cédulával el tetszett szalajtatni Lidiát az iskolába... És ne tessék rám többet úgy haragudni, néni kérem...

— Lehajolt, hogy kezét csókoljon neki. Sohase szokta eddig.

A Meredek csak nézte, mint valami valószínűtlen vizicsudát. Aztán elkapta az orra elől félig nevetve, félig bosszankodva a kezét. csókolatlan:

— Ugyan menjen, ne komédiázzunk itt. Holnap megint előlről kezd, úgyis tudom...

De azért látszott az arca ráncai közt, hogy egy kicsit meg van indulva mégis.

Laci rosszkedvűen szedte össze a könyveit. Semmi se sikerült úgy, ahogy eltervezte. Jaj, csak Varga Pista is el ne induljon valahogy önküld... .

Nem, még idejében érkezett. Láta az egvik ablakban egy rövidke pillanatra az árnyékát. Állva és sétálva itta a kávéját, mint iskolábanmenés előtt a legtöbb álomszuszék kurtanadrágos fiú, felbukkant, meg eltűnt komikus sziluettje

azon a faldarabon, amit az ablakon keresztül ki-látszott az ebédlőjökből.

...ha nincs aki hazavigyen, bizonyosan akad, akit hazavigyél... jutott eszébe hirtelen és elszorult a szíve. Ebben a pillanatban szinte hal-lotta, hogy dörögnek az ágyuk körülötte min-denütt széles a világon. Háború van, ölik az em-berek az embertestvért szerte, rakásra és a lelke rendezkedett is befele már is a nagy világégés folytatására. Mert ott fészkel a kelletlenség a sekrestyés lelkében, meg a Meredek Tantiában és kuvikolta veszettül, hogy nem intéződött el tegnap tulajdonképen semmi sem.

És ott fészkel a kelletlenség az ő lelkében is, hogy mutasson fügét a sekrestyésnek, csak épen hogy nem merte megcsinálni. Ösztökélte, hogy vágja be az ajtót Tantiára és mondja azt neki, te, szipirtyó. Csak nem akarta épen ma, mikor hibásnak és lekötözöttnek érezte magát.

És százszor jaj, ott fészkel a kelletlenség a lelkében, hogy nincs igaza a Sánta Embernek, vagy kezet csókol valaki az országúti vándornak, vagy nem, de igazság nincs több, hanem csak egy.

Kuvik, kuvik, kuvik.

XX.

És hogyha akkor bé Varga Pista helyett a cselédjük szaladt volna ki papucsban a kertajtó elé megmondani neki, hogy Pistának hirtelen megfájdult a torka, láza van, nem mehet ma is-kolába, akkor igazán is hiába történt volna min-den, ami eddig történt.

Mert hiszen, ami igaz, igaz, csakugyan nem intéződött el voltaképen semmisem.

Karacs apa, igazgató úr, Nick Carter, a fiúk, Svámbá, igazgató néni ugyanazok maradtak, akik

tegnap, tegnapelőtt voltak. Öreg Szabó tanár úr sem változott, legfeljebb ezentúl húzni fogja a féllábát haláláig.

A Meredekkel minden valószerűség szerint össze fognak veszni, ha ma nem, holnap újra. A sekrestyés se nyitja ki kivételesen sem a kriptályt az ő úri kedvéért ezután sem.

Dani kimarad és könyvkereskedő inas lesz, mintha Öreg Szabó tanár úr csakugyan meghalt volna és nem a Sánta Ember simítja el a dolgot, hanem Igazgató úr húzza rá a paragrafust előírás szerint.

Mindenekfelett pedig hazugságban maradt a Sánta Ember. Magyarázgatja, szépítgeti, de tagadni nem tagadja maga sem.

Nem intéződött el semmisem és hiába hallgatnak el a világ négy sarkán a bömbölő ágvuk, hiába ülnek össze zöld asztalok mellé minden hájjal megkent ravasz és bölcs diplomaták, mire Laci megnő, új erőre kap a rombolás dühe s tovább dül az örök háború.

Elindul Laci a többi Lacival és elégtételt vesznek bolonddátartott ifjúságukért. Valami szép, hivalkodó nevet adnak majd neki és áthárítják egymásra a felelősséget érte. De akár-hogy is kendőzik, a Lacik csatája lesz az az apákkal, a Meredekkel, igazgató urakkal, igazgató nénikkel, Siccki bandákkal, sekrestyésekkel, Danikkal és mindenekfölött a Sánta Emberekkel. Világháború lesz, örök harc.

— Miért nem értetted meg a bánatomat?

— Miért locsoltad le a harmadik hasábfát, hogy hideg legyen?

— Miért akartál mindenáron rendet és fegyelmet?

— Miért szalajtottad hozzám az öreg Svámbát, ha nem nyugalmat hozott, hanem újabb keserű szenvedést?

— Miért hagytatok cserben, azonnal, mihelyt nagy bajba kerültem?

— Miért nem eresztettél be oda, ahova olyan nagy vágyam támadt egyszerre bejutni?

— Miért nehezítetted meg a veled való barátkozást?

— Ha Siegfried vagy, miért esett falevél a hátadra, ha Achilles vagy, miért járja nyíl a sarkadat? Ha te akarsz lenni a mi Sánta Emberünk, miért nem bírsz el a valóságokkal, miért kell neked is az életet meghamisítani körülöttünk és magad körül? Akármilyen szép formát tudsz adni néki, miért hazudsz?

És így tovább, végtelen variációkban. Megkapná a magáét Vadász nagyságos asszony a csészéért, tiszteletes úr meg főtisztelendő úr a zsidófiúkkal egyben, még Svámbá is talán szegény feje.

Patakokban csordogálna a vér a földön. Mert a Svámbának szánt ütésnek az volna az ürügye, hogy értetlenek az ilyen szolgalelkek, mint Svámbá, nem lehet velük komoly ügyekben sikeresen fogózni. Sulyánszky Pali csészéje mögött a hittérítőkkal majdnem egyidőben gyarmati katonák és zsákmányra éhes kalandorok slisszolnának be a csokoládébőrű testvérek közé... Háború volna, háború, újra megtelnének a börtönök és a hősitemetők.

Kuvik, kuvik, kuvik.

XXI.

Igenám, de nem a cseléd jött ki, hanem bé Varga Pista sajátmaga.

Kiperdült az ajtókon, szelesen, áradozva.

— Drága, drága, drága jó Laci... kiabálta magánkívül.

Elhallgatott a kuvik. Elhallgatott örökre.

Olyan nagy boldogság volt úgy menni kettesben, egymás mellett. Épen olyan csordulásig telt igaz öröm, mint Danival együtt lenni és mégis egészen más. Talán mert hogy most ő ment a járdán kívül.

Bár úgy érezte, hogy azért még mindig Dani poroszkál legeslegkívül. Milyen furcsa — ketten mennek és hárman vannak mégis. Mert Dani, az egyetlenegy édes egy koma, Vitézzel alkudozik azóta s nem is jön többéstöbbet iskolába, mégis ittmarad, itt lépetet közöttük örök harmadikként. Csudás kenyér ez a barátság: mennél többfele osztja az ember, annál több jut belőle egynek s annál nagyobb darab neki magának.

Oldalról méricskélgni kezdte Varga Pistát. Gyöngé, gérbic, de hátha mégis bevennék a cserkészcsapatba őt is — remélhetőleg fülne hozzá a foga... Mert test szerint is hármásban Danival, az volna csak aztán az igazi!

Tegnap óta harmadszor érezte magát ilyen könnyűnek Karacs Laci. Milyen jó volt, mikor az apja nem faggatta. És milyen jó volt, hogy a Sánta Ember nem mondott meg neki mindent előre.

De, édes jó Istenem, milyen mindennél jobb most a jó barátot elkísérni az iskolába. Nem csinálni semmit, még karonfogni sem vagy beszélgetni vele. Csak menni, menni mellette hűségesen.

— Add ide a pakkod — mondta neki feleúton. — Majd én hadd vigyem egy darabig, jó?

Bé Varga Pista nyeszlett kisgyerek volt, hamar elfáradt. Hálásan fogadta a baráti ajánlkozást.

Jó pár kilót nyomott a pakk, mert az ilyen Varga Pista-féle kisszamarak minden nap magukkal cipelik mindenüket. Még a rajztömböt is, meg a fejcs léniát, akár van rajzóra aznap, akár nincs.

De Laci jószívvel hordozta ezt a terhet. És olyan könnyűnek érezte most magát, mint tegnap estefelé a diványon fejtörés közben vagy korán délután, mikor végigrajcsurozott a Fő-utcán kisírt szemmel.

Vagy méginkább azon az emlékezetes legelső napon, fészek után mászva.

Megérezte, hogy nem intéződött el ugyan semmi, de nem is fontos. Maradt a világ lényegében olyan, amilyen volt, de ő már nem a tegnapi Laci többé. És ez a fő.

Megérezte, hogy minden jóságának és rosszságának száraz és friss fedőlevele alatt kész a kipattanásra a jövő bimbaja.

Megérezte, hogy *küldetése* van s hogy máris abbafárad.

— *Vége.* —

HOGY LETT A SÁNTA EMBER OLYAN, AMILYEN.

A zupa.

Olyan haragosan találta letenni az Atya a findzsáját az asztalra, hogy kicsi hijján levált az alja. Repedés mutatta félig-köröskörül, hogy milyen kicsi hijján.

Hogy is ne! Ezek a diákok se tudnak mást, mint az embert mérgesíteni. A legkevesebb, amivel könnyíthetni a mérgünkön, hogy lecsapunk az asztalra, hadd zörögjön, csörömpöljön rajta minden, amit Erzsike néni a reggelihez odarakott.

Hát nem lehet mondani, csörömpöl is aztán az ilyen tányérféle és egyéb asztalnemű. Akasztó-favirága-diáknépség, ki felijed a tányérjából, ki meg — aki megelőzőleg éppen nem az evésbe felejtkezett — azt se tudja, merre sunyítson. Mert az ilyen csörömpölés régi tapasztalat szerint mindig a legrosszabbat jelenti. Imé, akárcsak villámcsapás után nyomban az égzengés következik, ehen reccsen egy nagyot a piros bőrhuzatos karosszék, kisvártatva megjelenik az ebédlőajtóban teljes terebélyességében az Atya, egyet szuszog, egyet köhent, aztán vésztjósító kedélyességgel nyomban in medias res bocsátkozik:

Mán begint deb akar a szája begyógyulni valamelyiknek. Pedig begbondtam mán elígszer, hogy csak akkor szóljatok, ha a Csokonai-szobor begkérdézi, hogy bi a vilemínyed ídesöcsém.

Megilletődött csend követte ezeket a szavakat. Ha nem lett volna viharral vemhes a levegő, azt mondhatnám, nagy megkönnyebbülés vett erőt a társaságon. Lám ni, hát ez a baj, konstatáltuk a csörömpöléstől mostanig tartó bizonytalanság idegfeszítéséből némileg felocsúdva. Hiszen akkor csak László Jóska szorul.

László Jóska elkényeztetett úri fiú volt közöttünk, aki még hazulról kávéra van kaptatva. Nem nagyon ízlik neki az internátusi koszt amügyse. Tegnap múlt egy hete meg még hozzá keménymagos levest reggeliztet velünk az Atya s László Jóska azóta olyan keserves arccal járka a világban, mint akinek végképen nem jutott dinnyeföld. Tart is olyan lázító beszédek reggelizés közben, hogy már az alsósokon is bizonyos forradalmi hangulat tapasztalható.

Ma reggel aztán kenyértörésre kerül a dolog végképen — úgylátszik. László Jóska vigyázatlanságból-e vagy egyenesen készakarva, nem tudom, de olyan hangosan méltatlankodott, hogy az Atya a nyitott ajtón keresztül a másik szobában is meghallotta:

— A hízóknak adjon melegvizet, ne nekünk!

Talán hallatlanná tette volna az Atya ezt a tiszteletlen kifakadást is, ha a kisebbek helyeslő morgása közbelépésre nem bőszíti. Így azonban, bár méltóságán alulnak tartotta meghallani egy diák akármilyen tartalmú szavát, ami nem lecke-felmondás, vagy jelentés, a lázadás csirájában való elfojtása végett mégis csak odadöcögött az ebédli ajtajához. Elmondta a főttebb előadottakat és

akkor várt egy kicsit. Csend követte a szavát, mondom, mélységes csend.

Szörnyűséges volt a tekintet, ahogy most megjárta rajtunk a megsértett Világrend. Beléreszketett a legártatlanabb is közöttünk. Belésápadtam jómagam is, pedig nekem még ízlett is a keménymagos leves, annyira nem tartoztam László Jóskaék táborába.

A várt kitörés helyett ellenben egy egészen szelíd, mondhatnám kispolgári józanságú kérdőmondat következett:

— Belyikötök bondta a zupára, hogy meleg-víz, édes gyermekeim?

Nem lett volna értelme a köntörfalazásnak. László Jóska olyan gyorsan állott fel, hogy felborult a szék a háta megett.

— Én mondtam, igazgató úr kérem szépen.

Az Atya jóindulatú, csodálkozó arcot vágott a láttára.

— Te mondtad? Hát mir mondtad? Kérdezte a Csokonai-szobor? Mii?

Talán megtört volna László Jóska, ha a Csokonai-szobortól meg nem vadul. Mert kerékbe törhetnek egy hatodikost, máglyán megégethetik, lófarkán végighurcolhatják az erdőtől a vasútig meg vissza, ha jólesik, de azt nem hitethetik el véle soha, hogy az ő véleményére legfeljebb a Csokonai-szobor kíváncsi. László Jóska is megszegte a fejét most már dacosan, még jobban kipirult, most már nemcsak a szégyenkezéstől és azt felelte nagy csöndesen:

— Nem kérdezte igazgató úr kérem szépen.

Az Atya még ártatlanabb arcot vágva nézett erre egy nagyon nagyot. Úgy, mint aki már le is mondott róla, hogy megértse ezt az egész érthetetlen balgaságot.

— Deb kérdezte? Hát akkor bír mondtad, ides egy öcsém, hogy melegvíz?

László Jóska dacosan vállat rántott:

— Azért mondtam, igazgató úr kérem szépen, mert az.

Rövid, kínos szünet következett most. Engedelmes, jó fiú voltam, emlékszem rá, behúnytam hirtelen a szememet, hogy ne lássam, ami következni fog. Csak azt sajnáltam, hogy a fületem nem dughatom be feltűnés és nyakonütés veszedelme nélkül.

Ezúttal is csalódtam persze. Az Atya szelíden fejet csóvált erre a hallatlan merészségű kijelentésre:

— Énnye Jóska, énnye. Mán hogy melegvíz, aszondod, nem pedig zupa. Hát ha mán ennyibe vagyunk, hát holnap reggel reggelizzünk együtt, te fráter.

*

Elképzelhetetlen izgalom ülte meg az ebédlőt másnap reggel, mikor egyszer csak kétfelé vágódott az irodaajtó és az Atya hangja besüvöltött a szokott félhangos zsongabongásba:

— László Jóska! Vár a reggelid.

Megvallom, első pillantásra megirigyeltem László Jóskát. Ezüstre volt neki terítve, olyan kristálypohárral, amelyik csak félig látszott ki az aljából, gyönyörűség volt arra még ránézni is. László Jóska csak a szélire mert leülni a székek s reszketett a kezében a pohár, mikor a szájához emelte. Tétovázni azonban nem lehetett, mert az Atya kínálása úgy dörgött, mintha vezényszó lett volna:

— Parancsolj, Jóska. De rögtön ám, mégpedig fenéig.

— Szép, tiszta meleg víz volt a nagy pohárban. Két kanál is épen elegendő lett volna belőle,

hogy felforduljon tőle akármilyen edzett jógyomor. De hát mit volt mit tenni? László Jóska egy hajtásra megitta az egészet.

Az Atya nagyon nagy jóakarattal figyelte az aktust és mikor már visszatette Jóska a parádés kristálypoharat az ezüst-aljába, szép csöndesen megkérdezte tőle:

— No, mit ittál, édes jó gyermekem?

Jóska biborvörös lett és lesütötte a szemét, úgy susogta:

— Melegvizet.

Az Atya pillantása ezúttal igazán atyai volt. Felengedett tőle a Jóska szíve is, a miénk is. Szinte felesleges volt köztünk a szó, ami az eset tanulságát volt hivatva végérvényesen leszögezni:

— No látjátok, fráterek. Hát akkor ne mondjátok máskor a zupára, hogy melegvíz! Oszolj!

Csatát vesz a cukros.

Ha a cukros ember odaáll az iskola kapuja elé, a szemközti házban a vénkisasszony előre, vagy hátra viszi az órát. Mert mutat, amit mutat, de igazándiban egy óra lesz öt perc múlva. Mire kipakol a cukros, már csengetnek is és ez az a kis láрма, melynek szele nagy ordítózás viharját aratja és ez az ordítózás, melyet a cukros minden Wagner-muzsikánál jobban szeret és többre becsül.

Szeretettel simogatja meg a szeme a cukorglazuros gesztenyepirét. A középkori lovag nézett így végig csillogó fegyverzetén, mikor már a közeledő ellenség lármája dőngette a dobhártyáját... Hát itt a pillanat — gondolta kéjes izgalommal, melyben az izgalom volt a több. És itt vagytok ti is, ó vért, ó dárda, gondolta tovább még mindig kéjes izgalommal, de már kék volt a nagyobbik fele.

A következő pillanatban megjelentek az ellenséges diáksereg előcsapatai. Harminc szempár vizslatott körül a mindig érdekes világban és harminc szempár szinte egyidőben találta e mindig érdekes világban a gesztenyepiréket a legérdekebbeknek. Vagy a fizika nem mond igazat hőtani részében, vagy én bizonyosan elolvadtam volna, ha cukor vagyok ebben a pillanatban.

A cukros is ember, gyöngé, gyarló, nem szerző talentum, tömegekre szuggesztív hatása nincs, az ikszlábú alkotmány (asztalnak nevezzem?) rozoga és gyöngé, a tömeg egyre szaporodik, már a második emeletről is lejutottak az osztályok; ötven fillérből visszajárna húsz és folytassam-e még a bonyodalmakat? Ha ismerné Goethet, e percben meghajolna e germán óriás szelleme előtt. Valóban könnyű vízhordásra bírni a seprűt, de mi lesz aztán, ha nem akarja abbahagyni? Ráfizetek, — rémüldözött ilyenkor szegény feje és ilyenkor meg szokta bánni, hogy kösziklának hitte az emberi szenvedélyt, amelyre palotát építhet. Sziklának szikla, de le is szokott zuhanni és házastúl, mindenestül agyonlapít.

Többszázfőnyi ordító és dulakodó csapatban ott ordított és dulakodott Katona József próbaidős segédőrsvezető is és cserkészbüszkeséggel mondhatom, nem az utolsók közt. Hiába. Akinek meg se kottyán a Csillebércre mászni, annak a mellbősege és aki hatszázadszor üvöltötte el nemrég a „Fiúk fel a fejfel“-t és minden nevezetesebb mozzanatát életének háromszoros huj-huj-hajrával szokott üdvözölni, annak hangszalagjai föltétlen előnyt biztosítanak számára mindenütt, ahol üvöltözni kell. Ami pedig a dulakodást illeti, nincs az a tyúkszem, mely ellent tudna állni az egyhelyben, de szabályszerűen kidolgozott cserkészmenetnek, a könyökével viszont megint csak az dolgoz-

hatott eredményesen, aki a másodosztályú próba keretein belül anatómiát tanult és tudja, hova kell döfni, hogy jobban fájjon. Végül a cserkész takarékos, mindig van tehát neki tíz-húsz megtakarított fillérje cukorra.

Katona Jóska, mondom, átdolgozta magát a földszinti és elsőemeleti osztályok eleven sővényén és ott állott az első sorokban. Szemmel már beérte a cukros gesztenyéket.

Síkos, ragadós gluzúr van a gesztenyéken: rajtuk ragadt hát a Pista szeme. És vitte a hírt befelé, az idegek telegráfvezetékain a két fényes galambposta, be egészen odáig, ahol Pista esze volt a király és a Pista szíve a királyasszony.

— Jelentem aláassan, valami édes.

— Már meg valami édes, — vont a össze a szemöldökét erre a hírre a hatalmas király, óh ti akasztófára valók. Az imént meg valami fényes volt. Tegnap ilyenkor a másik pernahajder andalítót hallott. Egyéb hírt sem tudtok hozni a külvilágról. Jaj, de jó puha! Milyen meleg! Ma reggel is azért írták be Jóskát az osztálykönyvbe, mert a dunnája puha, az ágya meg meleg.

— Ugyan ne zsörtölődj örökké édes férjem, csendült most meg a királyasszony hangjának finom színezüstje, hát talán meghaljon a kedvéért az a kis öröm is, ami még megmaradt ezen a világon? Örülünk neki, hogy olyan édes, kedves kis vitézeim, „égő szempárja.“ Katona Jóskának, vigyék szét egész birodalmunkba a kellemes örömhírt.

Nosza megiramodott száz és száz irányba az idegek telegráfvezetékain a gyorsposta az örömhírral. Megtudta Jóska ínye és csak úgy folyt a nyála a nagy vágyakozástól. Megtudta a lába és megindult, hogy egész közel jusson a cukorhoz. Megtudta a keze és ugyan kaparászott a zsebében, hol

az egypengős. Megtudta minden porcikája és Jóska úgy érezte meghal most mindjárt, ha szájába nem teszi a gesztenyés cukrot.

És ha akkor közvetlen a Jóska közelében megfújták volna a harci trombitát, nem hallotta volna meg szegény Jóska. Ha a háta mögött gyöngé hangon megszólalt volna az édesanyja, akit pedig olyan nagyon szeretett, és azt sikoltotta volna felé: Jóska, gyere és nyujtsd a karodat, lásd, úgy elestem, Jóska tovább nézte volna megbűvölten a babonás cukrot, földbegyökerezett lábakkal és az egypengőse után kaparászva.

Ilyenkor szokta a királyasszony elaltatni okos és éber urát. Ott ült a Jóska esze félrekókkadt fejjel a trónján, lebillent a koronája és a Pista szíve az úr. Érzései és szenvedélyei. Vagy talán még az sem. Hanem az az édes, fényes, andalító és illatos. puha és meleg, aminek a hírért épen meghozták a kis koboldok. Például ez a gesztenyés cukor.

És ha Katona Jóska csak Katona Jóska lett volna ebben a pillanatban és nem lett volna próba-idős segédőrsvezető *cserkész* is, sőt elsősorban épen az, akkor ez a történet szomorúan mindjárt véget is érne. Akkor Katona Jóska elővenné az egypengőseit, elvenne az asztalról egy gesztenyés cukrot, szájába tenné. És senki sem hinné nekem, ha azt mondanám: valami összedült, valaki meghalt, gyertek, sirassuk és temessük el.

Hát nem így történt.

Lássátok cserkésztestvéreim, ha ezt a civilek is elolvasnák, azt mondanák rá, hogy amit most ideírok, lélektani lehetetlenség. De azért mégis csak így történt.

Katona Jóska zsebredugta az egypengőst és szomorúan, de kongó cserkészmenetben hazafelé indult. Csak piros arca s szeme szögletében könny-

csepp mutatta, hogy valami nagy és keserves történet vele odabent.

Megint a kis koboldok ártották bele a dologba magukat.

Mert hát azok is cserkészkoboldok voltak. Élesebbek, finomabbak, mint civiltársaik. Jaj, hát tudjátok, ők örökösen megfigyeltek: formát, szint, hangot és azok árnyalatát. És sok mindent megláttak, meghallottak, amit mi közönséges emberek még csak nem is sejtünk.

— Oh, én elátkozott, kincse az ördögöknek. Véren, könnyen, verítéken és nyálon rablott jószág. Hogy fénylik a napon ez a glazúr rajtam és hogy itt ragadnak miattam ezek az égő diákszemek. A tied is, Jóska.

És Jóska azt hitte, kérdezett a gesztenyétől valamit. Hiszen felel is rá.

— Hát persze, hogy persze. Én az a cukor vagyok, ami a szegény emberek keserű kávéjából hiányzik. Azért vagyok verejtékszagú. Azt panaszolják rajtam az anyai könnyek. És amit a kis hugod olyan hiába kíván meg a kirakat üvegén keresztül. Annak a nyála csurgott le rám. És amit külföldről kell idehozni, hogy elég legyen. Innen rajtam a vérszenny foltja.

Mikor erre Jóska elkapta szemét a cukorról, hát látja ám, hogy a cukros ember is zokog. Pedig másoknak úgy látszott, vigyorog és a cukrait kínálja.

— Óh én szegény elátkozott királyfi, kiáltotta Katona Jóska felé. Itt állok, ép, erős ember — két kezem mennyi hasznót hajthatna másutt és ide-láncolta a diákgyerekek butasága. Mért hallgattok a csábításaimra és mért nézitek ezt az átkos kincset. Ha szó nélkül haladnátok el mellette hazafelé, megtörne a hüvölet és holnap már nem állanék ide...

A kis koboldok ennek a hírére is elvittek a király elé. És hiába altatgatta, símogatta a királyasszony elbűvölten heverő urát, az mintha most ocsúdott volna fel hosszú ájulásból, felegyenesedett és harsogó hangon, villámló szemekkel adta ki a parancsait:

— Most már elég volt! Vigyétek hírül a Jóska szájának, meg ne kószolja azt az ételt, ha vér, könny és verejték öntözték. Izenjétek meg a kéznek: utána ne nyúljon. Mondjátok meg a lábnak, forduljon vissza és vigye el a gazdáját mentül messzebbre ez átkozott vidékről.

Ezt látták úgy a körülállók, hogy Jóska nem vett gesztenyét, hanem zsebetette az egypengőst és hazafelé indult. És ezért volt Jóska cserkész, mert haza tudott menni.

Katona Jóska cserkész volt és haza tudott menni.

A cukros ember először utána bámult, azután a cukraira. Most is úgy nézte őket, mint középkori lovag a fegyverzetét. De rémület vert tanyát a tekintetében, akárcsak a középkori lovagében, mikor behorpasztotta vértjét a legelső puska-golyó.

Ádám, mint gimnazista.

Az ember tragédiájának 16-ik, apokrifus, eddig ismeretlen, a londoni vásárt megelőző jelenete. *A hetedik es Santa Ember önképzőköri pályadíjnyertes műve.*

A színen elején Ádám és Lucifer, mint diákok egy gimnáziumi épület második emeletéről néznek le a sürgő-forgó gyermekcsoportha.

LUCIFER:

Igaztalan vagy, látod, Nézz körül:

A sok gyerek játszik, sikong, örül.

Az érettebbek is csoportba állva,

Derült arccal, vidáman élvezik
Szabadságuk, ha csak tíz percre is.
Merő verőfény, éden itt az élet
S a munka az, mely édenne teszi.

ÁDÁM:

Te és az optimizmus! Kínozol?
Hisz szenvedek, hisz vergődöm, hiszen
Pokol már éltem, jobban nem lehet.
Mi kell? Elégedj meg hát ennyivel.

LUCIFER:

Ej Ádám, Ádám szégyelhedd magad!
Reményt akartam élted bús egére
Szivárványként övezni annyi sok
Árnyék, lidércfény, szenvedés után
Elhozlak im e helyre, mely a földön
Még enyhe, tiszta, boldog, sugaras:
Az ifjúság mocsoktalan honába
S te szenvedsz itt is és panaszkodol?

ÁDÁM:

Légy átkozott! Oh, mert reményt nem adtál,
Sőt, ami élt keblemben is: kitépted.
Hisz eltikkadva sívár harcaimban
És elcsüggedve annyi csúf bukáson,
Csak az vigasztalt: embertársaink
A létért küzdve válnak ördögökké,
Tavaszkoruk szent, boldog és derült
És azt látom már innen messziről,
Hogy vásár járja s harci torna itt is.

LUCIFER:

Tudod mit, Ádám? közéjük vegyülünk,
Ott majd belátod tévedésedet,

Vagy én belátom, hogyha én csalódtam.
Innét magasból a kép elmosódott.

— Lemennek az udvarra. —

LUCIFER:

Török-magyar. Csatáznak a fiúk,
Karmolják egymást és ütik: se baj,
Tanáraik ha látják, ők se bánják:
Megedzi őket s lelkesíti is.

ÁDÁM:

Török-magyar? játék? de mondd, mióta
Lobog játékközben gyermekszemekben
Gyűlölködés? Ez nem játék: egyéb is,
Halld, mit rikoltoz?

EGY KIS FIÚ (társához):

Jobb vagyunk latinból
S null-hétre vertünk, ronda bé szakasz!

LUCIFER:

Elismerem: baj, ámde hathatós
Segítség a szent versenyérzetet
Főlkeltenünk.

ÁDÁM:

Tudom, tudom, de fáj,
Mert ez bizony már bűnös küzdelem.

LUCIFER:

Fiam, hisz itt a harc még öntudatlan.

EGY KIS DIÁK:

Latin-magyar jó, más minden jeles,
Fialka János van csak ellenem,
Kettese egy van csak, de torna prima,
Vajjon ki kapja a harminc forintot?

A TÁRSA:

Te biztosan, te mindig jól felelsz,
Fialka nem léphet nyomodba sem
— szünet; egy nagyot nyel. —
De súgjál ám majd, hogyha tán kihívnak.

EGY NAGYOBB DIÁK:

Ez itt az első puska, mit kezembe
Vettem hat év multán. Mondd, mit tegyek?
Tanulok lopni, csalni, mint a többi,
Számítok eztán én is, mert muszáj,
És mint idáig, majd csak megleszünk,
De egy kicsit már megvetem magam.

A TÁRSA:

Neked könnyű, de én beteg vagyok,
Mert bentlakos vagyok. Csatár a „főnök“,
Midőn a harmadik klasszist tapostam,
Tudatlanságom szánva „megtanított“:
Elvitt lumpolni s elvitt máshová is
Tizenegyedfél esztendő koromban.

EGY HARMADIK:

Tudjátok, hogy nincs Isten? én tudom.
Tabán úr mondta, aki most matúrál.

AZ ELSŐ:

Ezt nem hiszem, de majd utána nézek.

A MÁSODIK:

Én elhiszem, nekem mondták sokan,
Különben is világos, hogyha érett
Ésszel bíráljuk a dolog mivoltát.

ADÁM:

Menjünk, menjünk, tovább nem hallgatom.

LUCIFER:

Gyerünk ki, ott nincsenek annyian.

ÁDÁM:

Most teljesen hatalmadban vagyok,
Úgy látom, nincs is ellened segítség,
Egy lenge tündér eddig, bárhová
Vezettél, elkísért, és bátorítva
Ha buktam küzdelmem közt, felsegített,
Itt, úgy látom, már ő is cserbehagy.

— Ezalatt a kapuba érkeztek, ahol több osztálytársuk álldogál. A másik oldalon egy kis növédkleány siet a felsőbb leányiskolába. —

ÁDÁM (majdnem önkívületben):

Álomkép, vagy valóság? Éva! Éva!

(Lucifert megragadva.)

Te, nézd e kis lányt: nem tündérkirálynő?
Hogy megcsapott a láng... hogy perzsel, éget!
Jaj, el ne röppenj!... jer, gyerünk utána.
De mozdulj már, vagy kőből vagy talán?

LUCIFER (félre):

Baj van. (fenn) Belátom én is: életünk,
Igen, barátom, jól mondtad, nagyon jól,
Ifjúkorunknak átkos tömlőce.

ÁDÁM (türelmetlenül):

Ejh, hagyd, bolondság, érzem, hogy nem
úgy van.

Badarságot beszéltem, jobb az élet
Annál, mint most milyen, már nem lehet,
Hiszen nem a tudás, ládd, itt a fő
Egy lépcső ez csak, hogy magasbra hágjunk
És torna, mely jövőendő harcra edz.

Hogy csalni kell? csalok, mert van kiért,
Török magasra, úgy, ahogy lehet.

LUCIFER:

Van-é? talán a lány, ki messze szállott?

ÁDÁM:

Elérem még, ha elszállok nyomába.

— Utána megy, megszólítja. —

Kisasszony!

— A kis lány megretten és még jobban siet, szinte fut. Egy utcasarkon eltűnik. Ádám visszajön, a többiek nevetik. —

ÁDÁM (Luciferhez):

Mint az álom, elsuhant.

Már szól a csengő, el nem érhetem.

Nem Éva volt? de hogy lelem fel akkor?

EGY FIÚ (Ádám vállára ütve):

Ne búsulj hé, 'sz libuska volt a' még,

Bár meg kell adni: formás kis libuska,

Beh nagyszerű kis lány lesz még idővel,

Két-három év csak, s nem fut el, ha hívod.

ÁDÁM (szinte reszketve Luciferhez):

Oh, hát a fényes, tiszta napsugárt is

Lehetséges sárral pocsékra kenni?

Oh, hát e céda népség azt se tartja

Szentnek, mit még illetni sem szabad,

Szentségtörő, gyalázatos kezekkel?

Hanem lábbal tapodja és röhög

Felette? Hát nem eszményét imádja

A lánykában, kihez szonettet ír,

Hanem sóvár szemekkel bántja meg?

EGY FIÚ (Luciferhez):

Na hát öreg kimulattad magad?
 Én már nem voltam ágyba egy hete.
 De szó, mi szó: a „Sánta ördögéknél“
 Kitünően lehet mulatni, mi?

EGY MÁSIK:

Azt meghiszem. Te, oly csunyán berugtam,
 Hogy az botrány.

A FIÚ:

Hász' úgy diákos az!

EGY KIS DIÁK (arrafelé sétál társával):

Milyen gazság. Ha nem szólsz senkinek,
 Elárulom: ma éjjel a szobában
 Vagy hat matúrás, köztük „főnök úr“ is
 Puskát csinált az érettségire.
 Annyit nevettünk reggel: mind kövér volt.

— Az osztály Ádámmal és Luciferrel együtt be-
 megy az osztályterembe. —

ÁDÁM:

Elkészültél?

LUCIFER:

Lumpoltam felkelésig.
 Te tudsz?

ÁDÁM:

Tanultam majd hat órahosszat,
 De rengeteg sok lecke volt feladva,
 Táncoltak már előttem a betűk,
 Fejem zúgott, nem bírtam fenn tovább
 És most mint egy emésztetlen tömeg
 Kóvályog bennem a könyvnélküli,

A sok latin szó, évszám, képlet, a
Tömérdék írónev, könyvcím s szülőhely,
Érzem, maholnap összeroskadok.

EGY TÁRSA:

Elég bolond vagy, mért magolsz örökké?

ÁDÁM:

De hogyha nem tanulok, elveszítem
Jótéteményemet és a bentlakást.

A TÁRSA:

No nem szükséges gyötrened magad,
Hisz úgyszólván már mindenből feleltél,
Történetből nem, azt meg majd kisúgják,
Latinból ott a puska, nos s a német?
Ha nem figyel rád, jól kilesheted,
Antigonét meg „bé lehet tanítani.“
Praesens a pont második betűben
És múlt idő: a harmadik, ha tintás.

ÁDÁM:

Hisz ez csalás!

A DIÁK:

Az öcskös meglehet,
De hát a cél az eszközt szentesíti.

— A tanár bejön és veszi az osztálykönyvet.
Lapozza, felnéz. —

TANÁR:

Futó, hol voltál tegnap délelőtt?

FUTÓ:

Bejött apám, tanár úr, véle voltam.

TANÁR:

Oh, ez nem ok! No és te Karmazsin?

KARMAZSIN:

Csak egy cipőm van s azt tegnap fejeleték.

TANÁR:

Ha nincs miben: ne járj gimnáziumba.
No és Balázs miért nem volt jelen?

LUCIFER (igazolványt visz):
Beteg voltam.

TANÁR:

Jó, rendbe van, mehatsz.

LUCIFER (bent Ádámhoz):

Pedig „saját kezem keresztvonása.“

TANÁR:

Dehát dologra. Senki sem hiányzik!
Akkor jöjjön Balázs, Fehér felelni.
(Ádám, Lucifer, kimennek s felelnek.)

Balázs úr egy kissé bizonytalan,
Nehézfejű, de szép, hogy úgy akar.
A szorgalmat tudom becsülni benne.
Hanem Fehér bizony gyarló nagyon
A szószedet hiányos, a tudása
Az — még hiányosabb. Így nem lehet
Jelesre és stipendiumra várni.
De persze lumpolt, látom a szemén
S úgy szédeleg, mint légy az őszi dérben,
Rendes diák olyan friss, mint Balázs.

LUCIFER (a padban):

Ja, hát az ész, meg még egy dézsa friss víz!
Ládd, mit sem ér a nagy becsületesség.

TANÁR:

(Irní akar, nem fog a tolla, tintás lesz a keze.
Kitörve.)

A tintatartó telve léggel ismét
 S a tollam újra tintás szárhegyig,
 Ki tette? Álljon fel, ha mersze is van!
 (Csönd.)

Lám: néma csend. Hát majd beszélek én.
 Szeptemberben, mint helyettes tanár
 Nagy rettegés közt indultam közétek,
 Oh mert a tervek úgy zsongtak fejemben,
 Mint kaptár méh, ha útrakész a raj.
 Az ifjúságnak én nemcsak tanára,
 Barátja is szerettem volna lenni.
 Remegtem, hogy majd gúnyosan fogadnak,
 Nem úgy történt: az első óra szép volt,
 Magasztos volt s én úgy, mint eltökéltem,
 Az ifjúság barátja lettem egyre.
 De én előttem szent név a barátság,
 Barát akartam lenni s cimborát
 Kerestek bennem s úgy bántak velem.
 Elég az ugratásból, jó fiúk,
 Velem többé már senki sem komázik
 S ha gyűlöllek szeménél, a te bűnöd,
 Magadra vess! . . . Oh, álmoképeim.

ÁDÁM (nyögve):

Vezess, vezess más útra, Lucifer,
 Mert ezt a kint már nem bírom tovább . . .
 Hitélet, erkölcs és tudás gyalázva
 E helyen, hol hazugság a király.
 Megalkuvást nem ösmerő karakter
 Vagy meghajol, vagy törni kényszerül
 S keservesen csalódik az, ki hisz,
 Ki a rútát széppé akarja tenni.

LUCIFER:

Jőjj hát az élet sürgő áramába
 Talán majd jobb lesz nyiltan küzdened:

Arcátlanul, szemérmetlen, de nyíltan
S életrehalálra.

ÁDÁM:

Vigy, hová akarsz.
De hogy jutunk ki, míg az, óra tart?

LUCIFER:

Kegyes csalással.

ÁDÁM:

Oh, még ezt is így?

LUCIFER:

Há! bíz diák vagy s így gyarló fölöttébb,
Emberré lenni van mód birtokodban?
Nincs. Csalj tehát! Elő a keszkenődet!

— Ádám az orrához szorítja kendőjét. Kimennek.
Lucifer magyarázólag mutat Ádámra. —
Az orra vérzik: Kísérem tanár úr!*)

* Ez a szomorú költemény 1908-ban készült. Azért olyan sötét a vége, mert akkor még Ádám — föltétlen martaléka Lucifernek — nem kerülhetett derült és tiszta cserkészfiúk hatása alá.

A SÁNTA ÉMBER ROVOTT MULTJABÓL.

Vicc-akadémia.

I.

Tágas s különösképen igen magas helyiség a torna- és vívóterem. A szellőztető ablakon bekukucskáló fej igen parányinak látszik innét alulról nézve. Megfordítva is ugyanaz lévén a helyzet, megjárná, akinek onnét letekintve kellene megmondania, mi történik idelent kedden este öttől nyolcig s a felelettől függne az élete.

Mert ugyan mit láthatna, istenteremtette, s abból, amit látna, mit következtetne a valóra, kérdem. Száznolcvan főgert látna egy gomolyagban: egy csomót a bordázott falon, ismét egynéhányat súlydobással szórakozva, gyűrűhintázókat, mászórúdon versenyző hat-nyolc fiút, földön hempergő egyedeket, akikről nem lehet megállapítani, hogy kerültek a fűrészpörba, maguk jószántából-e, vagy hátulról, orvul belehengergelve. Ezt látná a szellőztető ablakból mindenki, aki alátekintene s a logika örök törvényei szerint legfeljebb azt következtethetné, hogy a tornacsarnokban kedden este öttől nyolcig tornaóra van, még pedig minden valószerűség szerint szabad-torna.

És nem lenne igaza.

Nem lenne igaza az imígy következtetőnek, mert ha szabad torna van, miért kiabál a terem közepén kidagadt nyakerekkel órahosszat egy Ferenc József-kabátba öltözött civilbagázs? Miért karikázik szilajon, erős öleléssel szorítva magához egy vívómaszkos, kétségbeesetten tiltakozó cőgert? Miért veri közben a lehetetlenségig lehanggolt zongorát dühös buzgalommal egy másik cőger? És végül miért áll mindehhez vigyorogva sorfalat két oldalról vagy nyolcvanegynéhány?

Azért, szerelmes brátim, mert nem *Turnen* van, még csak nem is *Fechten*, órarend szerint. *Tanzen* van. Öttől hatig az elsőéveseknek, hattól hétig a másodéveseknek, héttől nyolcig — könnyű az eddig elmondottakból kitalálni — a harmadéveseknek. A középén ágáló öreg civilruhás úr a repülő-táncmester, aki hétfőnként elindul Krakkóból, szombaton már Wiener-Neustadtban ropja a legújabb tánckreációkat s közben minden intézetben megrendezi a tradicionális francia négyest. Mi a második állomása vagyunk minden kedden. A sorfal, amely vigyorogva nézi a vívómaszkos áldozatot, tulajdonképen „schön Anglās“, a vívómaszkost két perccel ezelőtt fedezte fel a bosszús öreg a sorfal háta mögött s most megtorlásul bosztonoztatja.

Az új főhadnagy egykedvűen cigarettázik a zongorához támaszkodva. Nem tetszik neki az állapot, de tehetetlen vele szemben. Azért van ugyan iderendelve, hogy az öreg civil parancsaihoz katonai fedezetet nyújtson, de érzi, hogy a szubordinációnak immár a látszatát is csak addig bírja megőrizni, míg nem avatkozik közbe. Hiszen a kiérdemült „illemtanár“ már az ő kadétkorában elvesztette minden tekintélyét, ezen segíteni semmiképen sem lehet. Legjobb megőrizni

azt a tévhitet, hogy a felsőbb hatalom is a cögerek pártján van s szemet húny és fület dug a táncórákon történtek felett.

Eddig az új főhadnagy is úgy gondolkozott, mint a többi főhadnagyk ilyenkor. Éppen második cigarettára akart gyujtani, mikor szegény vén mester abbahagyja a „séta jobbra“ taglalását, elfordul és kínosan, zihálva köhögni kezd, zsebkendőt vesz elő kapkodva s mintha — lehet, hogy csak káprázat, de mégis — vércsepp látszana a zsebkendőn. Az új főhadnagy lesüti a szemét, töpreng egy kicsit, aztán sípot kerít elő s erősen beléfúj. Azonnal vége a lármának, mintha késsel metsették volna ketté.

— Vergatterung.

Izgatott lőtás-futás, közben tizenöt-húsz cögert a mászórúdról, gyűrűhintáról, bordás falról, honnan külön falkába terel és a terem közepére gyűjt az érthetetlen viselkedésű főhadnagy.

— Ruht.

Mindenki kényelmes állásba helyezkedik, de persze láрма nélkül. Az új főhadnagy rejtelmes ember, az „einzelarrest“, különösen büntetésfeladattal súlyosbítva, nem jó mulatság, mindenképen ajánlatosnak látszik az elővigyázat.

Különösen a különállítottak érzik magukat kényelmetlenül. Mert mit lehet felelni példának okáért az ilyen kérdésre:

—Mi keresnivalójuk volt maguknak a táncórán a tornaszereken?

Cögling Auerbach is ott tüsténkedik a tettenkapottak seregében. „Dreifache Auszeichnung“-os, sőt „Klassenerste“ is. Azaz, magyarra téve e szavak: két stráfja és gombja van a gallérján, ami csak kitüntető előmenetelűeknek dukál s ő állítja glédába az osztályát, valahányszor annak, mint külön egységnek glédába kell állania. Cögling

Auerbach roppantul kínosnak találja a helyzetet, hiszen ki feleljen az indiszkrét kérdésre, ha nem ő. Gyorsan, hadarva megpróbálja az eset óvatos körülírását:

— Herr Oberleutnant, ich melde gehorsamst... igazán nem rosszindulatból történt...

Auerbach ezt azért mondja, mert ki akarja kényszeríteni a főhadnagyból a szokásos „donnerwetterteufelnocheinmalt“. Egy-egy kitörés sokszor a teljes feszültséget eloszlatja, a maradék „két napi szigorított reggeli torna“ úgyszólván szóra sem érdemes. Az új főhadnagy azonban nem azért gyanús idejövetele óta mindig, semhogy erre a jelentésre a rendes módon reagálna. Érdeklődő arcot vág és finoman mosolyogva ezt kérdezi:

— Hát miből történt?

Miből történt? Könnyű ilyesmit kérdezni annak, aki már főhadnagy, de mit feleljen rá az ember, mikor még csak cöger. Itt volna, teszem azt, a „fiatalos meggondolatlanság“. Nagyon jó kifogás, de nem az „osztály eszé“-nek való. Elsáppadt hát Auerbach és szinte nyögve mondta ki az egyedül lehetséges választ, amely még innen van a nyílt függelemsértésen:

— Viccből, Herr Oberleutnant, akarom mondani, tréfából.

— Tréfából? Viccből? No az egészen más. Az lényegesen enyhíti az egész eset súlyát.

Auerbach megkönnyebbülten felsóhajtott. És megkönnyebbülten sóhajtott fel mindenki, a középén is, a zárt osztagban is. Pedig a főhadnagy még csak most kezdte a helyzetet komolyan mérlegelni. Csöndesen, mintha csak hangosan gondolkoznék, potyogtatta a mondatait egymás után. Logikusak voltak a mondatok, de a tartalmuk egyenesen félelemgerjesztő:

— Konstatálom, hogy nagyon rossz vicc volt. Pedig egy leendő tisztnek ehhez is értenie kellene. Társaságban a szellemesség egyenesen kötelező Nemde?

A buzgóbbak még bólintottak is, ahogy egy kis szünetet tartva felpillantott. Ez felvillanyozta őt egészen, szinte nekividultan folytatta a morfondírozást:

— Nem, hát ez valóban nem maradhat így. Maguknak különbséget kell tudni tenniük jó viccek és rossz viccek között.

Gondokba merült arca egyszerre csak felragyogott.

— Megvan! Jövő vasárnap nem kapnak ki-menőt, hanem lezárt, névre szóló borítékban ki-ki egy-egy példány régi vicclapot. Fliegendél, Meggendorfert vegyesen. Kettőtől hatig bőven lesz idejük gondosan átolvasni, ügyebár? És megjelölik majd a vicceket. A kifejezetten jókat vörös ceruzával, a csapnivalókat, mondjuk, késsel. Most pedig, uraim, folytathatnánk talán a kvadrillt.

És folytatták. A monarchia történetében talán egyedülálló eset volt ez akkor. Szegény táncmeister legalább is bajosan emlékezhettek még egy másik olyan órára, amelyen a francia négyes valamennyi figuráját bemutathatta volna egy csendes, kuláns, mindenre kész cöger társaság előtt.

Az volt a legbosszantóbb a históriában, hogy ha leírva láttam volna valahol, nem állíthatom egész bizonyossággal, hogy kék jelzést használok az értékelése közben.

II.

Keddtől vasárnap elég messze van, így tehát némileg menthető azoknak a cőgereknek az optimizmusa, akik kimenőre mégis átöltöztek s bementek cugszfűrer Wegscheiderhez a századirodába a kimenő-lapjaikért. Véges az emberi elme, hátha a főhadnagyé is véges, gondolták, csak hát persze rosszul gondolták.

Cugszfűrer Wegscheider szánakozó vállvonítással fogadta őket.

A főhadnagy úr Bécsbe utazott ugyan, de elutazása előtt tizennyolc másodéves növendék kimenő-lapját kiválogatta és magához vette. Az önké is valószínűleg azok között lehetett, mert itt nincs a többivel.

Jaj, ez fölöttébb nagy baj volt pedig. A kimenő-lap, egész esztendőre szóló rubrikával ellátott, vászonra húzott hivatalos nyomtatvány okvetlenül szükséges volt, hogy a városba eresszék a kapuőrök a cőgert.

Lehorgasztott fővel, tanácstalanul állottak ott a századirodában. Még Wegscheider is megszánta őket, pedig Weigscheiderral hadilábon állott a társaság. Roppant kíméletes, majdnem gyöngéd modorban folytatta tovább kegyetlen mondanivalóját:

— Ellenben volna itt tizennyolc névre szóló lezárt boríték. Valami Fliegendék, azt mondta a főhadnagy úr...

A cőgerek elkeseredett arcot vágtak. Tudjuk, tudjuk.

Wegscheider el is mosolyodott egy kissé s úgy folytatta:

— No hát akkor öltözzenek át s menjenek be a második bé-be. Szóljanak a többieknek is. Mihelyt a kimenősök békén hagynak, beviszem és kiosztom.

III.

Aki sohasem próbálta, elképzelni se tudja, mekkora bánat és keserőség tizennyolc darab cögernek háziruhában végignézni, míg ötszázegynéhány waffenrokkos, fehérkeztyűs „kimenős“ eldefelirozik a második bé folyósóra nyíló ablakai előtt. Meg sem próbálom tehát az elképzeltetést s folytatom ott, ahol már megint lehet. Két-három perc telhetett el az utolsó ajtócsapódástól számítva. Már a leglustább kimenős cöger is megmutathatta az aláírt lapját a kapuőrségnek, már az is a város felé tarthat azóta. Rettenetes lassan telik az idő. Teremtő szent atyám, mikor lesz még esti nyolc óra!

Lassan, óvatosan nyit be cugszfűrer Wegscheider s úgy osztja ki a borítékokat a szanaszét ülő fiúk között, szinte nesztelenül, mindenkinek külön-külön megérintve a vállát, figyelmeztetésül, hogy ott van már a padon, előtte, felbonthatja.

Derék, figyelmes ember cugszfűrer Wegscheider, megértni a más bánatát, nem akar kegyelet sértő lenni. Azonkívül polgári iskolai tanár Wegscheider, póttartalékos s a főhadnagy úrtól még kedden este értesült az esetről. Azt is tudja, mi van a borítékban. Bennmarad, le is ül egy pad szélére, várja a „drámai kifejlet“-et, úgy látszik.

Az pedig jóideig várat még magára. Senki sem nyúl a borítékhoz, senki sem kíváncsi a Fliegende-viccekre. Ráérünk, hiszen sohasem lesz talán többé esteli nyolc óra.

De hát cugszfűrer Wegscheidernek is van ideje bőven. Inspekciós szolgálat következett rá, egész vasárnap az iskolaépületben kell maradnia. Minden jel arra mutat, hogy kibőjtöli a retinenseket.

Végre a legkíváncsiabb, vagy a legtürelemlenebb, vagy a legelszántabb megúnja, hogy meg-

állott az idő. Lustán felbontja a borítékot s kelletlenül kiveszi a neki szánt porciót. Nagyot ásít.

Aztán hirtelen, átmenet nélkül nagyot ordít. Felugrik a helyéről, kirohan. Belülről hallani, ahogy lázasan trappol felfelé a lépcsőn, három fokot is véve ugrásnak. Három másodpercenyi időközben a többi tizenhét szüindian kiáltozással követi a jó példáját.

Öt perc múlva üres az iskola.

IV.

A borítékból az előre útált Fliegendék helyett az aláírt kimenő-lapok kerültek elő egy gépirásos cédula kíséretében. A cédulán mindössze ennyi szöveg: „Lássák, ez példának okáért egészen sikertűlt vicc.”

Lovagiasság és szerzetesség.

Az újságokban sokat olvasni kibékíthetetlen ellentétekről, de nem veszi az ember egészen komolyan az ilyesmit. Nagyot harap a kiflijéből, miután a szóbanforgó cikket elolvasta, iszik rá egy korty kávé és megnyugszik abban a gondolatban, hogy ez csak aféle szölam. Ellentétek hiszen vannak, odahaza is néha, a hivatalban nemkülönben, de egyáltalában nem kibékíthetetlenek. Még a nemzetek közötti ellentéteket is kibékíti vagy az idő, vagy az oldalnyilallás (mely utóbbinak a diplomáciában cifrább nevet adtak ugyan, ez azonban bennünket valahogy bolonddá ne tegyen).

Igy gondolkozik az ember újságolvasás közben. mert gondol ide, gondol oda, ahelyett, hogy a kadétiskola fürdőhelyiségeire gondolna. Pedig abban a szempillantásban megvilágosodnék az elméje s nemzetközi vonatkozásban is alábbadna a kártékonyan túlzott optimizmust.

A fürdőhelyiségekben nevezetesen igazán vannak kibékíthetetlen ellentétek. Ha sehol a világon másutt nincsenek is, itt vannak. Nyilvánvaló jeleképpen annak, hogy másutt is akadnak bizony, legfeljebb álszenteskedőbben kendőzván magukat, nehezebben leleplezhetőek. No de gyerünk vissza a kadétiskola fürdőhelyiségeibe és ismerjük meg a kibékíthetetlen ellentéteket a maguk kiáltó őszinteségében.

Nem véletlenül használom ezt a jelzőt. Ezek az ellentétek valóban kiáltoztak. Még pedig milyen visszhangzóan kiáltoztak, Uram Isten! A ti-hanyi echo fénykorában sem adta tovább egy hexaméternél; az egész csuda nem igen tarthatott tíz-tizenöt másodpercig. A fürdőhelyiségek kiáltó-zása ellenben hétfőn este kezdődött és egész héten keresztül folytatódott a következő szombat estéig. Akkor is csupán azért hallgatott el, hogy újult erővel megkezdődhessék ismételten.

Hétfőn este fürdött tudniillik a második bé. És hétfőn este állott rendelkezésére a tisztii kabin az ezredesné öméltóságának is. A tussfürdőket a kádfürdőktől pedig mindössze egy fehérre mázolt deszkafal választotta el, amely még hozzá nem is ért fel egészen a plafonig. No hát ebben a berendezkedésben gyökereztek az előbb említett kibékíthetetlen ellentétek.

Próbálták már a bajt eliminálni százféléképen. Próbálták például úgy, hogy a második bét eltették csütörtökre hattól-nyolcig és a harmadik cé került helyökbe hétfőn este. Ezredesné öméltósága azonban úgy találta, hogy a harmadik cé még veszekedettebbül ordít, mint a második bé. Mert igaz, hogy a második bébeliek hangja épen most mótál s a diskántba átcsapódó basszust nem valami nagyon kellemes multság víz közelében élvezni, amely elem tudvalevőleg kitünően vezeti

a hangot, de az is bizonyos, hogy a harmadik bé megáilapodott basszusa meg egyenesen a halálra emlékezteti különösen a féltősebb nőket, olyan baljóslatú, oroszlánüvöltéshez hasonló a morgása a csapok és a lefele permetező vízsugarak között.

Azután maga az ezredesné öméltósága hurcolkodott hétfőről szerdára. Valamelyik alantás tiszt tenniszpartnere azt az álhírt hozta neki, hogy az első á kivételesen jómagaviseletű osziály. Az illető főhadnagy úr, ebből is látható, sokkal jobb tenniszjátékos lehetett, mint amilyen pszichológusnak bizonyult. Feltéve ugyanis, (bár meg nem engedve) hogy magaviselet dolgában az első áisták csakugyan toronymagasan kiemelkedtek a iöbbi osztályok átlagos színvonalából, a tantermekben, órák és ismétlések idején, elhamarkodott következtetés azt hinni róluk, hogy nem bolondulnak meg fürdés közben sem, mikor a melegvíz párája ködbeburkolja a tetteseket, a hangot viszont ötszörösére növelve visszhangozza a tágas terem és a hatalmas bazén. Ezredesné öméltósága azzal a tanulsággal pártolt vissza a neki mégis megfelelőbb hétfő estére, hogy egészen mindegy az, első áisták visonganak-e az ember fülébe, vagy harmadik céisták morognak. A második béisták idétlen hápogása legalább változatos és aránylag még a legerőtelenebb.

Jóllehet látszólag megnyugodott tehát ezredesné öméltósága, mindazonáltal továbbra is hűségesen továbbvitte a fürdő kiáltozásait a „békepalotába“ úgy, mint eddig s ott tovább is folytatta úgy, mint eddig. (A tisztalakásokat rejtő épületet nevezték békepalotának, talán épen a belőle időnkint kiszüremkedő békéllenség hallatára a kadétkok, a nőtlen tisztok meg a városbeli civillakosság.)

Ezredesné öméltósága minden hétfőn este

migrént kapott és azért méltatlankodott hangos szóval, hogy ezredes úr őméltósága teremtsen rendet, hiszen elvégre iskolaparancsnok. Ezredes úr őméltósága ilyenkor hallgatott, mélységesen és kitartóan, mert tudta, hogy minden szava egyenlő volna ama bizonyos kis hócsomócskával, amelyet a néphit szerint egy kismadár lába szokott ingemozdítani a havasok tetején s amiből a völgyig házakat pusztító lavina nő. Annál erőteljesebben kiabált azonban másnap, megbeszélésen az á, bé és cé iskolaszázadok szerencsétlen parancsnokaira. Szerdán ez a kiabálás a századirodákban ismétlődött meg, ahol is az osztályfőnök-tiszt urak kapták fejüket a válluk közé, hallván, hogy ami pedig fürdés közben történik, az Ázsia, zendülés, fegyverlemhiány és függelemsértés. Csütörtökön a szobaparancsnok harmadévesek szorultak, szerencsére még aznap továbbadván a nyert leckét a kameradschaftkommandánsoknak, úgy, hogy pénteken már egy egész légió cőgert rapportra lehetett stimmelni, nem is szólva a suttyomban kiosztogatott és a hálóterem éjjeli szekrényeinek a tetején végrehajlandó térdetmélyenhajlításokról ötvenszer-százszor egymásután. (Gewehrübungokkal egybekötve természetesen.) Hogy ezek a pénteki rapportok is meglehetősen zajosak voltak, talán felesleges megemlítenem. De milyen ártatlan lárma egy mégolyan érces, ám egyetlen férfihang, ahhoz a zsinathoz képest, amely szombaton a délelőtti szünetben szokott kitörni a cőglingszkaszinó helyiségeiben és azok előtt, mikor a tegnap esti parancskiadás értelmében már az ajtón fehérlik a második bé számára Czekelius őrnagy úr hirdelménye ezzel a kegyetlen kitéttel: — A fürdőhelyiségekben történtek miatt X, Y, Z (és még egy nagycsomó) második bé osztálybeli növendékeknek további intézkedéséig a kaszinó és kantin ter-

meibe való belépés az intézetből való különbeni eltávolítás terhe mellett tilos.

II.

Csak természetes ezek után, hogy legközelebbi hétfőn ezredesné öméltósága migrénen kívül már gyengébbfajta idegrohamot is hozott haza a fürdőzésből. Vasárnap a kimenős második béisták különböző cukrászdákban azt az egyértelmű határozatot hozták, hogy ezentúl aztán csakazért is lármázni fognak. Három-négy hét múlva, a megtorló intézkedések állandó szigorítása következtében már olyan pokolivá fajult a koncert, hogy ezredesné öméltósága komolyan foglalkozott azzal a tervvel, talán legjobb volna a városi fürdőt igénybe vennie.

Szerencsére, mielőtt erre kerülne a sor, a második bé osztályfőnöke, Jehlicska főhadnagy úr influenzát kap és az új főhadnagyot jelöli ki helyettesítésére a bé-század parancsnoka. Ugyanazt az új főhadnagyot, aki kevéssel azelőtt az á és cé századoknál is hirhedtté vált vice-akadémiát megalapította.

III.

Az új főhadnagy álnok ember és már szombaton gondol arra, hogy hétfőn fürödni fognak a második béisták. Wiederholung-órán tehát vitát provokál. — Mult vasárnap voltam bent először a városban, veti oda könnyedén, eddig elfoglaltak a hurcolkodással járó gondok és egy bécsi utam.

— És hogy tetszik főhadnagy úrnak a mi kis fészkünk? — kérdi az osztályelső cögling Auerbach gyanútlanul sőt kellemesen érintve a főhadnagy társalkodó kedvétől. Akkorára már az utolsó padbeliek is odatódultak, látván, hogy a vásár szabad. — Csinos hely — folytatja a fő-

hadnagy a témát, de őszintén szólva kellemetlen hangulatot áraszt.

— Máris? — vetette közbe cögling, Askenázy. Hát még ha évekig itt kellene tartózkodnia főhadnagy úrnak. — Téved — fordul a főhadnagy a közbeszóló felé, — én nem magam miatt érzem kinosan magamat, mert arra nem volt semmi okom, hanem egyesegyedül maguk miatt.

Minden cöger fészkelődni kezdett. Ez érdekes.

— Felháborító — folytatta a főhadnagy nemes haraggal — milyen semmibe se veszik magukat odakint a városban. Egyáltalában nem úgy kezelik a cöger társaságot, mint leendő tiszteket. Még azok is megvetéssel nyilatkoznak róluk, akik belőlük élnek.

Néhányan tiltakozni próbáltak, de a főhadnagy nem igen adta be a derekát.

— Maguk ezt nem tudhatják, — mondta csöndesen — mert nem bolond az a cukrász, vagy kiszolgálóleány a szemükbe mondani a véleményét, hogy aztán csődbe kerüljön, vagy felmondás legyen a sorsa a maguk bojkottja miatt. Ellenben vegyék tudomásul egyik ilyen édesen mosolygó leányka őszinte kijelentését, amit előttem tett: igen, főhadnagy úr, mondta dühösen, szomorú és lealázó sors ez nagyon. Így vasárnaponkint dedós kisasszonynak érzem magam a sok tejfölösszájú cöger között. Szörnyen kiskorúak és egészen zöldek.

Leírhatatlan izgalom fogta el az osztályt ezekre a szavakra.

— Melyik cukrászdában volt az? — Botrány. — Na hát! — kiabálták összevissza. A főhadnagy egyetlen energikus mozdulattal csöndet parancsolt.

— Nem erről van szó, uraim. Annyira nem erről van szó, hogy én majdnem gyomorrontást

kaptam, de kötelességemnek tartottam valamennyi cukrászdában meginni egy-egy csésze kávé, csak-hogy az önök utólagos detektív-ügyességét kiparizhassam és informátoromat megvédelmezhessem az önök esetleges inzultusaival szemben. Arról van szó, hogy megkérdezzem önöktől, mi lehet ennek a tragikusan magasfokú lenézésnek a magyarázata?

Most hosszú és keserű szóváltás keletkezett. Egyesek a lakosság cseh érzelmeivel hozakodtak elő. A megvetés az osztrák hadsereg leendő tisztjeinek szól őszerintük. Mások sporadikus jelenségnek tekintik az egészet. A kisasszony valószínűleg csalódott a cögerekben, egy harmadik verzió szerint ennyi az ügy merituma mindössze. Ismét mások rosszul leplezett irígységre gyanakodtak, voltak egyesek, akik ellenkezőleg a megkülönböztetett respektus csálhatatlan jeleit vették észre a maguk részéről eddigelé és ismételten.

A főhadnagy szelíd konoksággal ingatta a fejét mindenféle találgatásra.

— Nem gondolnak arra, — kérdezte jóindulatúlag — hogy annak a kis cukrászleánynak igaza is lehet?

Meghökkennt csend támadt hirtelen.

— Hát főhadnagy úr is... ellenünk van? — dadogta cögling Auerbach fájdalmas kiábrándultsággal.

— Dehogy vagyok ellenük, — vágott vissza a főhadnagy gyorsan — hiszen akkor most nem beszélgetnénk ilyen barátságosan. Nekem egyáltalán nincs az ügyről kialakult véleményem. Inkább csak a maguk nevében, quasi a megbízásukból vetem fel a kérdéseket. Mi adja jelét magukon annak, hogy nemsokára tiszték lesznek? Az egyenruha? Bah, olyat némely civil-internátus is adhat a diákjaira.

— A férfias magatartás, főhadnagy úr, — mondta cögling Pacher nagyon komolyan.

— Minden bizonnyal — bólíntott rá a főhadnagy barátságosan. Ez már kétségbevonhatatlan jele volna az önök tisztszerű viselkedésének. A gyöngébb nem védelme, például. A Minnedienst, ahogy a középkor lovagi költészete emlegeti. Gyöngédség és figyelem a hölgyekkel szemben. Udvariasság, sőt önfeláldozás a vérem kiomlásáig, ha arra kerül a sor.

— Úgy, úgy — nyelték a gyerekek a szót és kipirult az arcuk, a szemük is felcsillant.

— Én nem védelmezhettem meg magukat a cukrászleánnyal szemben, — folytatta a főhadnagy különös konzekvenciával — mert eddig még nem voltam szerencsés cögereket hölgyek társaságában szemügyre vehetni. Elvégre önök tagadhatatlanul olyan korban vannak, mikor kizárólag csak a viselkedésükből következtethetni rá, kamaszok-e még, vagy már megférfiásodtak. Az, hogy tizenhat-tizenhét esztendősek, se nem involválja, se ki nem zárja eme két lehetőség közül egyiket sem — értik ugyebár, mit akarok ezzel hangsúlyozni?

A cöger-társaság összenézett. Ilyen fajta szempont merőben új volt előttük, de csöppet sem unszimpatikus.

— Hétfőn adódik számomra először lehetőség a második bé lovagias vagy gyerekes magatartásáról bizonyosságot szerezni — fejezte be a beszélgetést a főhadnagy. Önök talán nem is tudták eddig, miért akar a tisztikar vérrel-bottal csöndet teremteni a fürdőzők közt? Kerül, amibe kerül, de mindenáron és feltétlenül?

Mély csönd. Lehetett értelmezni így is, amúgy is. A főhadnagy tapintatos ember volt és *enúgy* értelmezte.

— Persze, persze. Hiba volt, hogy a tényt magát követelték, a motiválást viszont agyonhallgatták önök előtt. Hölgyek fürödnek önökkel egyidejűleg. Uraim! Védelemre szoruló, finom, érzékeny idegzetű hölgyek, akiket a legkisebb hangosan kiejtett szó megborzongat és idegessé tesz. Istenem, hát bizony ez kellemetlen, de ki vitatkozik egy nővel? Hiszen épen ez a Minnedienst.

A wiederholung-óra hátralevő másik felében lényegesebb fejlemény ezen kívül aztán nem is történt, legalább is erre az ügyre vonatkozólag, tudtommal, nem.

IV.

Kedden reggel a második béisták kávé heiyett csokoládét kaptak. Két kiflivel és tejszínhabbal. Ezredesné öméltósága óhajtotta ezt így, aki a differenciát saját pénztárából előre ki is egyenlíttette az Ökonomieoffizier úrnál.

Ez a differencia tekintélyes összegre rúgott ugyan, mindazonáltal meg sem közelítette azt a differenciát, amelynek hálás elismeréséül akart szolgálni. Nem céлом részletekbe bocsátkozni, mindössze még csak két szóváltásnak betűhív megjegyzésére szorítkozom. Egyik hétfőn fürdés előtt, másik ugyanaz nap fürdés után játszódot le az új főhadnagy és cögling Auerbach közt.

— Az a határozat, hogy csak nagyon csöndesen fogunk beszélgetni fürdés közben — mondta Auerbach még vetkezés közben, büszkén, sőt hivalkodva.

— Ilyen hiába foglalkoztak maguk középkori studiúmmokkal? — szörnyűködött a főhadnagy résztvevően. Hiszen a lovagság elképzelhetetlen a szerzetesség nélkül! Édes fiam, jegyezze meg, a tuss alatt csak ordítózni lehet, vagy meg-némulni egészen, mint a karthauzi barátok.

— Ez igaz — tünődött Auerbach és a tölbi cőger is, aki közben odagyúlt hallgatni a szót. — Habt acht!

A meztelen bokák kómikus hangot adva verődtek össze a megszokott vezényszóra.

— Száját befogni! — szónokolta Auerbach. — Fürdés alatt egy mukkanás sincs. A határozatot épen magának a határozatnak valódi értelmében saját felelősségemre idemódosítom. Ruht, ohne Schritt bevonulni a zuhanyok alá!

Fürdés végén viszont az új főhadnagy szólította meg cőgling Auerbachot.

— Maguk többnyire basszus vagy tenorhangon beszélnek már, — mondta különös mosolygással. — de néha megcsuklik a hangjuk a régi gyerekessé. A lovagiasságuk is ilyen természetű?

Auerbach elpirult, hallgatott, de aztán elszántan felvágta a fejét és nyílt tekintettel nézett a főhadnagy szeme közé.

— Főhadnagy úr, — felelte érces basszushangon — ha nagyon vigyáznék magamra, az én hangom már sohasem csuklanék el, garantálom. Azt hiszem a többiek is így vannak vele valahogy.

— No és? — sürgette amaz könyörtelenül. Auerbach elmosolyodott.

— Nagyon vigyázni fogunk magunkra — ígérte szerető szemmel. Akár annak a cukrászleánynak is megmondhatja főhadnagy úr.

— És nem is kell mellé annyi csésze kávé inni, vágott közbe cőgling Askenázy kissé szemtelenül. de nagy jóindulattal.

S mély tisztelettel nyitotta ki az új főhadnagy előtt a fürdőterem szárnyas ajtaját.

V.

Most veszem észre, hogy alapjában véve az ellentétek sehol sem kibékíthetetlenek. Úgy látszik,

még a kadétiskola fürdőhelyiségeiben sem. Csak legyen, aki, helyesebben mondva, *ami* kibékítse őket.

Valami furcsa fény, kölcsönösen minden érdekelt fél tekintetében. A második béisták, ezredesné ömértósága és az új főhadnagy szemében egyaránt.

Cögling Stadler kesztyűje, meg a Schilleré.

Jobb memóriájú olvasóim bizonyára enlélkeznek még rá, hogy a fürdő-affér egyik kellemetlen következményeképen Czekelius őrnagy úr néhány második bés cögert bizonytalan időre kitiltott a cöglingsz kaszinóból, no meg a kantinból is. Aztán kibékültek az ezredesné ömértósága és a második bé, hogy hogy nem azonban, a kitiltást elfelejtette visszavonni Czekelius őrnagy úr. Így a tilalom érvényben maradt. Tekintettel azonban arra, hogy az iskolaparancsnokság felől a legenyhébb zefirszellők mostanában épen a második bé felé fujdogáltak, az inspekciós tiszt urak egyszerűen szemet húnytak az eset felett, úgy hogy egy bizonyos idő múlva a kitiltott individuumok egészen elszemtelenkedtek s csak azokon a napokon maradtak távol a számukra elveszett paradicsomból, mikor Czekelius őrnagy úrra került az inspekciózás sora. Egyébkor úgy sűrítettek ki s be a kaszinóba és úgy feszítettek a kantin asztalai mellett, mintha ezt a két helyiséget egyenesen nekik és kizárólag személyes használatukra rendezte volna be a császári és királyi katonai kincstár.

De hát persze, meg vagy on írva, hogy a fák nem nőhetnek az égig, egy viharral vemhes napon ebbe a felelőtlen életmódba is beleütött a villám. Mondanom se kell, hogy Isten, az igazságos Bíró

osiorául magát Czekelius őrnagy urat választotta ki, hogy vele a már kibírhatatlan arrogáns társaságnak alaposan nyaka közé szedjen.

Nem vethet pedig a társaság a saját szemére semmit, mintha nem vigyázott volna eléggé. Igen ám, de előre nem látható esetekben mit ér a vigyázat és óvatosság, még ha karöltve szokott is járni ez a két erény. A péntekesti Schulkommandóbefél közhírré tette annak rendje-módja szerint, hogy iskolainspekciós tiszt szombaton: Fialkovszky ezredes, vasárnap: Czekelius őrnagy és a cögerek ennek értelmében be is rendezkedtek. Fialkovszky ezredes rendkívül szeszélyes és nagymértékben élemedett bácsi lévén, nem is fiatalnak, hanem egyenesen unokáinak tekintette a cöger társaságot s dehogy bánta, ha a kitiltottak akár személyenkint két-két példányban vannak is jelen. Vagy nem tudta, vagy nem szorgalmazta, hogy van-e a kitiltottaknak valami listája, vagy ami legkómikusabb volt, maga Stadler második bé jelentette neki feszes haptákban, anélkül, hogy botrány keveredett volna belőle:

— Ezredes úrnak alássan jelentem, bizonytalan időre ki vannak tiltva: Zögling Stadler, Zögling . . .

Hogy ki a másik, azt már nem tudhatta meg Fialkovszky ezredes, mert a cögereket e kijelentésre — szerinte — teljesen indokolatlan nevetőgörcs fogta el s cögling Stadler jelentése belevezetett ennek a ragadós nyavalyának a lármás zürzavarába.

A kitiltottak azzal az eltökélt szándékkal biliárdoztak a kaszinóban és lumpoltak a kintaszta körül, hogy a Fialkovszky—Czekelius konstellációt alaposan ki fogják használni s szombaton rekompenzálják magukat a vasárnapi muszáj hétszükszükségért is. Lehetséges, hogy veszett jó-

akarataukban talán túlságosan hangosak is voltak, elég az hozzá, az inspekciós tiszt jónak találta rájuk nyitni az ajtót, mert szabadabb ugyan a vásár ezeken a helyeken, mint az iskola egyéb területén, de ami sok, az ugyebár, mégis csak sok.

A kaszinó, meg a kázinó exterritoriális terület lévén, nem sok teketóriát csináltak biz ott még az inspekciós tisztekből sem. Nem haptákoztatott és nem jelentett senki, ment a mulatság a maga medrében, mintha csak az execirplaccon lettek volna, ahol szintén kicsibe veszik az időközben odaténferegett feljebbvalókat, még szalutálás sem dukál nekik, folyik az épen esedékes besefitigung, mintha semmi se történt volna.

Ez egyébként kedélyes és kellemes állapot, de lehet azért kedélytelen és kellemetlen hátulütője könnyen. Amint hogy ezúttal sem esett különben.

Benyitott az inspekciós tiszt minden nagyobb feltűnés nélkül és elgyönyörködött az ott látható jelenetekben lelke csendességére meglehetősen huzamos ideig. Nem lett volna ez magában véve valami nagyon nagy baj, hiszen egy-két hangos kurjantáson kívül semmi szívetszomorító mellékkörülmény nem zavarta meg a megszokott harmóniát.

Más volt az igazi baj.

Ez az inspekciós tiszt egyáltalában nem búsuult hona állapotján.

Ennek az inspekciós tisztnek csak egy csillag ragyogott az aranygallérján; nem három.

Őrnagy volt, nem ezredes.

Czekelius volt, nem Fialkovszky.

Cseréltek.

Elvégre joguk volt hozzá. Miért ne cseréltek volna, ha ez a sorrend jobban megfelelt privát életük időbecsztásának?

És miért jelentették volna ezt be előzetesen a cögereknek, ugyebár, mikor se Isten, se ember előtt nem tartoztak vele?

Hát ezért mondom én, hogy jó, jó, ha a kantinban nem kell haptákolni, jelenteni, de viszont néha az okozza a bonyodalmakat, hogy nem kell.

II.

Cögling Stadler felhasználta a kedvező alkalmat, míg Czekelius őrnagy úr tragikus, kimért hetvenötcentiméteres léptekkel közelebb ment a kantinasztalhoz s egy ugrással kinn termett a folyosón.

— Ki volt az? — süvöltött utána egy kemény, kommandóhoz szokott hang. — Állj! Nem érti mit vezényelek, cögling? Állj!

Ha a kantinban nincs gyakorlati szabályzat, miért lenne a kantinajtóban? — vitatkozott magában cögling Stadler s célirányosabbnak tartotta megállás helyett fokozni az ügetés tempóját. Félperc s már el is tűnt a tantermek tömkelegében.

Czekelius bosszúsan próbálkozott valami olyas mozdulatfélével, amilyen (csak persze lényegesen javított kiadásban) a futólépés. De ez a kísérlet inkább csak afféle reflexmozgás volt nála, néhány métert maga után hagyva meglassúdott s eredeti tempójával folytatta útját. Vissza se ment a kantinba, tudta jól, hogy harapófogóval sem bírja kivenni a többiből, ki ez az agártermészetű cöger, aki ilyen rekordot javítva iszkol előle. De meg másként is hiába térne vissza. Akármilyen gyanúsak is tűnt fel előtte az imént egy pillanatra néhány pofa s akármilyen kíváncsi volna is rájuk, hogy kik azok és miért gyanúsak, ő, teremtő Istenem, ne hagyj el, hol járnak már azok azóta... De nini: mi az a fehér a folyosó fekete-

vörös téglapadozatán, három lépésnyire az orra előtt?

Egy félkesztyű.

A megugrott cöger ejtette el fejvesztett menekülés közben. Hoch, elljen, szetreaszka, zsvivó, evviva, most már horogra akad az ifjú, a félkesztyű igen hamar rá fog vallani. Bizonyosan valamelyik kitiltott förmlich ermánt, vagy épenséggel fervárnt cöger ijedt meg és vett egérutat nem is annyira az inspekciós tiszt, mint inkább a cöglingsszcaszinó háznagya láttára.

Öt perc múlva a félkesztyű már ott feküdt az új főhadnagy kezeügyében a második bé osztály termék tanári asztalán.

III.

Az új főhadnagy, mérnökkari tiszt minőségében épen lóismét adott elő a második bében, mikor Czekelius őrnagy úr megprezentelte a félkesztyűvel. Persze nem a lóismének köszönhetette ezt az ajándékot, nem is a mérnöki tudományának, hanem egyesegyedül annak, hogy mint a második bé osztálytisztjének, tartozó kötelessége volt a tettes kikutatása és méltó megfenyítése egyaránt.

Alig húzta be maga után az őrnagy úr az ajtót, már megkezdte a második bé az alkudozást.

— Fátýolt reá. Herr Oberleutnant . . .

— Szóval tegyük úgy, mintha semmi se történt, vagy minden teljesen kikutathatatlan volna? — kérdezte az új főhadnagy udvarias és bajtársias megértő kacsintással.

— Igen, igen, valóban — erősködött a második bé.

Az új főhadnagynak ráncbaszaladt a homloka. Kedélye azonban a régi víg maradt, mosolygása is a régi derült.

— No jó, nem bánom. De feltételeim vannak.

— Üres lapot kap, főhadnagy úr.

— Köszönöm, azt hiszem, nem szükséges. Pontosabban fogalmazva nem is feltételeim vannak, csak feltételem.

Csodálkozó, kérdő tekintetek, különben néma csend.

— Kesztyűért kesztyű. Handschuh helyett egy másik Handschuh, a Schilleré. Nemrég tanulták. Ki emlékszik még rá annyira, hogy el is merné szavalni?

Kismérvű, rövid időbe telt huzalkodás után két vállalkozó szellemű cöger is akad. Az új főhadnagy megteszi szavalónak egyiket és sűgónak a másodikat. A szép költemény elgyönyörködteti a gyerekeket s közben feltartóztathatatlanul halad a végkifejlet felé.

— Den Dank, Dame. begehrt' ich nicht! — üvölti a szavaló s hozzáfűzi, ezúttal már majd csak hogy nem a maga természetes hangján:

— Und verlässt sie zur selben Stunde.

Az új főhadnagy kedves mozdulattal felemlelte a félkesztyűt s odaadta Auerbachernak, az osztályelsőnek:

— Tessék! — mondta. Felvettem Czekelius őrnagy úr, a törvények és előírások, az iskolaparancsnokság és minden ehhez hasonló oroszán és tigris közül. Parancsoljanak!

— Éljen! — riadt fel szerető szemmel. örvendező szívvel tüntetni a népszerű osztálytiszttel mellett az egész második bé.

— Igazán olyan ez az osztály, mint valami szeszélyes hölgy. Az imént törvényt tipranni voltak szívesek. most éljeneznek — szólt közbe az új főhadnagy, jókora adag megvetéssel a hangjában.

— Den Dank, Dank, begehrt' ich nicht — tette hozzá és Pferdevézen ide vagy oda...

— Verlässt sie zur selben Stunde.

IV.

Másnap az első évesek egyedül abtrétoltak iskolaparancsnoksági parancskiadás után nyomban. A másod- és harmadévesek még végig kellett, hogy hallgassanak egy szeparátschulkommandó-befélt is.

Nyílt titok, hogy ilyenkor majdnem mindig magasabb évfolyambeli cöger dunkibadugásáról van szó, amelyet a függelem elve értelmében alantass fülek sohasem hallgathatnak meg, mert hova lenne a mindennél fontosabb tekintély.

Ezúttal sem volt ez egyébképen.

„Megbüntetem cögling Stadler másodéves növendéket, dörgött benne ezredes úr öméltósága, mivel nevezett kitiltásának hatálytalanítását be nem várva, megjelent a cöglingsz kaszinó és a kantin helyiségeiben, formális megintéssel. Javulási időtartam 3 hónap.“

Szokatlan szöveg csak ezután következett.

„Miután azonban fentnevezett cögling férfias kiállításának szép tanujelét adta az által, hogy a teljesen eredménytelennek bizonyult házi vizsgálat megejtése után, tehát, midőn már teljes biztonságban érezhette magát, önként jelentkezett s saját maga kérte megbüntetését, kivételképen megengedem neki, hogy a javulási időtartam alatt is szabadon látogathassa úgy a kaszinó, mint a kantin helyiségeit.“

TARTALOM:

A Siccki-banda	— — — — —	3
Hogy lett a Sánta Ember olyan, amilyen?		
<i>A zupa</i>	— — — — —	132
<i>Csatát vesz a cukros</i>	— — — — —	136
<i>Ádám, mint gimnazista</i>	— — — — —	141
Fejezetek a Sánta Ember rovott multjából.		
<i>Vicc-akadémia</i>	— — — — —	152
<i>Lovagság és szerzetesség</i>	— — — — —	159
<i>Cőgling Stadler kesztyűje, meg a Schilleré</i>	—	169

